

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

LATİFE SUNGUR YÜKSEK LİSANS YETERLİK TEZİ GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ TARİH ABD 2020

CHP VE DP DÖNEMİ TARİH ÖĞRETİMİ ANLAYIŞININ KARŞILAŞTIRILMASI (1939-1960)

YÜKSEK LİSANS YETERLİK TEZİ

LATİFE SUNGUR

GAZİANTEP
AĞUSTOS 2020

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

**CHP VE DP DÖNEMİ TARİH ÖĞRETİMİ
ANLAYIŞININ KARŞILAŞTIRILMASI (1939-1960)**

YÜKSEK LİSANS YETERLİK TEZİ

LATİFE SUNGUR

Tez Danışmanı: Dr. Süleyman ÜNÜVAR

GAZİANTEP
AĞUSTOS 2020

T.C.

GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

**CHP VE DP DÖNEMİ TARİH ÖĞRETİMİ ANLAYIŞININ
KARŞILAŞTIRILMASI (1939-1960)**

LATİFE SUNGUR

Tez Savunma Tarihi: 11.09.2020

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Erol ERKAN
SBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylarım.

Prof. Dr Ahmet GÜNDÜZ

Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımca (tarafımızca) okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi Süleyman ÜNÜVAR
Tez danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans/Doktora tezi olarak oybirliği/ oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

İmzası

Dr. Öğr. Üyesi Süleyman ÜNÜVAR.....

Dr. Öğr. Üyesi Semiha Zehra ÖZHARAT.....

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Edip ÇELİK
.....

ETİK BEYAN

Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

LATİFE SUNGUR

(İmza)

(Tarih)

ÖZET

CHP VE DP DÖNEMİ TARİH ÖĞRETİMİ ANLAYIŞININ KARŞILAŞTIRILMASI (1939-1960)

SUNGUR, Latife

Yüksek Lisans Tezi, Tarih Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğretim Üyesi Süleyman ÜNÜVAR

Ağustos 2020, .. sayfa

Bir milletin oluşumunda etkin olan en önemli kültür öğelerinden biri olan tarih bir ulusun hafızasıdır. Uluslararası ilişkilerin düzenlenmesinde, toplumların değişim ve gelişmelerinin belirlenmesinde tarih biliminden yararlanılır. Tarih araştırmalarında, metodolojik yaklaşım ve yöntemine yönelik araştırmalar 18. yüzyılda başlamıştır. 19. yüzyılda demokrasi hareketleri ile birlikte, ulus-devlet sisteminin ortaya çıkışı ile beraber dünya üzerinde tarih eğitimi de ayrı bir önem kazanmaya başlamıştır. Öğrencilerde tarih bilinci oluşturmak, tarihsel düşünme ve anlama becerilerini geliştirmek tarih öğretiminin zorunlu temel hedefi olmuştur. Tarih eğitimi, laiklik kavramı ve ulus bilinci ile okul ders programlarında yer almaya başlamıştır. Türkiye’de cumhuriyetin ilanından sonra tarih öğretimi, dönüm noktası yaşamıştır. M. Kemal Atatürk’ün kendisinde, Türk tarihi ile ilgili çok önemli çalışmalar yaptırmıştır. Osmanlı döneminde yeterli ilgi gösterilmeyen Türk tarihinin araştırılması ve öğretilmesini, Türk milli kimliğinin ve bilincinin oluşması için olmazsa olmaz bir şartı olarak görmüştür. Türkiye Cumhuriyeti kadrosu, milli eğitim programlarında ve halkevleri programlarında tarih ve dilbilgisine ayrı bir önem vermiş, yeni tarih ders kitaplarının hazırlanması sürecine hız verilmiştir. Mustafa Kemal Atatürk ile beraber cumhuriyetin kuruluşunda büyük emeği olan İsmet İnönü dönemi tarih anlayışı, Atatürk dönemi tarih anlayışından farklıdır. Atatürk, inkılapları halka benimsetme amacı ile milli tarih politikasına ağırlık vermiştir. 1938-1950 yılları arasında CHP’nin lider olduğu dönem tarih eğitim sisteminde, Batı’ya yönelik politikalar ve hümanizm ağırlıklı bir politika görülmektedir. Demokrat Parti dönemi milli yaklaşımı benimsemiş gibi görünse de tarih eğitimi daha ziyade İsmet İnönü dönemine yakın olmuştur. Toplumda milli birlik ve beraberliği sağlamak, ulusal bilinç oluşturmak için milli kültür ve tarihi karaktere uygun eğitim, ulusal tarih müfredatı oluşturmak zorunlu bir gerekliliktir. Bu noktada ortaöğretim ve lise programlarının müfredatı, okutulan ders kitaplarının müfredat ile uyumu, ders kitaplarının kapsamı ve içeriği, fikir akımları, sosyo politik değişimler, dönemin şartlarına göre tarih anlayışı, tarih bilimi metodolojisinin temel ilkeleri önem arz etmektedir.

Bu çalışmada 1939-1960 yıllarında Türkiye’de; tarih bilinci, tarih öğretimi sistemi, okullarda tarih öğretimi müfredatı üç dönemde ele alınmış, dönemlerin farklılıkları, eksiklikleri, yenilikleri kıyaslanarak bu yıllarda Türkiye’de tarih öğretimi süreci analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bilim, Tarih, Ulus, Eğitim, Öğretim, Bilinç

ABSTRACT

SUNGUR, Latife

Master Grade Thesis, Department Of History

Thesis Advisor: Doctor Lecturer Member Süleyman ÜNÜVAR

August 2020, .. page

History, which is one of the most important cultural elements that are effective in the formation of a nation, is the memory of a nation. History science is used in the regulation of international relations and in determining the changes and developments of societies. In history researches, researches on methodological approach and method started in the 18th century. With the democracy movements in the 19th century, with the emergence of the nation-state system, history started to gain a special importance in education in the world. Creating historical awareness and developing historical thinking and understanding skills have been the main objectives of history teaching. History education started to take place in school curriculum with the concept of secularism and nation awareness. History teaching after the declaration of the republic in Turkey, has experienced a turning point. M. Kemal Atatürk himself had very important works on Turkish history. He regarded the research and teaching of Turkish history, which was not paid sufficient attention in the Ottoman period, as an indispensable condition for the formation of Turkish national identity and awareness. Republic of Turkey staff placed special emphasis on history and grammar in national education programs and community centers programs, and the process of preparing new history textbooks was accelerated. İsmet İnönü period understanding of history, which had great efforts in the establishment of the republic together with Mustafa Kemal Atatürk, is different from that of Atatürk period. Atatürk focused on national history policy in order to adopt the reforms to the people. Between 1938 and 1950, the period education system, in which CHP was the leader, shows a policy focused on the West and humanism. Although the democratic party period seems to have adopted a national approach, history education was rather close to the period of İsmet İnönü. In order to create national unity and solidarity in the society, to create national awareness, education in accordance with the national culture and historical character, creating a national history curriculum is a mandatory requirement. At this point, the curriculum of secondary and high school programs, the coherence of the textbooks taught with the curriculum, the scope and content of the textbooks, the currents of thought, socio-political changes, the understanding of history according to the conditions of the period, the basic principles of the methodology of history are important.

In this study, in 1939-1960 years in Turkey; historical consciousness, history education system, the history teaching program in schools has been handled in three periods, by comparing the differences, deficiencies and innovations of the periods, analyzed the history teaching process in Turkey.

Keywords: Science, History, Nation, Education, Teaching, Consciousness

ÖNSÖZ

1929 yılında dünyada meydana gelen ekonomik buhranla beraber, gelişmiş ülkelerde özellikle ABD ve İngiltere merkezli olmak üzere ve bunun paralelinde Türkiye’de, tarihin neden öğretilmesi gerektiği, tarih öğrenmenin ve öğretmenin amaçları önem kazanmıştır Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra gelişmiş bir devlet olma yolunda, eğitime büyük önem verilmiştir. Toplumun, ihtiyaçları doğrultusunda eğitim programları düzenlenmiştir. Milli devlet olmanın zorunluluğu olarak tarih öğretimi büyük önem arz etmektedir. Öğrencilerde tarih bilinci oluşturmak, tarihsel düşünme ve anlama becerilerini geliştirmek tarih öğretiminin zorunlu temel hedefi olmuş ve sorgulanmaya başlanmıştır.

“*CHP ve DP Dönemi Tarih Öğretimi Anlayışının Karşılaştırılması (1939-1960)*” başlıklı bu çalışmada 1939-1960 yılları Türkiye’de tarih anlayışı ve tarih öğretimi süreci analiz edilmiştir. Çalışmamızın giriş bölümünde tarihin tanımına yer verilerek, dünya üzerinde ve Türkiye’de gelişim seyrine kısa bir bakış yapılmıştır. Araştırmanın konusu, amacı, kapsamı ve yöntemine yer verilmiştir. İkinci bölüm Mustafa Kemal Atatürk dönemini içermektedir. Türk Tarih Tezi, bu dönemde milli tarih bilincinin oluşmasında temel olarak alınmıştır. Türk Tarih Tezi doğrultusunda hazırlanan milli tarih anlayışına uygun tarih ders kitapları hazırlanmış ve ders programları bu doğrultuda düzenlenmiştir. Üçüncü bölüm Milli Şef İsmet İnönü dönemini kapsamaktadır. İnönü döneminde Batı ile ilişkilerin sıcak tutulmaya çalışılması, sosyo politik değişimlerin etkisi ile tarih anlayışında ve eğitim programında farklılıklar görülmektedir. Çalışmamızın dördüncü bölümü DP dönemini kapsamaktadır. Üçüncü ve dördüncü bölümde tarih öğretimi esaslarının belirlenmesinde Türk Tarih Kongreleri ve Maarif Şûralarının etkisi, dönemin tarih anlayışına göre kongre ve şûralarda alınan kararlar ve bu noktada ortaokul ve lise ders programlarında okutulan ders kitapları, incelenmiştir. Beşinci bölümde çalışmamızın asıl hedefi olan 1939 – 1950 dönemi ile 1950- 1960 dönemi tarih anlayışının karşılaştırılması üzerine hazırlanmıştır. Sonuç bölümünde ise genel bir değerlendirmeye yer verilmiştir.

Türk tarihinin araştırılması, milli kültür ve tarihi karaktere uygun tarih öğretimi müfredatı, ulusal bilinç oluşturmak ve toplumda milli birlik ve beraberliği sağlamak adına zorunludur. Bu noktada katkımız olması dileği ile hazırladığımız bu çalışmada destek, emek ve katkılarını esirgemeyen sayın hocam Dr. Öğretim Üyesi Süleyman Ünüvar’a, hayatım boyunca desteklerini arkamda hissettiğim değerli aileme, sevgili dostlarım Aslı Örs ve Semra Çerkezoğlu’na teşekkürlerimi sunarım.

Latife SUNGUR

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR.....	vi
BİRİNCİ BÖLÜM	7
1. GİRİŞ	7
1.1. Araştırmanın Konusu ve Kapsamı	11
1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	12
1.3. Araştırmanın Yöntemi	13
1.4. Araştırmanın Problematikliği.....	13
1.5. Konu İle İlgili Önceki Araştırmalar.....	14
İKİNCİ BÖLÜM	17
2. MUSTAFA KEMAL ATATÜRK DÖNEMİ EĞİTİMVE TARİH ANLAYIŞI (1923-1938)	17
2.1. Atatürk'ün Eğitim Anlayışı	17
2.1.1. Maarif Kongresi (16-21 Temmuz 1921).....	19
2.1. 2. Atatürk'ün Okuduğu Kitaplar	20
2.2. Türk Ocakları.....	21
2.3. Halkevleri.....	23
2.4. Atatürk Dönemi Tarih Anlayışı	25
2.4.1. Türk Tarih Kurumu'nun Kuruluşu ve Çalışmaları	26
2.4.2. I. Türk Tarih Kongresi	29
2.4.3.II. Türk Tarih Kongresi.....	30
2.4.4. Ders Kitapları ve Müfredat	30
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	35
3. İSMET İNÖNÜ DÖNEMİ EĞİTİMVETARİH ANLAYIŞI (1938-1950) .	35
3.1. İsmet İnönü Dönemi Eğitim Anlayışı	35
3.1.1. I Milli Eğitim Şûrası	36
3.1.2. II. Milli Eğitim Şûrası	37
3. 1. 3. III. Milli Eğitim Şûrası.....	39
3. 1. 4. IV. Milli Eğitim Şûrası	39
3. 1. 5. Köy Enstitüleri.....	40
3.2. İsmet İnönü Dönemi Tarih Anlayışı	43
3. 2. 1. III. Tarih Kongresi (15-20 Kasım 1943).....	44
3. 2. 2. IV. Tarih Kongresi (10-14 Kasım 1948)	49

3. 2. 3. 1939-1940 Lise Programı	54
3. 2. 4. Türkiye’de 1938–1945 Yıllarında Ders Kitapları.....	57
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	60
4. DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNDE EĞİTİM VE TARİH ANLAYIŞI...60	
(1950-1960)	60
4.1. Demokrat Parti Dönemi Eğitim Anlayışı.....	60
4. 1. 1. I. Menderes Hükümetinde Eğitim (22 Mayıs 1950 – 9 Mart 1951)	61
4. 1. 2. II. Menderes Hükümetinde Eğitim (9 Mart 1951 – 17 Mayıs 1954).....	62
4. 1. 3. III. Menderes Hükümetinde Eğitim (7 Mayıs 1954 – 9 Aralık 1955)	63
4. 1. 4. IV. Menderes Hükümetinde Eğitim (9 Aralık 1955 – 25 Kasım1957)	63
4. 1. 5. V. Menderes Hükümetinde Eğitim (25 Kasım 1957 – 27 Mayıs 1960).....	63
4. 1. 6. İmam-Hatip Okullarının Açılması	64
4. 1. 7. V. Millî Eğitim Şûrası.....	65
4. 1. 8. VI. Millî Eğitim Şûrası	66
4. 2. Demokrat Parti Dönemi Tarih Anlayışı.....	66
4.2.1. V. Türk Tarih Kongresi 12-17 Nisan 1956.....	67
4. 2. 2. 1950- 1959 Yılları Arası Lise Tarih Ders Programları.....	70
4. 2. 2. 1.1952 Lise Ders Programı	70
4. 2. 2. 2. 1954-1957 Yılları Tarih Ders Programları	71
4. 2. 2. Demokrat Parti Dönemi Tarih Ders Kitapları.....	77
BEŞİNCİ BÖLÜM	82
5. 1939-1950 VE 1950-1960 DÖNEMLERİ GÖRÜLEN TARİH ÖĞRETİMİ	
ANLAYIŞININ KIYAS ve DEĞERLENDİRİLMESİ	82
5.1. İki Dönemin Eğitim Anlayışı.....	82
5.2. Milli Eğitim Şûralarına Göre Değerlendirme	84
5.3. İki Dönemin Tarih Anlayışı.....	85
5.4. Tarih Kongrelerine Göre Değerlendirme	86
5.5. Ders Programlarına Göre Değerlendirme	88
5.6. Ders Kitaplarına Göre Değerlendirme	90
SONUÇ	93
KAYNAKÇA	97

KISALTMALAR

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

AÜ : Atatürk Üniversitesi

C: Cilt

CHF: Cumhuriyet Halk Fırkası

CHP : Cumhuriyet Halk Partisi

DP :Demokrat Parti

MEB :Millî Eğitim Bakanlığı

S: Sayı

s: Sayfa

T.C. :Türkiye Cumhuriyeti

TTK :Türk Tarih Kurumu

TTTC:Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti

TTT: Türk Tarih Tezi

ODTÜ : Orta Doğu Teknik Üniversitesi

UÜ : Uludağ Üniversitesi

Vb: Ve benzeri

Vd: Ve diğerleri

Yy: Yüzyıl

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

İnsan hayatındaki en önemli kavramlardan biri zamandır. Tarihçi Eric Hobsbawm'a göre geçmiş;"İnsan bilincinin sürekli bir boyutu, toplumun kurumları, değerleri ve diğer kalıplarının kaçınılmaz bir bileşenidir". İnsanın ve içinde yaşadığı toplumun geçmişle yapısal etkileşimi, ilişkisi kaçınılmaz bir yapıdadır. Tarih dışı bir insan yada toplum olamadığı görülmektedir. Cuma Hayy bin Yakzan yada Robinson Cruseau'nun bile varlıklarını, yönelişlerini açıklayan birer geçmişleri mevcuttur.

İbn-i Haldun'a göre tarih;

"İnsanların ve kavimlerin hâl ve durumlarının nasıl değişmiş olduğunu, devlet sınırlarının nasıl genişlemiş, kuvvet ve kudretlerinin nasıl artmış bulunduğunu, ölüm ve yıkılma çağı gelinceye kadar yeryüzünü nasıl imar ettiklerini bize bildirir."¹

Fuad Köprülü'ye göre tarih ; "Geniş manası ile mâzide cereyan eden bütün işlerin vak'aların hey'et-i mecmuasıdır. İnsanlık fikir ve faâliyetinin tezahürâtıdır."²

Tarih en basit ifade ile "geçmişin bilimi" olarak tanımlanmıştır. Marc Bloch, bu tanımı "zaman içinde insanların ilmi" olarak genişletmiştir. Amerikalı tarihçi Turner tarihi; "Geçmişten bize ulaşan, günümüzde ortaya çıkan tenkitçi ve yorumcu bir anlayışla incelenen kalıntılar." olarak tanımlamıştır.

Ariel ve Will Durant tarihin tanımının kolay bir tanım olmadığını belirtir ve tarihi"Geçmişte olan hadiseler hakkındaki belgelerin verileri" şeklinde tanımlar.

Voltaire, tarihin;"Bir nesilden öbür nesle intikal eden hikayelerin teşkil ettiğini, hayatın ferdi uzviyetteki devamı gibi tarihinde sosyal bünyede bir devamlılık" olduğunu söyler.³

E. H. Carr tarihi; bugün ile geçmiş arasında kesintisiz bir iletişim olarak yorumlar ve"Progress in History" başlıklı çalışmasında aşağıdaki ifadelere yer verir:

¹ SAFRAN, Mustafa, "Tarih, Tarih Yazımı ve Öğretiminin Netliği Üzerine", *Tarih nasıl öğretilir? Tarih Öğretmenleri İçin Özel Öğretim Yöntemleri*, Ed:Mustafa Safran, İstanbul, Yeni İnsan Yayınevi, 2016, s. 21.

² KÖPRÜLÜ, M. Fuad, *Türk Edebiyatı Tarihi'nde Usûl*,

<https://www.scribd.com/doc/106017608/Koprulu-Turk-Edebiyati-Tarihinde-Usul>, s.3-4.

³ KÜTÜKOĞLU, Mübahat S. , *Tarih Araştırmalarında Usûl*, İstanbul, Elif Kitabevi, 2008, s.2.

"Geçmişle bugün arasında çift yönlü bir trafik var. Bugün geçmişin kalıbıyla yoğruluyor ama bir yandan geçmişi sürekli yeniden yaratıyor. Tarihçi tarih oluşturuyorsa tarihinde aynı şekilde tarihçiyi oluşturduğu bir gerçektir ... Nesnel determinizmin tehlikeleri ile öznel göreliliğin dipsiz çukuru arasında tedirginlikle salınan, düşünce ve eylemin ayrılmamacasına iç içe geçtiğini ve en az fen bilimleri kadar tarihte de o yakalamaya çalıştıkça anlamı elinden kaçırmanın nedensellik olduğunu bilen günümüz tarih felsefecisi, sorulan cevaplamaktan çok sorular sormakla meşguldür."⁴

Taşköprülüzade Ahmet Efendi tarihi;

"Milletlerin hallerini, yurtlarını, yaşayış ve adetlerini, özel sanatlarını, ölümlerini, yani yükseliş ve yıkılış devrelerini, bunların sebep ve neticelerini, diğer milletlerle olan siyasi, askeri, iktisadi münasebetlerini ve buna benzer bilgileri bildiren, anlatan ilimdir." olarak tanımlar.⁵

Bu konuda R.G.Collingwood şöyle demektedir;

"Tarih, insanın kendisine ilişkin bilgisi için vardır. Tarih, insanın kendini tanımasıdır. İnsanın zaman içinde neler yaptığını, ne olduğunu ortaya koyar ve neler yapabileceğinin tek ipucudur."⁶

Tarih bilinci geçmişin yorumu, günün algılanması ve gelecek beklentisi şeklinde ifade edilerek tarihsel zaman içinde toplumların kendi yerlerini konumlandırabilmesini sağlayan zihinsel beceri olarak tanımlanabilir.⁷

Her ulus, en yakın tarihinden en uzak tarihine kadar geçmişini tanımak, bulunduğu noktadan ufka doğru açılan geçmişini, çevresini öğrenmek zorundadır. Özellikle uluslararası iktisadi, politik, kültürel vb ilişkilerde tarih eğitimi zorunluluğu kendini açık ve net bir şekilde gösterir.⁸

Tarih öğrenimi, insanlara şüpheci ve eleştirel düşünme özelliği katıp, geçmiş ile günümüz arasında köprü oluşturarak çağdaş dünyanın sorunlarıyla baş etme özelliği kazandırmaktadır. Bu açıdan geçmişi en doğru şekilde öğrenmek ve öğretmenin önemi araştırmacılar tarafından çeşitli şekilde vurgulanmıştır.⁹

Tarih iktidar sahibi olmak isteyenler için kendi düşüncelerini halka kabul ettirme aracı olarak görülmüş ve çok önceleri hükümdar adaylarını idarecilik konusunda yetiştirecek bir disiplin aracı olarak kullanılmıştır. Daha sonra uzun yıllar klasik dillerin

⁴ CARR, Edward Hallett, *Tarih Nedir*, (Çev:Misket Gizem Gürtürk), İstanbul, İletişim Yayınları 2017, s. 13.

⁵ SAFRAN, "Tarih Nasıl Öğretilir?", s.22.

⁶ UZUN, Hakan, "Tarih Bilimi ve Tarihte Nedensellik", *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, Kırşehir 2006,C. VII, S.1, s. 3.

⁷ ŞİMŞEK, Ahmet, " Tarihsel Romanın Eğitimsel İşlevi", *Bilig Dergisi*, Ankara, Bahar 2006, S. 37, s.70.

⁸ ÖZBARAN, Salih, "Tarihçilik Üzerine Bazı Çağdaş Görüşler" , *Tarih Dergisi*, İstanbul, 1979, S. 32, s.596.

⁹ DİNÇ, Erkan, "Tarih Öğretmen Adayı, Öğretmen ve Eğitimcilerinin, Mevcut Lise Tarih Müfredat Programı ve Tarih Öğretiminin Amaçları Hakkındaki Görüşleri", *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Malatya, 6-9 Temmuz 2004,.

öğretimi için gerekli yardımcı unsur olarak görülmüştür. 16. yüzyılda tarihsel çerçeve, dini metinleri daha iyi anlama olanağı sağladığı için tarih öğretiminin önemi artmıştır.¹⁰

Tarih, Bacon ve Descartes'in metoda verdikleri önem ile güç bulmuştur. Bütün ilim dalının uzmanları yollarını kendi tayin etmek sureti ile her konu için ayrı bir metot uygulamış, genel bir usul yerine nispi usul tercih edilmiştir. Nitekim her ilim,kendisine özel olan ilmi usullerin uygulanması ile oluşabilir. Tarihin Vico ve Montesquieu ile başlayan ilmi ilerlemesi, tarih felsefesi kuramcılarının toplumsal tetkikleri sonucunda 19. yüzyıldan itibaren terakki etmiştir.¹¹

“Tarihte Usûl” tarih ilminin nasıl tetkik edilerek işlenmesi gerektiğini gösterir.Zeki Veli Togan *Tarihte Usûl* başlıklı kitabında; "Tarih içtimai bünyenin azası olmak itibariyle insanlığın fiil ve fikirlerinin inkişafını takip eden bilgidir."der ve tarihin yazım tarzlarına göre başlıca dört kısma ayrıldığına yer verir. Bunlar;

- 1) Rivayetçi tarih yazışı
- 2) Öğretici tarih yazışı
- 3) Neden nasılcı tarih yazışı
- 4) İçtimai tarih yazışı.

Rivayetçi tarih anlayışında olaylar felsefi sistemleştirmeden uzak doğrudan doğruya hikaye tarzı yazılan eserlerdir. Hikayeci tarihin ilk temsilcisi Heredot'tur. Bu şekil tarih yazımı her ulusun ilk tarih inşasıdır. Öğretici tarih anlayışında, geçmiş olaylardan ders çıkararak fayda sağlamak amaçlanır. Tarihçi, ait olduğu millete öğütler verir. Thukydides öğretici tarih yazıcılığının ilk temsilcisidir.

Neden nasılcı tarih anlayışında, bilimsel araştırma yöntemleri kullanılır. 19. yüzyıldan itibaren tarih çalışmalarında bu anlayış kullanılmaya başlamıştır. Olaylar arasında sebep-sonuç ilişkisi kurar. Araştırmacı tarih, günümüz tarih anlayışlarının temelini oluşturur.

¹⁰ MEREY., Zihni, “Dünyada ve Türkiye’de Tarih Eğitiminin Tarihsel Gelişimi”,*Tarih nasıl öğretilir? Tarih Öğretmenleri İçin Özel Öğretim Yöntemleri*, Ed: Mustafa Safran, Yeni İnsan Yayınevi, İstanbul, 2016, s. 29.

¹¹ KÖPRÜLÜ, *Türk Edebiyatı Tarihi'nde Usûl*, s.3-4

İçtimai tarih yazımı anlayışı tarihi olayların arkasında gizli duran tarihi kanunları belirlemeye yön verir. Marksist ve materyalist tarihçiler, iktisat tarihçilerinden Karl Lamprecht ve Oswald Spengler bu tarih yazım tarzının öncülerindendir.¹²

Geçmişin bir bütün olarak bilinemeyeceği tarih felsefecilerinin genel görüşüdür. Tarihin incelenebilmesi için kısımlara ayrılması zorunludur. Araştırılan tarihî konu genel olarak üç açıdan sınırlandırılır; derinliğine tahlil yaklaşımı, coğrafi yaklaşım (genişliğine yaklaşım), kronolojik yaklaşım (anamlı zaman sıralaması). Coğrafi yaklaşımda ülke ve bölgelerin tarihi konu edilir. Kronolojiye göre yaklaşımda anlamlı devreler halinde bir araştırma söz konusudur. Derinliğine araştırma ise toplumların siyasî, iktisadî, sosyal, dinî tarihi vb. araştırılır.¹³

Bütün ilim dallarında olduğu gibi tarih biliminde de ilmi araştırma usullerinin bilinmesi gerekmektedir. Tarih araştırmalarında metodolojik yaklaşım ve yöntemine yönelik araştırmalar 18. yüzyılda başlamıştır. 19. yüzyılda demokrasi hareketleri ile birlikte ulus-devlet sisteminin ortaya çıkışı ile beraber dünya üzerinde tarih eğitimi de ayrı bir önem kazanmaya başlamıştır. Tarih eğitimi, dünyada ve Türkiye’de laiklik kavramı ve ulus bilinci ile okul ders programlarında yer almaya başlamıştır.¹⁴

Türkiye’de Mustafa Kemal Atatürk’ün temellerini oluşturduğu Türk tarihi araştırmalarına hız kazandırmak, çalışmaların metodolojik şekilde uygulanması, Türk Tarih Tezi’nin teoriden pratiğe geçirilmesi arzusu ile kurulan Genel Türk Tarihi Kürsüsü’nün ilk temelleri İstanbul Darülfünunu’nda atılmıştır. 20 Mayıs 1925 yılında Mehmet Fuat Köprülü ve Milli Eğitim Bakanı Hamdullah Suphi, Zeki Veli Togan’ı Türkiye’ye davet etmiş, Türkiye’ye gelen Ahmet Zeki Velidî Togan bu kürsünün kurucusu olmuştur. Bu kurum sayesinde birbirinden değerli uzmanlar yetişmiştir. İstanbul Üniversitesi’nden sonra Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümünde 1946 yılında Genel Türk Tarihi kürsüsü kurulmuş ve yetiştirilen uzmanlar sayesinde Türkiye Cumhuriyeti’nde modern tarihçiliğin doğuşuna katkı sunulmuştur.¹⁵

¹² TOGAN, Zeki Veli, *Tarihte Usûl*, İstanbul , Enderun Kitabevi, 1985, s.3-4

¹³ HALKIN, Léon, E., *Tarih Tenkidinin Unsurları*,(Çev. Bahaeddin Yediyıldız), Ankara,TTK Yayınları, 1989, s. 45.

¹⁴ MEREY, “Dünyada ve Türkiye’de Tarih Eğitiminin Tarihsel Gelişimi”, s. 29.

¹⁵ KARAKULAK, Mesut, “Türkiye’deki Üniversitelerde Genel Türk Tarihi: Resmi İstatistiklerin Prizmasından Seçkin Bir Azınlığın Analizi”, *Genel Türk Tarihi Çalıştay 1 Tespitler-Sorunlar-Çözüm Önerileri*, Ed: Mehmet ALPARGU, Hat Baskı Sanatları, İstanbul 2018, s.217.

1.1. Araştırmanın Konusu ve Kapsamı

Cumhuriyetin ilanı ile birlikte Türkiye’de tarih öğretimi bir dönüm noktasına ulaşmıştır. Tarih ders kitaplarının, Avrupa’da yazılan tarih kitaplarından yapılan tercümelere dayalı olarak oluşması, bu tarih ders kitaplarında bazı Avrupalı tarihçilerin Türkleri asılsız şekilde aşağılamaları, okutulan tarih kitaplarının tarihi gerçeklere uygun olmaması sebebi ile Türkiye Cumhuriyeti kadrosu parti programında, milli eğitim programlarında ve halkevleri programlarında tarih ve dilbilgisine ayrı bir önem vermiş, yeni tarih ders kitaplarının hazırlanması sürecine hız vermiştir.

Atatürk bu amaçla “Türk Tarih Kurumu” ve “Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi” kurumlarının kuruluşunda öncülük etmiştir. Bu amaç doğrultusunda Türk Tarih Tezi hazırlamış, Türk Tarih Kurumu ve Dil Tarih Coğrafya Fakültesi’ne bu tezi destekleyen belgeler sunmuştur. Türk Tarih Tezi, milli tarih bilincinin oluşmasında temel olarak alınmıştır. Bu amaçla milli tarih anlayışına uygun tarih kitapları yazılmıştır.

Tarih programları 1922 yılına kadar Batı tarihi, İslam tarihi ve Osmanlı tarihi ağırlıklıyken bu tarihten sonra Tanzimat’tan beri Tarih-i Umumî başlığı altında Eski Çağ, Orta Çağ, Yeni Çağ ve Yakın Çağ genel tarih olarak sınıflandırılmıştır. 1927 yılında tarih öğretiminde radikal değişiklik yapılmış, tarih eğitimi, milli vatandaşlık bilincinin oluşmasına yönelik şekillenmiştir. 1932’de açılan Halkevlerinde tarih öğretimine yönelik programlar düzenlenmiş ve müzeler kurulmuştur. 1943 Milli Eğitim Şûrası’nın ardından 1945- 1946 öğretim yılı için ilkökul 4. sınıf tarih ders kitapları hazırlanmıştır.

Mustafa Kemal Atatürk ile beraber cumhuriyetin kuruluşunda büyük emeği olan İsmet İnönü dönemi tarih anlayışı, Atatürk dönemi tarih anlayışından farklıdır. Atatürk döneminde, inkılapları topluma benimsetme ve milliyetçilik politikaları ağırlıktayken, 1938-1950 arası CHP’nin önderlik ettiği dönemde Batı’ya yönelik ve hümanizm ağırlıklı bir politika görülmektedir. Demokrat Parti dönemi milli yaklaşımı benimsemiş gibi görünse de tarih eğitimi daha ziyade İsmet İnönü dönemine yakın olmuştur. DP, Batı yanlısı politikanın yanı sıra dine yönelik eğitim politikasına da ağırlık vermiştir.

Bu çalışma, 1939-1960 süreci Türkiye’de tarih öğretimi, tarih bilinci ve okullarda tarih öğretimi, tarih müfredatı üzerine hazırlanmış olup giriş, dört bölüm ve sonuç kısmından oluşturulmuştur. Giriş bölümünde tarihin tanımına yer verilerek, dünya üzerinde ve Türkiye’de gelişim seyrine kısa bir bakış yapılmıştır. Daha sonra araştırmanın konusu, amacı, kapsamı ve yönteminden söz edilerek bu konu hakkında daha önce hazırlanan

alışmalara değinilmiştir. İkinci bölümde Atatürk'ün tarih anlayışına, kültür ve eğitim politikalarına değinilmiştir. Üçüncü bölümde, 1938-1950 İsmet İnönü dönemi tarih anlayışı ve öğretilimi incelenmiştir. Dördüncü bölümde, 1950-1960 Demokrat Parti dönemi tarih anlayışı ve öğretilimi incelenmiştir. Beşinci bölümde iki dönemin farklılıkları, eksiklikleri, yenilikleri kıyaslanarak 1939-1960 yıllarında Türkiye'de tarih öğretilimi süreci analiz edilmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Tarih uzun yıllar felsefe, edebiyat yada politikanın bir aracı olarak görölmüş tarih çalışmalarına gereken titizlik gösterilmemiştir. İkinci dünya savaşı itibari ile tarih, gerçeği bulma amacına yönelik bir sosyal bilim olarak görölmüş bilimsel çalışmalar hız kazanmıştır. Öğrencilerde tarih bilinci oluşturmak, tarihsel düşünme ve anlama becerilerini geliştirmek tarih öğretiliminin zorunlu temel hedefi olmuştur.

Tarih, edebiyat, sosyoloji, felsefe, coğrafya vb. gibi diğer ilim dallarının yanında bir araçtan ibaret değildir. Geçmiş ile günümüz arasında köprü kurarak insanlara yön veren düşünce tarzıdır. Eski tecrübeler, geçmişten çıkarılan dersler, geleceğe ışık tutarak yol gösterir. Tarih ilmi insanların kültür seviyelerini yükseltir. İnsanlarda ahlak bilincini uyandırarak, manevi kültürlerine sahip çıkma sorumluluğu oluşturur. Tarih ilmi vesilesi ile toplum, ait olduğu milleti ve vatanını daha yakından tanıma, sahip çıkma arzusuna sahip olur. Tüm gelişmiş ve gelişmekte olan toplumlarda tarih, vatandaşlık bilinci oluşturma, ulusal bilinç oluşturma amacı ile eğitim öğretilim müfredatında yer almaktadır.

Osmanlı döneminde yeterli ilgi gösterilmeyen milli tarihin araştırılması ve öğretilmesi, Türk milli bilincinin oluşması büyük önem arz etmektedir. M. Kemal Atatürk, İlke ve İnkılapların toplum tarafından benimsenmesini hızlandırmak için tarih ilmi ile yakından ilgilenmiş, tarihe özel önem vermiştir. Tarih bir toplumun belleğidir. Uluslararası ilişkilerin düzenlenmesinde, toplumların değişim ve gelişmelerinin belirlenmesinde tarih biliminden yararlanılır.

Tarih öğretilimi nasıl yapılır sorusu, tarih ilminin çok ayrıcalıklı bir konusudur. Tarih nasıl öğretilir sorusuna verilecek cevap; sınıfa girer anlatır çıkarsınız, değildir. Bu noktada; “tarih nedir?”, “nasıl öğretilmelidir?”, “niçin öğretilmelidir?” gibi sorular, tarih öğretilimi metot sistem ve yaklaşımları önem arz etmektedir.

1.3. Araştırmanın Yöntemi

Bu tez oluşturulurken konuyla ilgili kitap, makale, gazete ve arşiv belgeleri taranmış, tarihi bir bilim haline getiren metodolojik çalışma usulü kullanılmıştır. Bu çalışma sürecinde mümkün olduğunca ana kaynaklara yakın kaynaklara ulaşılmaya çalışılmıştır. Kaynaklar toplandıktan sonra tasnif ve tenkit edilerek nesnel bir yaklaşımla çalışma kaleme alınmıştır.

1.4. Araştırmanın Problematiği

Tarih araştırmalarında bilinmesi gereken önemli sorunlardan biri temel ölçütün nesnellik olması gerektiğidir. Öznelliğin ön plana alındığı araştırmalarda, olayların esaslı bir biçimde kavranması mümkün değildir. Tarihi olaylar genel ve özel koşullar etrafında oluşmuştur. M. Kemal Atatürk, geçmişten ders çıkarıp geleceğe yön verme düşüncesi ile tarihin geleceğe yön vereceğine inanmıştır. Çağdaş medeniyetler arasında yer almak için tarihi araştırma yöntemlerinde de bilimsel olmanın altını çizmiştir. Bu konuda; “ tarih yazmak tarih yapmak kadar mühimdir, yazan yapana sadık kalmazsa değişmeyen hakikat insanlığı şaşırtacak bir mahiyet alır.” diyerek nesnel bir yaklaşımla tarih yazımının önemine vurgu yapmıştır.

Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin en önemli hedefi “millet” bilinci oluşturmaktır. Osmanlı Devleti döneminde millet anlayışı din üzerine kurulmuştur. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti bu ümmetçilik anlayışından koparak “Türkçülük” anlayışının yerleştirilmesini hedeflemiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında temel hedef cehaletin giderilmesi ve okur yazar oranının artırılması olmuştur. Daha sonra cumhuriyet rejimi kültür hareketinin en önemli unsurlarından biri Türk tarihi olmuştur. Çünkü bir milletin oluşumunda etkin olan en önemli kültür öğelerinden biri tarihtir.

Ulusal bilinç oluşturmak, toplumda milli birlik ve beraberliği sağlamak, milli kültür ve tarihi karaktere uygun eğitim tarih müfredatı oluşturmak önem arz etmektedir. Bu noktada ortaöğretim ve lise programlarının müfredatı, okutulan ders kitaplarının müfredat ile uyumu, ders kitaplarının kapsamı ve içeriği, fikir akımları, sosyo politik değişimler, dönemin şartlarına göre tarih anlayışı, tarih bilimi metodolojisinin temel ilkeleri araştırmamızın problematikini oluşturmaktadır.

Tarih bilimi sosyoloji, politika, edebiyat vb. alanları da ilgilendirdiği için disiplinler arası karşılaşılan sorunlar, çalışma hazırlanırken aşılmaya çalışılmış, konu sınırlandırılmasına özen gösterilmiştir.

1.5. Konu İle İlgili Önceki Araştırmalar

Son dönemlerde Türkiye’de, tarih eğitim ve öğretimi üzerine çalışmalar hız kazanmıştır. Bu çalışmalarda tarih öğretiminde ve kitaplarda bulunan eksikliklerin giderilmesi, tarih öğretim sisteminin geliştirilmesi üzerine yeni yaklaşım modelleri geliştirme çalışmaları görülmektedir.

Tarihçi kimliği ile tarih öğretimi konusunda tartışmaları başlatan ilk ve önemli isimlerden biri Salih Özbaran’dır. Özbaran ;

"Okulda tarih çalışmalarının ne yararı olabilir? Tarih incelemeleri niçin çeşitli kuruluşların mali yardımı ile teşvik görmekte ? Hepsinden önemlisi, geçmişe değil geleceğe egemen olmak isteyen, bütün zihniyle istikbali bekleyen genç kuşak neden mazi hakkında lüzumsuz bilgilerle donatılmakta?"¹⁶

gibi sorularla tarih eğitimi ve tarih ders kitapları nasıl olmalı konusunda tartışmalara ışık tutmaya çalışmıştır.

Tarih öğretimin sorunları hakkında çeşitli kongre ve sempozyumlar düzenlenmiştir. Bu kapsamda; Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi’nde 29 Eylül ve 1 Ekim 1994 tarihinde "Tarih Eğitimi ve Ders Kitapları" adı ile bir sempozyum düzenlenmiştir. Bu sempozyumda Salih Özbaran aktif rol almıştır. Özbaran, "Çağdaş Tarih Öğretimi ve Atatürk Dönemi"(1992, 12 Eylül), başlıklı yazısını Cumhuriyet Gazetesi’nde kaleme almıştır. Yine Cumhuriyet Gazetesi’nde "Tarih Öğretimi Yeniden Yapılandırılmalı", (1994, 5 Ekim)başlıklı yazısında Buca’da gerçekleşen sempozyumun amaç ve sonuçlarını paylaşmıştır.

8-10 Haziran 1995 yılında, Boğaziçi Üniversitesi’nde, II. Uluslararası Tarih Kongresi "Tarih Eğitimi ve Tarihte Öteki Sorunu" adı ile bir sempozyum düzenlenmiştir. Bu kongrede de Salih Özbaran aktif rol almıştır.¹⁷

¹⁶ ÖZBARAN, “Tarihçilik Üzerine Bazı Çağdaş Görüşler” s.589.

¹⁷ PAMUK, Akif, MUÇ, Köksal, “Tarih Eğitimcisi Olarak Salih Özbaran” *Turkish History Education Journal*, C.V, S.1, 2016 , s. 27.<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/261306>

2-3 Aralık 2000 tarihinde, ODTÜ Eğitim Bilimleri Fakültesi ve ODTÜ Tarih Bölümü'nde "Tarih Öğretiminin Yeniden Yapılandırılması" adlı bir atölye gerçekleştirilmiştir.

Tarih öğretiminin sorunlarını araştırarak çözüm önerisi getiren, tarih öğretimine önemli katkı sağlayan en önemli isimlerden birisi de Mustafa Safran'dır. Nuri Köstüklü, İsmail Hakkı Demircioğlu, Yücel Kabapınar, Dursun Dilek, Cemil Öztürk, Rahmi Çiçek, Semih Aktekin, Ahmet Şimşek, Erkan Dinç son yıllarda ülkemizde tarih öğretimine katkı sağlayan önemli isimlerdir. Bunun yanı sıra vakıflar aracılığı ile düzenlenen konferans ve panellerde tarih eğitimi ile ilgili önemli çalışmalar sunmuşlardır.

Konumuz kapsamında hazırlanan çalışmalara baktığımızda: Nevzat Köken'in;"Cumhuriyet Dönemi Tarih Anlayışları ve Tarih Eğitimi (1923-1960)", Kemal Koçak'ın;"Cumhuriyetten Günümüze Tarih Anlayışı ve Ortaöğretim Kurumlarında Tarih Öğretimi", Ayça Erinç Erdal'ın İngilizce hazırlamış olduğu;"İnönü Dönemi'nde Tarih ve Eğitim: Tarih Anlayışındaki Süreklilik, Değişim ve Eğitim Uygulamalarına Yansımaları" başlıklı doktora tezleri mevcuttur.

Yüksek lisans tezi olarak: Yücel Kabapınar'ın;"Müfredat Programı ve Ders Kitapları Açısından Ortaöğretim'de (Lise) Tarih Öğretimi", Ayşe Taşkın'ın;"Cumhuriyet Dönemi İlkokul Tarih/Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Eskiçağ Tarihinin Öğretimi", Aslıhan Akkoç'un;"Tarih Yazımı ve Tarih Eğitimi Açısından Tarihsel Bilgi: 1930-1950 Arası Lise Tarih Kitapları", Selver Gök'ün;"1923-1930 Dönemi Orta Öğretim Tarih Dersi Ders Kitapları ve Tarihçilik Anlayışı", Tuğba Ayaz'ın;"Milli Eğitim Şuralarında Tarih Öğretimi", İsmail Eser'in;"Cumhuriyet Döneminde Tarih Öğretimi ve İnkılap Tarihi Dersleri", Salih Değirmenci' nin;"Türk Tarih Tezinin Oluşumu ve Türkiye'de Tarih Öğretimi", Zerrin Tok'un;"Tek Parti Döneminde Tarih Eğitimi", Kemal Koçak'ın;"Cumhuriyet Döneminde Tarih Öğretimi ve Tarih Çalışmaları (1923-1960)" başlıklı tezler mevcuttur.

Yücel Kabapınar' ın;"Başlangıçtan Günümüze Türk Tarih Tezi ve Lise Kitaplarına Etkisi" ve Seher Boykoy'un;"Türkiye'de 1939-1945 Yıllarında Tarih Öğretim Programları ve Tarih Ders Kitaplarının İncelenmesi," İsmail Hakkı Demircioğlu'nun;"Türkiye'de Tarih Eğitiminin Tarihi",Fatih Yazıcı'nın;"Türkiye'de Tarih Öğretiminin Dünü, Bugünü", Şefik Taylan Akman'ın;"Türk Tarih Tezi Bağlamında Erken Cumhuriyet Dönemi Resmî Tarih Yazımının İdeolojik ve Politik Karakteri,"Erdal

Aslan'ın;"Osmanlı'nın Mekatib-i İptidaiye'sinden Türkiye Cumhuriyeti'nin İlk Mektepler'ine Geçişte Tarih Programlarında Değişim", EtienneCopeaux'un;"Tarih Ders Kitaplarında (1931-1993) Türk Tarih Tezinden Türk İslam Sentezine", Kemal Koçak'ın;"Cumhuriyetten Günümüze Tarih Öğretimi", İsmet Konuk'un;"Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık Bilgisi Öğretimi", Sezai Öztaş'ın;"Atatürk Dönemi Tarih Anlayışı ve Tarih Öğretimi",Abdülkadir Yuvalı'nın, "Cumhuriyet Döneminde Tarih Öğretimi" başlıklı çalışmalar konumuz kapsamında hazırlanmış makalelerdir.

Biz bu çalışmada 1939-1960 dönemi Türkiye'de tarih öğretimi sürecini analiz ederek, 1939-1950 ve 1950-1960 dönemlerinin, sosyo-politik koşullarına göre tarih anlayışındaki farklılıklarını tespit etmeyi hedefledik. Tarih ders kitapları, tarih ders programları, Tarih Kongreleri, Milli Eğitim Şûralarına yer vererek, iki dönemin farklılıkları, eksiklikleri, yeniliklerini kıyaslayarak bu süreçte Türkiye'de tarih öğretiminin gelişimini değerlendirdik.

İKİNCİ BÖLÜM

2. MUSTAFA KEMAL ATATÜRK DÖNEMİ EĞİTİM VE TARİH ANLAYIŞI (1923-1938)

2.1. Atatürk'ün Eğitim Anlayışı

Eğitim ve öğretim, toplumun geleceğine yön vererek devletlerin ekonomik, siyasi ve sosyal gelişmesinde önemli rol oynar. Modern devletler, eğitim ve öğretim kurumlarının en verimli şekilde yapılandırma gerekliliğini fark etmiş, buna göre önlemler almışlardır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti de bu durumu idrak etmiş, kamu görevi olarak üstlenmiştir. Osmanlı Devleti'ndeki eğitim sisteminin olumsuzluklarını gören Türkiye Cumhuriyeti Devleti, eğitim ve öğretim kurumlarının düzenlenmesi zorunluluğunu fark etmişler ve bu yolda düzenlemelere yönelmişlerdir.¹⁸

Atatürk, cephede kazandığı zaferin yeterli olmadığını, asıl zaferin ekonomik kalkınma ile olacağını, bunun anahtarının da eğitim ve öğretim ile olacağını her fırsatta dile getirmiştir. “Öğretmenler, yeni kuşak sizin eseriniz olacaktır (...). Cumhuriyet sizden ‘fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür’ kuşaklar ister” diyen Atatürk, kurduğu cumhuriyetin yaşatılmasında, güçlendirip yüceltilmesinde eğitime güvenmiştir.

8 Mart 1923'te Cumhuriyet ilan edilmeden önce yayınlanan *Misak-ı Maarif* adlı genelgede; cahilliği yok etmek, milli eğitimi vatanın en ücra köşelerine kadar ulaştırmak, gençleri aydınlatıp akıl, bilim ve ahlak açısından donanımlı birer birey olarak yetiştirmek gibimilli eğitimle ilgili önemli hükümlere yer verilmiştir.

Eğitim-öğretim ve kurumlarının, Osmanlı Devleti dönemi kozmopolit yapısından kurtarmak amacı ile 3 Mart 1924'te Tevhid-i Tedrisat Kanunu çıkarılmış, bu sayede eğitim tek elde toplanarak Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmıştır.¹⁹

¹⁸ DİNÇ, Sait, “Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihimizde I. Milli Eğitim Şurası (17-23 Temmuz 1939) ve Uygulamaları”, *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, Adana , 2008, s. 1-2, http://turkoloji.cu.edu.tr/ATATURK/arastirmalar/sait_dinc_I_milliegitim_surasi.pdf

¹⁹ GÖK, Hacı Veli, *Atatürk Dönemi Kültür Politikaları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir, 2011, s.31.

Atatürk eğitim tarihimize ilişkin gözlem ve teşhislerde bulunmuştur. Eğitim ve öğretimdeki temel hataları görmüş ve halkına izah etmeye çalışmıştır. Atatürk'ün eğitim ile ilgili başlıca gözlem ve teşhisleri şu şekilde maddelenebilir.

- Toplumun genel olarak eğitim seviyesi düşüktür.
- Eğitim ve öğretim sistemimiz yetersizdir.
- Aile baskısı çocukların üzerinde hakimdir.
- Bir milletin yükselmesi için milli eğitim şarttır.
- Eğitim politikamız istikrarsızdır.
- Eğitim politikası, yüzeysel bilgiye sahip, tüketici insan yetiştirmektedir.²⁰

Cumhuriyet dönemi eğitimdeki yeniliklere bakmadan önce Atatürk'ün eğitim anlayışı irdelenmelidir. Atatürk'ün eğitimci kişiliğinin oluşumu, dönemin sosyal, siyasî ve fikrî tabanı ile şekillenmiştir.

Mustafa Kemal Atatürk öğrencilik yıllarında Türk eğitim sisteminde eksiklikleri fark etmiştir. 1911'de Bingazi'de toplumun eğitim seviyesini yükseltme düşüncesi uyanmıştır. Çanakkale Savaşı'nda, Anafartalar cephesinde iken bile Türk alfabesinin yenilenmesi gerektiğini, en kullanışlı alfabenin ne olabileceğini düşünmüştür. Erzurum ve Sivas Kongreleri dönemlerinde ve daha sonra TBMM çatısı altında eğitime dair düşünceleri tartışılmıştır.

Cumhuriyetin ilan edilmesinden sonra laik ve milli bir yapı oluşturmak, Türk toplumunu ileri medeniyet seviyesine ulaştırmak hedefi ile Atatürk İlke ve İnkılâpları uygulanmaya konulmuştur. Eğitim ve ekonomiye istikrar sağlamak amacı ile bir takım programlar düzenlenmiştir.

Atatürk, Türkiye'nin temel taşlarını oluşturmak hedefi ile çalışmalarında eğitim ve öğretimin her basamağında niceliksel ve niteliksel köklü çözümlere yönelmiştir.²¹

Atatürk, çağdaş bir ülke kurmanın ve kalkınmanın her şeyden önce eğitim ile gerçekleştirilebileceğini her fırsatta vurgulamıştır. Millî, lâik, demokratik bir eğitim çerçevesi

²⁰ AKYÜZ, Yahya, “Atatürk'ün Eğitim Tarihindeki Yeri”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Ankara, 1987, C.IV, S.10, s.73-76.

²¹ DEMİRTAŞ, Bahattin, “Atatürk Döneminde Eğitim Alanında Yaşanan Gelişmeler”, *Akademik Bakış Dergisi*, Ankara, 2008, C.I, S 2, s. 156.

içinde ahlaklı, özgür, yaratıcı, verimli nesiller yetiştirmenin zorunluluğunu, öğretmenlere ve topluma temel hedef olarak göstermiştir.²²

Mustafa Kemal Atatürk, eğitim sisteminin millileştirilmesi için 1924 yılında A.B.D. eğitim bilimcisi J. Dewey'i Türkiye'ye davet etmiştir. Daha sonra eğitimde fırsat eşitliği ilkesi ve karma eğitim uygulamaları ilkokullarda 1924 yılında, liselerde 1930 yılında uygulanmaya konulmuştur.²³

2.1.1. Maarif Kongresi (16-21 Temmuz 1921)

Mustafa Kemal eğitime her zaman çok önem vermiştir. Bunun en güzel örneği ise ölüm-kalım savaşı sırasında I. Maarif Kongresi'nin düzenlenmesidir. I. Maarif Kongresi Kütahya-Eskişehir yenilgisinden sonra Sakarya savaşına hazırlanıldığı dönemde gerçekleşmiştir. Mustafa Kemal'in cepheden gelerek açtığı kongreye çok sayıda öğretmen katılmıştır. Savaşın en yoğun olduğu günlerde bağımsızlık mücadelesinin liderliğini yaparken bir yandan da eğitim çalışmaları yaptı. Kongrede daha çok ilk ve ortaöğretim hedefleri ve programları görüşüldü.²⁴

1921 Maarif Kongresi eğitim adına atılan çok değerli bir hamle olarak tarihe geçmiştir. Mustafa Kemal için milli eğitim, kurtuluş savaşı kadar önemlidir. Eğitim adına atılan bu adım aynı zamanda savaşın da başarıya ulaşacağından emin olunduğunu gösterir niteliktedir. Kongrede alınan kararlar gelecekteki bağımsızlığına kavuşmuş ülkenin güçlenmesini amaçlar.

Kongrenin 15 gün sürmesi düşünülmüş ancak Yunan kuvvetlerinin Ankara'ya yaklaşması kongrenin ilk haftanın sonunda bitirilmesine neden oldu.

²² DÖNMEZ, Cengiz, “Atatürk’ün Eğitim ile İlgili Görüş ve Uygulamalarına Toplu Bir Bakış”, *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, Ankara, 2006, C.VII, S. 1, s.94.

²³ AKIN, Mustafa, BAL Durmuş Ali, “Atatürk’ün Eğitimci Kişiliği ve Eğitim-Öğretim Boyutlu Düşünceleri”, *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, Erzincan, 2002, C.IV, S.1, s.5.

²⁴KAPLUHAN, Erol, "1921 Maarif Kongresinin Türk Eğitim Tarihindeki Yeri ve Önemi", *Yalova Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yalova, 2014, C. IV, S.8, s.125.

2.1. 2. Atatürk'ün Okuduğu Kitaplar

Atatürk çok okuyan bundan dolayı da geniş kültürü olan bir insandı. Onun²⁵ okuma alışkanlığı daha okul çağlarında pekişmiştir. Harbiye yıllarında ise kişiliği ile adeta özdeşleşmiştir. Onun hem öğrenim döneminde hem de cumhurbaşkanlığı zamanında okuduğu kitaplar son derece ciddi, kültür ve siyaset için temel olan eserlerdi.

Hatıra defterindeki kayıtlara göre Mustafa Kemal XVI. Kolordu komutanı iken Türkçülük ideolojisine sahip Mehmet Emin Yurdakul'un; *Türkçe Şiirler*, Tevfik Fikret' in; *Rubab-ı Şikeste*, George Fonsegrive'in; *Felsefe* ve Alphonse Daudet' in; *Sopho*, vatan ve özgürlük ideolojisine sahip Namık Kemal'in; *Osmanlı Tarihi* adlı kitaplarını kırk dokuz günde okumuştur.²⁶

Atatürk'ün seçtiği kitaplar genelde doğrudan birinci derece kaynak sayılabilecek kitaplardır.²⁷ Atatürk okurken önem verdiği cümlelerin altına bir takım özel işaretler koymuştur, beğendiği ve katıldığı düşünceleri ifade eden cümlelerin altını kırmızı kalemle çizmiş fikren çok katılmadığı cümlelerin altını mavi kalemle çizmiştir.²⁸

Ünlü İslam tarih-coğrafyacısı Makdisi'nin *Kalaidul-ikvan Fazail-i Al-i Osman* adlı eserinin, Osmanlı'nın kökeninde ve ilk Osmanlı padişahlarının askerlik meziyetlerinden söz edilen 24. sayfasındaki: "*Çünkü Allah'ın buyruğuyla çoğunlukla zafer, vazifeli askerlerin komutanlarına besledikleri sevgi ile kazanılır.*" ifadesini okuduktan sonra, metnin kenarına: " bu mesele cidden mühimdir, hem de öyledir. " kaydını düşen Atatürk'ün Türk askerinin kendisine gösterdiği sevgi ve onun da Türk askeri hakkındaki tavır ve takdiri bunu çok açık şekilde göstermektedir.²⁹

Atatürk yönetim ve politika ile ilgili kitaplara daha fazla ilgi göstermiştir. Bodrumlu Avam Galanti'nin 1341 (1925) yılında yayımladığı *Hammurabi Kanunu* adlı eserini okuyan Atatürk, eserin 7. sayfasında yer alan ve Hammurabi' nin adaleti ülkesinin kalkınmasını anlatan bölümü dikkatle tetkik için verilen bilgilerin öneminden dolayı sayfa üzerine notlar düşmüştür. 9. sayfada yer alan "Sümer Aile Kanunu" na ayrıca önem göstermiştir.

²⁵ AKPINAR, Tahsin, *Atatürk'ün Tarih Anlayışı* (Yayımlanmamış Doktora Tezi) , İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1991, s.71.

²⁶ TAŞ, Sait, " Atatürk'ün Düşünce Yapısı Etki Eden Unsurlar " *SDU International Technologic Sciences*, Isparta, 2010, C. II, S. 2, s.71.

²⁷ AKPINAR, *Atatürk'ün Tarih Anlayışı*, s.71.

²⁸ BORAK, Sadi, " Atatürk'ün Okuduğu Kitaplar ve Kitaplığı " , *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi* , Ankara, 1992, C .IX, S. 1, s. 83.

²⁹ TÜFEKÇİ, Gürbüz, *Atatürk'ün Okuduğu Kitaplar*, Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1983, s.354.

Mustafa Kemal Atatürk Anadolu’da kuracağı yönetim yapısı için eski Yunan ve Roma tarihini incelemiştir. Ayrıca eski Türk ve İslam tarihlerini de araştırmıştır. Eski Romalıların karakterlerini de tahlil eden Atatürk onların uğradıkları karakter değişikliklerini barbar istilası Katolik ve ihtilallerin değiştirdiği yabancı istilalar nedeniyle Roma karakterlerinin derin bir başkalaşıma uğradığını ifade eden aynı eserin 16. sayfasındaki satırların yanına "Seciyenin Tadili", "Türklük" , "din" gibi sözcükler yazmıştır. Atatürk bilgi edinmek için olsun, zevk için olsun hep okumuştur. Fakat daha çok Türk ve İslam tarihine ait Türkçe ve yabancı dillerde yazılmış zamanın belli başlı bütün kitaplarını okumuştur, diyebiliriz. Siyasal hayatının çeşitli dönemlerinde tarih bilgisinden geniş ölçüde yararlanmıştır.³⁰

Mustafa Kemal Atatürk, okumayı hayat tarzı haline getirmiştir. Bu nedenle geniş bir kütüphaneye sahip olmuştur. Kitaplarla olan ilişkisi sadece okuyucu olarak kalmamış aynı zamanda kendisi de eserler meydana getirmiştir. Gerçekleştirdiği konuşmaların bir araya toplanmasına yönelik özverili çalışmalar sonucunda önemli bir külliyat oluşturabilmiştir.³¹

2.2. Türk Ocakları

Fransız ihtilali sonrasında eşitlik, hürriyet, laiklik ve cumhuriyet gibi kavramlar yayılmaya başlamıştır. Bu durum bünyesinde birçok milleti barındıran ülkelerin varlığı tehdit eder hale gelmiştir.³² Milliyetçiliğin yayılması karşısında imparatorluklar bir yandan askeri ve idari tedbirler alırken, diğer taraftan kendilerine bir imparatorluk ideolojisi oluşturmaya çalışmışlardır³³. Bu bağlamda Yusuf Akçura’nın "Üç Tarz-ı Siyaset" adlı eserine bakıldığında da bu düşüncelerin Osmanlıcılık, İslamcılık ve Türkçülük etrafında şekillendiği görülmektedir.³⁴

II. Meşrutiyet döneminde Türkçülük düşüncesini benimsemiş Ziya Gökalp, M. Fuat Köprülü, Hamdullah Suphi Tanrıöver, Ahmet Agayev Ağaoğlu, Ahmet Mithat Efendi

³⁰ ŞENALP, Leman, "Atatürk Kitap ve Kütüphane ", *Türk Kütüphaneciliği Dergisi*, Ankara , 1981, C. XXX. S.1, s. 71.

³¹ UZUN, Hakan, " Yazdığı Eserlerde Atatürk’ü Tanımak ve Anlamak: M.Kemal Atatürk’ün Kalsbad Hatıraları", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü , Atatürk Yolu Dergisi*, Ankara, 2016, C.XV, S.59, s.166.

³² SARINAY Yusuf, *Türk Milliyetçiliğinin Tarihsel Gelişimi ve Türk Ocakları*, İstanbul, Ötüken Yayınları, 2008, s.15-16.

³³ ÇİLLİLER, Yavuz, "Modern Milliyetçilik Kuramları Açısından 19.Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu Fikir Akımları", *Akademik İncelemeler Dergisi*, İstanbul, 2015, C.XLV, S. 10, s. 52.

³⁴ AKÇURA, Yusuf, *Türkçülük*, İstanbul , İlgi Kültür Sanat Yayıncılık, 2007, s. 221.

gibi aydınlar, millî bilince sahip olmanın şart olduğunu, Osmanlı Devleti'nin Türkleşerek kalkınabileceğini, kişisel çıkarlar yerine milletin çıkarlarını oluşturmak gerektiğini ifade etmişlerdir.³⁵

Türk Ocakları, II. Meşrutiyet sonrasında Osmanlıcılık ve İslâmcılık ideolojisinin devleti kurtarmaya yeterli gelmediği bir dönemde, Türkçülük ideolojisi ile devleti kurtarma çabaları sonucu kurulmuştur. Türk Ocaklarının, 3 Temmuz 1911 yılında oluşumu gerçekleşmiş daha sonra 25 Mart 1912 yılında resmi olarak kurulmuştur.³⁶ 1924 yılında Türk Ocakları'nın büyük kurultayında Türk Ocakları Yasası oluşturulmuştur.³⁷

Cumhuriyet döneminde de önemli bir kültür örgütü olan Türk Ocakları, halkın eğitimine özel önem vermiş, halka yönelik sosyal, kültürel, eğitim alanında faaliyet göstermiş, konferans ve kongreler düzenlemiş, inkılâpların halka benimsetilmesinde büyük bir görev üstlenmiştir.

Türk Ocaklarında halka okuma yazma kursları verilmiş, kütüphaneler, kitap ve günlük gazeteler halkın hizmetine sunulmuştur. Mart 1923'te yeniden çıkartılmaya başlayan Türk Ocaklarının resmî yayın organı *Türk Yurdu* mecmuası vasıtası ile Türklere, Türk kültürü hakkında bilgiler sunmuştur. Köylerde sağlık ocakları, okul, kurs, tiyatro, sinema, sergi kurularak köylünün eğitilmesi yönünde faaliyetlerde bulunulmuştur. Ayrıca fakir öğrencilere burs bulma, barınma vs. imkânlar sağlamıştır. Türk Ocakları, halkın düşünce, sosyal ve kültürel hayatında eğitime ve gelişime yönelik çok önemli çalışmalarda bulunmuştur.³⁸

Türk Ocaklarına 2 Aralık 1924 tarih ve 1186 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla kamuya faydalı dernek statüsü verilmiştir. Bakanlar kurulunun 3 Mayıs 1925 toplantısında ise Ocaklara maddi yardım yapılması kararı alınmıştır.³⁹

Mustafa Kemal Atatürk, Türk Ocaklarının her aşamasında maddî manevî destekte bulunmuştur. "*Benim yaradılışımda fevkalade olan bir şey varsa, Türk olarak dünyaya gelmemdir.*" diyerek, Türk Ocaklarına bağlılığını belirtmiştir. Gezilerinde Türk Ocaklarını

³⁵KODAL, Tahir, "Mustafa Kemal Atatürk ve Türk Ocakları", *A.Ü. Türkiyat Araştırma Enstitüsü Dergisi*, Erzurum, 2004, C.0, S.52, s.297.

³⁶ ULUSKAN, BAYINDIR, Seda, *Atatürk'ün Sosyal ve Kültürel Politikaları*, Ankara, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, 2010, s.28.

³⁷KARA, Hidayet, ÇATMA, Bahattin, "Modern Kimliğin Oluşumunda Türk Kimdir Tartışmaları", *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Muş, 2017, C.V, S.2, s.346, 347.

³⁸ ULUSKAN, *Atatürk'ün Sosyal ve Kültürel Politikaları*, s.29-30.

³⁹ AKÇİÇEK, Eren, KARAYAMAN, Mehmet, *Atatürk'ün Türk Ocaklarını Ziyaretleri ve Yaptığı Konuşmalar*, Ege Üniversitesi Atatürk İlke ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürlüğü, İzmir, 2007, s.51.

özellikle ziyaret etmiş, milleti aydınlatacak ilke ve inkılapları benimsetecek konuşmaları ocaklarda yapmıştır.⁴⁰

1925 yılında Hamdullah Suphi genel başkanlığa, Atatürk'ün eşi Latife Hanım fahri başkanlığa getirilmiştir. Bu durum devletin Türk Ocakları ile bütünleşme çabaları olarak görülmüştür.⁴¹

Türk Ocaklarının faaliyetleri hükümet politikaları ile paralel hareket etmiştir. Türk Ocaklarının yönetmeliğinde 1927 yılında bir düzenleme yapılmış ve hükümetin denetimi Ocak üzerinde daha da artmıştır. Türk Ocakları CHP'nin kültür şubesi görevini üstlenmiştir.⁴² Ankara Türk Ocağı Genel Kurulu, 20 Mart 1931 tarihinde Türk Ocakları Merkez binasında toplanarak Ocakların olağanüstü kurultayının 10 Nisan 1931 tarihli toplantısında Türk Ocakları CHF' ye katılmaya karar vermiştir.⁴³ CHP'ye muhalefet tabanına da sahip olan Türk Ocaklarının kapatılıp CHP ile bütünleştirilmesi partinin gücünü ve dinamiğini artırmıştır. Türk Ocağı binaları ve üyeleri Halkevlerine geçiş yapmıştır.⁴⁴

2.3. Halkevleri

Kurtuluş Savaşı mücadelesi sonrası ekonominin olumsuz etkileri devam etmekteyken, 1929 dünya ekonomik bunalımı Türkiye'ye de yansımış, ekonomik sıkıntılar daha da artmıştır. Halk arasında okuma yazma oranı düşük, inkılaplar istenildiği ölçüde halk tarafından benimsenmemiş, iletişim araçları yetersizdir. Devletin ileri gelenleri, aydınları ile halk arasında kopukluk mevcuttur. Bu durum halk ile devlet arasındaki kopukluğu da lanse etmektedir. 1930 yılında Mustafa Kemal, bir yurt gezisinde bu kopukluğu derinden hissetmiş ve bu konuda çalışmalara yönelmiştir. Halkevleri bu çalışmaların bir ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır.⁴⁵

İtalya, Almanya, Rusya, Çekoslovakya, Macaristan gibi Avrupa ülkelerinde benzerleri görülen Halkevi örgütleri, Türkiye'de de ciddi araştırma ve tartışma konusu

⁴⁰ KODAL, *Mustafa Kemal Atatürk ve Türk Ocakları*, s.302,303.

⁴¹ ULUSKAN, *Atatürk'ün Sosyal ve Kültürel Politikaları...*, s.32.

⁴² ARIKAN, Zeki, "Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel Süreci", *Atatürk Yolu Dergisi*, Ankara, 1999, C.VI S. 23, s.264.

⁴³ GÜZ, Nurettin, "Türk Ocaklarının Kapanması/Kapatılması" *Uluslararası Türk Kültürü ve Medeniyeti Kongresi 5-8 Eylül 2018*, Ed. Ahmet Uysal, Balıkesir, Aralık 2018, s.5.

⁴⁴ ULUSKAN, *Atatürk'ün Sosyal ve Kültürel Politikaları...*, s.42.

⁴⁵ ÖZDEMİR, Yavuz, AKTAŞ Eylem, "Halkevleri (1932'den 1951'e)" , *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırma Enstitüsü Dergisi*, Erzurum, 201, C.0, S.45 s.242.

olmuştur. Mustafa Kemal Atatürk, dünyadaki bu tarz örgütleri incelemeye almış, Halkevleri gibi kültür kurumlarının amaçları, işleyişleri yakından takip etmiş ve bu tarz kültür evlerinin, demokrasinin gelişmesine büyük katkılar sağladığını tespit etmiştir. Bu tarz örgütlerin yapı ve sistemini yakından takip etmek amacı ile 1920'li yılların sonuna doğru Selim Sırrı Tarcan'ı İsveç'e, Vildan Aşir Savaşır'ı Çekoslovakya'ya göndermiştir.⁴⁶

Halkevleri, Türk Ocaklarının kapatılmasından on ay sonra kurulmuştur. Halkevleri, Türk Ocaklarının tarihsel rolünü hiçbir zaman inkar etmemiştir. Isparta Halkevi'nin Resmi Yayını ÜN dergisinde çıkan bir yazıda, "Türk Ocaklarının hatırasına daima saygıyla bağlı kalacağız" diye belirtilmiştir.⁴⁷ Türk Ocakları daha çok Pantürkizm ağırlıklı bir ideoloji ile çalışırken, Halkevleri yine milliyetçilik fikri etrafında ama daha çok halk çerçevesinde örgütlenmiştir.⁴⁸

Yapılan hazırlıklar sonucunda ilk halkevleri 19 Şubat 1932 tarihinde on dört merkezde açılmıştır.⁴⁹ Halkevleri, Genç Cumhuriyet'in çağdaşlaşma yolunda kültürel faaliyetlerinde önemli bir rol oynamıştır. 1950 yılına gelindiğinde 478 Halkevi ve 4332 Halkodasına sahip olmuştur.⁵⁰

Halkevleri, çağdaş vatandaş yetiştirmeye yönelik kültür merkezleriydi. Kültürel ve sanatsal etkinlikler, sosyal dayanışma içeren her cinsten ve her yaştan halka yönelik eğitim ve kültür kurumlarıydı. Her vatandaşa ilgi alanı doğrultusuna göre katılım imkanı sağlanmıştı. Çeşitli dallarda eğitim programı düzenlenmişti. Bunlar; tarih, dil, edebiyat, spor, güzel sanatlar, halk dershaneleri ve kurslar, kütüphanecilik, yayıncılık , müzecilik ve sergi şubeleridir.⁵¹

Halkevlerinin hazırladığı yayınlar döneminin tarih, edebiyat, kültür konuları ve günümüz araştırmacıları için de önemli bilgiler içermektedir. Yayınlanan en önemli dergi 1933-1950 yılları arasında Ankara Halkevi'nin çıkartmış olduğu eğitsel amaçlı hazırlanan Ülkü dergisidir. 1936 yılına kadar derginin editörlüğünü CHP Genel Sekreteri Recep Peker üstlenmiştir. Daha sonra Fuad Köprülü 1936'dan 1941 yılına kadar derginin editörlüğü görevini yerine getirmiştir. Fuad Köprülü döneminde dergi, tarihi konulara ağırlık

⁴⁶ ULUSKAN, *Atatürk'ün Sosyal ve Kültürel Politikaları*, s.43

⁴⁷ AYDOĞDU, KANDİL, Didem, *Eril Bir Çağdaşlaşma Hikayesi; Halkevleri ve Kadın*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2018, s.7.

⁴⁸ ULUSKAN, *Atatürk'ün Sosyal ve Kültürel Politikaları*, s.42.

⁴⁹ ÖZDEMİR, AKTAŞ, "Halkevleri...", s 247.

⁵⁰ GÜNEŞ, Müslime, "Adnan Menderes ve Halkevleri", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, İzmir, 2012, C.XII, S. 25, s.142,143.

⁵¹ GÜNEŞ, "Adnan Menderes ve Halkevleri", s 143.

vermiştir. 1941'den sonra derginin editörlüğünü Ahmet Kutsi Tecer yapmıştır. Tecer zamanında dergi, edebiyat ve sanat konularına ağırlık vermiştir. Bu dergi haricinde Halkevlerinde kitap ve broşürler yayınlanmıştır. Çeşitli konularda halka yönelik konferanslar düzenlenmiştir.⁵²

Atatürk, ölümüne kadar Halkevlerini sık sık ziyaret etmiş, çalışmalarını yakından takip etmiştir. İsmet İnönü döneminde, 29 Mayıs 1939 yılında düzenlenen CHP'nin Beşinci Kurultayında, nüfusu az olan yerlerde *Halkevi* yerine *Halkodası* birimleri açılmasına karar verilmiştir.⁵³

1940 yılına gelindiğinde, II. Dünya Savaşı ve ekonomik kriz Halkevlerinin bu başarılı gidişatını yavaşlatmıştır. Türkiye bu dönemde savaş tedbirleri almakla meşgul olmuştur.⁵⁴ Savaşın ardından çok partili hayata geçişle birlikte, 1950 yılında yapılan seçimlerin ardından iktidarda bulunan partinin değişmesi üzerine halkevleri, muhalefet partisinin yan kuruluşları haline gelmiş, iktidar yanlısı halk, halkevlerinden uzak durmuş, iktidar partinin belediyeleri halkevlerine yapılan yardımları kesmiştir. Bu durum halkevlerinin çalışmalarını aksatmıştır.⁵⁵

DP evlerin kapatılması için önerge vermiştir. Başbakan Adnan Menderes daha önceleri Aydın Halkevi başkanlığını uzun yıllar yürütmesine rağmen iktidar olduktan sonra Halkevlerinin kapanması için uğraşmıştır. Halkevlerinin kapatılmasına yönelik yasa Resmî Gazete'de, 11 Ağustos 1951 tarihinde yayınlanarak yürürlüğe girmiş ve Halkevleri tarihe karışmıştır.⁵⁶

2.4. Atatürk Dönemi Tarih Anlayışı

Tarih biliminin devlet yönetiminde gerekli olduğunu ve toplumsal önemini bilen Atatürk, tarih bilimine özel önem vermiştir.⁵⁷ Kurtuluş Savaşı'nda, tarih ve millet bilincinin teoriden pratiğe döküldüğü görülmüş, Türk milletinin milli bilincini aydınlatmaya, canlandırmaya yönelik dinamik bir milli tarih anlayışı hedeflenmiştir.⁵⁸

⁵² ÖZDEMİR, AKTAŞ, "Halkevleri", s. 254,255.

⁵³ ARIKAN, "Halkevlerinin Kuruluşu...", s. 272.

⁵⁴ ÖZDEMİR, AKTAŞ "Halkevleri", s. 257, 258.

⁵⁵ GÜNEŞ, "Adnan Menderes ve Halkevleri", s. 149,150.

⁵⁶ ÖZDEMİR, AKTAŞ, "Halkevleri", s.260.

⁵⁷ TORUN, Esmâ, *II. Dünya Savaşı Sonrası Türkiye'de Kültürel Değişimler: İç ve Dış Etkiler, 1945-1960*, Antalya, Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Yayınları, 2006, s. 123,124.

⁵⁸ ORAL, Mustafa, "Türk Kurtuluş Savaşında Atatürk'ün Tarih ve Millet Anlayışı", *Cyprus International University*, Lefkoşa, 2014, C.XX, S. 79, s.52.

Zorluklarla geçen Kurtuluş Savaşı yıllarında tarih araştırmalarına yönelik bir faaliyet görülmez. Türkiye’de tarih biliminin resmi bir anlayış kazanması 1930’lu yıllardan itibaren görülür. M. Kemal Atatürk, milli tarih anlayışını güçlendirmek için Türk tarih tezi hazırlamıştır. Bu tezin amacı, Anadolu’nun sahibinin Türkler olduğunu ve Türk tarihinin önemini ortaya koymaktır.

Atatürk’ün tarihe olan merakı öğrencilik yıllarına uzanmaktadır. Atatürk, Fransız İhtilâli’nde etkileri olan Voltaire ve Rousseau gibi fikir adamlarının vatan ve millet konulu eserlerini, iç basını, dış basını takip etmiş ayrıca dönemin siyasi, toplumsal ve fikri yapısı da tarihe olan ilgisinin oluşmasında etkili olmuştur.⁵⁹

Türk tarihinin araştırılması ve öğretilmesini, Türk milli kimliğinin oluşması için zorunluluk görmüştür. Türk tarihi ile ilgili olarak, M. Kemal Atatürk’ün kendisi de çok önemli çalışmalar yapmıştır.⁶⁰

Mustafa Kemal Atatürk, 1930 yılında tarih araştırmalarına yön vermek üzere tarihle ilgilenen kişileri bir araya toplamış, 1931 yılında "*Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti*" ni kurmuştur. Atatürk kuruluş toplantısında kurucu üye olarak başkanlık yapmış ve daha sonraki yıllarda da kurumun çalışmalarını yakından takip etmiştir.⁶¹

2.4.1. Türk Tarih Kurumu’nun Kuruluşu ve Çalışmaları

Osmanlı Devleti, Tanzimat Fermanı ilan edilene kadar ümmetçi tarih anlayışı, Tanzimat’ın ilanından sonra Osmanlıcı tarih anlayışını çalışmalarda esas alınmıştır. II. Meşrutiyet’in ilanı ile beraber ulusçu tarih anlayışına yönelmiştir. Bu çalışmalar, bilimsel çalışmalar niteliğinde olmayıp yüzeysel kalmıştır. Tarih bilimi eğitimi de bu anlayışlar çerçevesinde yeterli olmamıştır.⁶² Çok uluslu Osmanlı Devleti’nden sonra kurulan ve ulusal bir devlet olan Türkiye Cumhuriyeti, tarih ve dil konularında milli bir hedefe yönelmiştir.⁶³

⁵⁹ TURAN, Şerafettin, *Atatürk’ün Düşünce Yapısını Etkileyen Olaylar, Düşünürler, Kitaplar*, Ankara, TTK, 5. Baskı, 1999, s.25-35.

⁶⁰ ŞIVGIN,Hale, "Ulusal Tarih Eğitiminin Kimlik Gelişimindeki Önemi " , *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, Ankara, 2009, C.II, S. 4, s. 43.

⁶¹ ÖZÇELİK, İsmail, "Atatürk, Cumhuriyet ve Tarih Şuuru" , *Erdem Dergisi*, Ankara,1999,C.XI, S. 31, s.190, 191.

⁶² TORUN, II. *Dünya Savaşı...*, s.124.

⁶³ AKYÜZ, Yahya, *Türk Eğitim Tarihi MÖ 1000-MS 2016*, Ankara, Pegem Akademi, 29. Baskı, 2016, s.327.

Mustafa Kemal Atatürk, Türk tarihinin eski çağlara uzandığının ve medeniyete olan katkılarının göz ardı edilemeyeceğinin altını çizmiştir. Türk tarihi ile ilgili yanlış iddiaların ispatlanması, milli tarihin araştırılıp öğretilmesi, devletin birlik içinde olması ve kimlik kazanması için ulusal tarih anlayışının geliştirilmesini zorunlu bulmuştur. Anadolu'nun Türklere ait olmadığını, Türklerin medeniyetten yoksun bulunduğu ileri sürülerek Anadolu toprakları paylaşılmaya çalışılmıştır. Bu iddiaların yanlışlığını bilimsel verilerle kanıtlanması gerekmektedir.⁶⁴

İsveçli arkeolog T. J. Arne, Atatürk'ün tarih tezini çürütmeye çalışmaya yönelik "*Atatürk'ün Dil ve Tarih Teorisi*" adlı bir makale yazmıştır. Makale daha sonra Türkçeye çevrilmiştir. Bu makaleyi tartışmak amacı ile Atatürk tarafından, Agop Dilaçar' ın da içerisinde bulunduğu bir grup aydını Çankaya'ya davet etmiştir. Dilaçar' ın daha sonra bu konu hakkında anlattıklarına göre Atatürk'ün bu konuya aşırı kızdığı, yumruğu masaya indirdikten sonra;"Emin olunuz ki arkadaşlar, günün birinde bunun tam aksini ortaya çıkaran delili bize yine Avrupalılar verecektir" dediği bilinmektedir.⁶⁵

Buradan da görülmektedir ki objektif tarih yazımı, metot ile tarih çalışmaları, tarih ilmi M. Kemal Atatürk'ün hassas noktalarındandır. Belki başlarda hissi davrandığı, olaylara duygusal yaklaştığı iddia edilebilir ama delilsiz mesnetsiz de konuşmadığını iddialarını belgelere dayandığını söyleyebiliriz

Atatürk, inkılapların toplum tarafından benimsenmesini hızlandırmak için tarihin sosyal, kültürel ve psikolojik fonksiyonları üzerinde toplum seviyesindedurarak inkılapları bu vesile ile güçlendirmek düşüncesinde olmuştur.⁶⁶

Cumhuriyetin ilk yıllarında daha çok inkılapların düzenlenmesi ve halk tarafından benimsenmesine ağırlık verilmiştir. Bu nedenle tarih ile ilgili çalışmalar ancak 1928 yılı itibariyle başlayabilmiştir. Türk tarihi ile ilgili yanlış iddiaları ortaya çıkarmak amacı ile bir takım sistemli çalışmaların yapılması zorunluluğu, Türk Tarih Heyetinin kurulmasını sağlamıştır. 23 Nisan 1930'da toplanan Türk Ocaklarının VI. Kurultayında, Türk Tarih Kurumu'nun kuruluşuna yönelik ilk adımlar atılmıştır.⁶⁷ Bu kurultayda Türk tarih ve medeniyetini araştırmak için Türk Ocakları içerisinde "Türk Tarih Heyeti " kurulmuştur. Bu heyet ilk toplantısını 4 Haziran 1930'da, M. Tevfik Bıyıklıoğlu başkanlığında

⁶⁴ TORUN, II. Dünya Savaşı..., s.124.

⁶⁵ GÖK, Atatürk Dönemi Kültür Politikaları, s 48,49.

⁶⁶ ATAY, Falih Rıfkı, Çankaya, İstanbul, Bates, 1980, s.731.

⁶⁷ İNAN, Afet, Kemal Atatürk'ü Anarken, Ankara, Güzel Sanatlar Matbaası, 1956, s.93.

gerçekleştirmiştir. Bu heyet, 29 Mart 1931'e kadar Atatürk'ün de katıldığı sekiz toplantı yapmıştır.⁶⁸

12 Mart 1931'de Türk Ocaklarının kapatılması üzerine, 12 Nisan 1931' de Atatürk'ün yönergesi ile Türk Tarih Heyeti, "Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti" adıyla ayrı bir kuruluş olmuştur.⁶⁹

Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti'nin kuruluş amacı; Türk tarihini bilimsel usullerle araştırmak, elde edilen sonuçları duyurmak amacı ile yayınlamak, bilimsel tartışmalarda bulunmak, her türlü belge ve malzemeleri elde etmek için gereken yerlerde kazılar yapmak yerli ve yabancı bilim kurumlarıyla iş birliği yapmaktır. TTTC' nin ilk görevi, Türk tarih tezinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasında, tezin ilmi araştırmalar yoluyla süzgeçten geçirilmesi olmuştur.⁷⁰

1935 yılında, Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti adını "Türk Tarih Kurumu" olarak değiştirmiştir. Bu kurum üç ayda bir "*Belleten*" dergisini yayınlamaktadır.

14.09.1937 tarihli Türk Tarih Kurumu'nun faaliyetleri hakkında raporda, kurumun amaçları doğrultusunda yapmış olduğu çalışmalar şu şekilde özetlenebilir:

1. TTK Türk tarihi ile ilgili geniş bilgilere yer veren dört ciltlik lise tarih ders kitabı hazırlamıştır.

2. TTK, 1932 yılında I. Türk Tarih Kongresi'nde konferanslar vermiş ve Türk Tarih Tezini ilan etmiştir.

3. TTK, Türk tarihi araştırmaları açısından önemli bilgiler içeren "*Türk Tarihinin Ana Hatları*" adlı eseri meydana getirmiştir.

4. Başta Ahlatlıbel, Karalar, Göllüdağ, Alacahöyük, Trakya Höyükleri, Ankara Kalesi, Çankırı Kapı, Etiyokuşu, Pazarlı, Kuştepe, Kütahya, Ankara ve Tuz Gölü olmak üzere yurdun çeşitli yerlerinde bölgede arkeolojik kazılar yapılmıştır.

5. İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın; "*Anadolu Beylikleri*", Şemsettin Günaltay'ın; "*Yakın Şark*", Uluğ İ. Demir'in; "*Kuleli Vakası Hakkında Bir Araştırma*", adlı eserleri, TTK tarafından hazırlanan önemli eserlerdir.

6. Üç ciltlik; "*Tarih-i Cihanşuma*", "*Baybars Tarihi*", "*Cemüttevarih*", ve "*İsfahani'nin Selçuklu Tarih'i*" eserleri Türkçe'ye tercüme edilmiştir.

⁶⁸ İNAN, Afet, *Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler*, Ankara, İş Bankası Yayınları, 1984, s.731.

⁶⁹ İNAN, Afet, "Türk Tarih Kurumu 40 Yaşında", *Belleten*, Ankara, 1971, C. XXXV, S. 140, s.524

⁷⁰ KODAMAN, Bayram, *Cumhuriyet Tarihi Fikri Temelleri ve Atatürk*, İstanbul, Alter Yayınları, 2005, s.133,134.

7. Seroşevski'nin; *"Yakutlar ve Brandenstein'in Etrüslerin Menşei"*, Götze'nin; *"Eski Şarkın Medeniyet Tarihi"*, El Biruni'nin; *"Malelhind, Başkrif'in Rusya Türklerine Güzel Sanatlar Kültürü"*, adlı eserleri Türkçe'ye çevrilmiş ve TTK'nın çıkarmış olduğu *Belleten* dergisinde yayınlanmıştır.

8. "1932 Londra Birinci Uluslararası Tarihten Evvelki ve İlk Tarihsel Zamanlar Bilgileri Kongresi", "1932 Paris Uluslararası Tarih Tedrisatı Kongresi", "1934 Dördüncü Uluslararası Bizans Tetkikleri Kongresi", "1934 Londra Birinci Uluslararası Antropoloji ve Etnoloji İlimleri Kongresi", ve "1935 Leningrat Üçüncü Uluslararası İran Sanat ve Arkeoloji Kongresi" gibi uluslar arası kongrelere katılmıştır.⁷¹

2.4.2. I. Türk Tarih Kongresi

I. Türk Tarih kongresi 2 Temmuz 1932'de toplandı. Kongrenin amacı Türk tarih tezini tanıtmak ve tez çerçevesinde tarih ders kitabı meydana getirmektir. Bu doğrultuda kongreye daha çok öğretmenler katılmıştır.

Kongrenin kapanış konuşmasında Yusuf Akçura şu sözleri sarf etmiştir:

"Muhterem meslektaşlarım,

Beraber geçirdiğimiz on gün içinde konferanslar, müzakereler, münazaralarla birçok müspet neticeler elde ettik. Başta Türk ırkının tarihten evvelki çağlarda bile Aşiyân'ın ortasında dünyanın göbeğinde medeniyet kurmaya başladığını sonra buradan her tarafına medeniyet götürüp dağıttığını gördük. Hepiniz tasdik edersiniz ki kazandığımız bu müspet neticeler küçük ve az değildir. Buradan Türk'e yeni ve parlak bir istikbal temin etmiş olan Ankara'dan tarih sahasından birçok yeni çalışma mevzularının mevdu bulunduğunu anlayarak döneceksiniz. Hiç şüphe etmiyorum ki milli bir vazife mahiyetinde olan bu mesaiyi milli terbiyeleri size emanet edilen genç vatandaşlarımızı bu milli esaslara göre yetiştirmeye çalışacaksınız."⁷²

⁷¹ GÖK, *Atatürk Dönemi Kültür Politikaları*, s. 52,53.

⁷² <https://www.ttk.gov.tr/yayinlarimiz/i-turk-tarih-kongresi-02-11-temmuz-1932-ankara/>

2.4.3.II. Türk Tarih Kongresi

II. Türk Tarih kongresi 20 Eylül 1937'de toplandı. Kongrede Türk ırkının tarih öncesi dönemden itibaren var olduğunu kanıtlanmaya çalışıldı. Bu kongreye yabancı uzmanlarda katılmıştır.⁷³

Prof. Dr. Fuad Başgil Türk milliyetçiliği ile ilgili konuşmasında şu sözlere yer vermiştir:

" Milliyetçilik ana prensiptir, çünkü yeni Türkiye devleti bütün müessese ve teşkilatıyla bu fikir üzerine kurulmuş ve şimdiye kadar bütün işlerde ilhamını bu fikirden almıştır. Milliyetçilik ana prensiptir. Çünkü milliyetçi Türk devletlerinin diğer vasıf ve prensipleri millet fikrinden doğmuş ve millet benliğinin zaruri neticesi olarak zuhur etmiştir."⁷⁴

2.4.4. Ders Kitapları ve Müfredat

Türk Cumhuriyeti kadrosu eğitim-öğretim üzerine özellikle durmuş,birtakım düzenleme ve yenilikler yapmıştır. Ancak tarih eğitimi ile ilgili değişiklikler için yoğunlaşılmamış bu nedenle ilk başlarda Meşrutiyet dönemindeki ders kitapları kullanılmıştır. Ders kitapları için gerekli çalışmalar 1928'den sonra hız kazanmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılmasıyla beraber hanedan anlayışına dayalı tarih yazımı önemine kaybetmiş ve milliyetçi tarih yazımı önem kazanmıştır. Milliyetçi tarih çalışmalarının zorunluluğunu açıklayan gerekçelerin bir kısmı şu şekildedir:

- Bazı Avrupalı tarihçilerin kitaplarında Türkleri asılsız şekilde aşağılamaları ve Türkler hakkındaki iftira ve bilgilerin çarpıtılması,
- Avrupa'daki okul kitaplarında Türkler hakkında asılsız ve yanlış bilgilerin bulunması,
- Türklerin sarı ırka ait oldukları ve Avrupalılara göre ikinci sınıf bir ırk oldukları,
- Tarih ders kitaplarının Avrupa'da yazılan tarih kitaplarından yapılan tercümelere dayalı olarak hazırlanması.⁷⁵

⁷³ ÖZTAŞ, Sezai, "Atatürk Dönemi Tarih Anlayışı ve Tarih Öğretimi" , *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Adıyaman, 2009, S. 2, s. 99,100.

⁷⁴ <https://www.ttk.gov.tr/yayinlarimiz/ii-turk-tarih-kongresi-20-25-eylul-1937-istanbul/>

⁷⁵ DEMİRCİ, İsmail Hakkı, " Türkiye'de Tarih Eğitiminin Tarihi" , *Türkiye Tarih Araştırmaları Literatür Dergisi*, İstanbul, 2008, C. VII, S 12, s. 453.

Cumhuriyet devrine gelinceye kadar mekteplerde okutulan tarih kitaplarının tarihi gerçeklere uygun olmadığı düşünöldüğünden TTK birinci vazife olarak liseler için bir tarih serisi hazırlamayı düşöndü ve bunu yaptı. Bu kitaplar 1932 senesinde Paris’te toplanan Beynelminel Tarih Tedrisatı Kongresi’ nde büyük bir taktir ve alaka ile karşılandı. Orta ve ilk mektepler için dahi aynı surette birer seri hazırlandı. Böylece Türkiye Cumhuriyeti mekteplerinde tarih tedrisatına ilmin icabına ve hakikate uygun bir istikamet vermek imkanı hasıl oldu.⁷⁶

Lise birinci sınıflara ait ilk kitap (1923-1930 dönemi) Ali Reşat’a aittir. Bu kitap II. Meşrutiyet döneminden beri ders kitabı ve istiklal savaşından sonra bir geçiş sürecinde olan Türk Tarih Tezini oluşturma uğraşı peşindeki cumhuriyetin kurucularının da okullarda okutulmasına izin verdikleri kitaplardan birisi olmuştur. Kitap cumhuriyetin ilanından sonra düzenlenmiş ve yeni devletin ilk müfredat programı olan 1924 yılındaki müfredat programına uygun hale getirilmiştir. İstiklal savaşından sonra kitaba "*Yeni Türkiye'nin Teessüsü*" adlı ünite ve "*Bugünkü Türk Alemi*" adlı konular eklenmiştir. Bu kitap harf inkılabından sonra Latin harfleri ile aynı içerikle tekrar yazılmış ve okullarda okutulmaya devam etmiştir. Ali Reşat'ın "*Umumi Tarih*" adlı lise II. sınıflar ve lise III. sınıflar için hazırladığı kitaplarda bu dönemlerde liselerde okutulan kitaplardan olmuştur.⁷⁷

Atatürk 1932 yılında I.Tarih Kongresini toplayarak milli tarih anlayışına yön vermek, Türk milli kimliğinin topluma kazandırılması ve bu doğrultuda milli devlet anlayışının yerleşmesini hedeflemiştir. Tarih eğitimi, milli vatandaşlık bilincinin oluşmasına yönelik şekillenmiştir. Yeni Türk Cumhuriyeti’nde tarih yazılması, tarih eğitimi, cumhuriyet ideolojisine uygun hale getirilmiştir.

1927 yılında kapsamlı bir değişikliğe gidilerek, Türk tarihini temel ve merkezine alan bir tarih eğitimi esas alınmış, kitaplar ve ders saatleri konusunda yeni düzenlemeler yapılmıştır. Tarih dersleri, ilkokulların IV. ve V. sınıf ders müfredatına eklenmiştir.

Türk Tarih tezi çalışmasından önce Ahmet Hamid ve Mustafa Muhsin tarafından hazırlanan, *Türkiye Tarihi* adlı kitap 1924-1929 yılları arasında ortaokullarda okutulmuştur. Osmanlı tarihi ağırlıklı bu kitap 700 sayfa olup İstanbul’un fethi ile başlar 1924 yılında son bulur. "*Türk Tarihinin Ana Hatları*" ve "*Türk Tarihinin Ana Hatlarına*

⁷⁶ GÖKER,Muzaffer, “ Türk Tarih Kurumunun İlmiğ ve İdariğ Faaliyeti ” , *Belleten*, Ankara, 1938, C. XI, S. 5-6, s.13.

⁷⁷ GÖK, Selver, *1923-1930 Dönemi Orta Öğretim Tarih Dersi Ders Kitapları ve Tarihçilik Anlayışı* , (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) , Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2005, s. 141-156.

Methal" kitapları temel alınarak Atatürk'ün talimatı ile Türk tarih tezi ideolojisi doğrultusunda ilk ve orta öğretim için yeni tarih kitapları yazılmıştır.

Lise 1. 2. 3. sınıflarda ders kitabı olarak 1924-1930 yıllarında Ali Reşad'ın "Yeni Tarihi Umumi Birinci Sınıf", "Yeni Tarihi Umumi İkinci Sınıf", "Yeni Tarihi Umumi Üçüncü Sınıf" kitapları kullanılmıştır. Yine Lise ders kitabı olarak 1923-1930 yıllarında Ahmet Refik'in "Umumi Tarih Birinci Kitap", "Umumi Tarih İkinci Kitap" kullanılmıştır.

1923-1924 yıllarında; Köprülüzade Fuad'ın "Türkiye Tarihi", 1924-1931 yıllarında Hamid ve Muhsin'in "Türkiye Tarihi" ders kitabı olarak kullanılmıştır. 1928-1932 yıllarında Emin Âli'nin "Umumi Tarih Birinci Kitabı", "Umumi Tarih İkinci Kitabı", "Umumi Tarih İkinci Kitabı" ders kitabı olarak kullanılmıştır.

Tarih I

Lise 1. sınıfta haftada iki ders okutulmak üzere hazırlanmış bu kitapta "Tarihten Evvelki Zamanlar ve Eski Zamanlar" konuları işlenmektedir. 384 sayfa süren I. ciltte, kronoloji cetveli ve indeksten başka sayfalar içine serpiştirilen renkli ve özel sayfa numarası verilmeyen kuşe tabloların dışında, 71 sayfalık yine kuşe olmak üzere ek resimlerden ve 22 tane katlanarak kitabın sonuna yerleştirilmiş büyük haritalardan meydana gelmektedir.

Kitabın , "Beşer Tarihine Giriş" adlı ilk ünitesinde insanlığın ortaya çıkışı, ırklar ve tarihi devirler anlatılmıştır. Türk tarihi ve medeniyetine 28 sayfalık bir giriş yapılmış daha sonra ilk çağ uygarlıklarına yer verilmiştir. Asya, Avrupa ve Kuzey Afrika uygarlıklarına ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir. Tüm medeniyetlerin çıkış noktası, Türk ırkına dayandırılmıştır.

Tarih II

Lise II. sınıfta haftada iki ders saati okutulmak üzere hazırlanan bu cilt, "Orta Zamanlar" konularını kapsamaktadır. Daha çok Orta Çağ Türk tarihi ağırlıklı olan kitap, kronoloji cetveli ve indeksle birlikte toplam 400 sayfadır. Bunun dışında sayfa aralarına yerleştirilen, kuşe ve renkli 8 tablo, 77 sayfada 119 kuşe kağıt resim ve katlanarak konmuş 49 büyük ve renkli harita kitabın sonuna yerleştirilmiştir.

Kitapta, Türklüğün tarihte ilk kez VI. yüzyılda Türk İmparatorluğu (Tukyu) ismiyle belgelendiği yazmaktadır. "Türk" kelimesinin Çinlileşmiş halinin "Tukyu" kelimesi

olduğu, o zamana kadar tarih sahnesinde türlü türlü adlarla görünmüş olan Türklerin VI. yüzyılda asıl kendi adlarıyla meydana çıktıkları anlatılmıştır. Bu kitapta “İslâm Tarihi” bölümünün önemli bir bölümünü Atatürk yazmıştır.

Tarih III

Lise III. sınıfta haftada iki saat okutulmak üzere yeni ve yakın zamanlara ayrılan bu cilt, Osmanlı Devleti’nin kuruluşundan, Sevr Anlaşması ile parçalanışına dek geçen tarihsel süreci kapsamaktadır. Açıklamalarda Türk tarihi üzerine yanlışlıkları düzeltmek, eksiklikleri gidermek için böyle bir kitabın yazıldığı belirtilmiştir.

Osmanlı tarihi bölümlere ayrılmıştır. Osmanlı, kültür ve uygarlığına yeri geldikçe değinilmiş, farklı bölüm eklenmemiştir. Dikkati çeken en önemli husus bu kitabın Osmanlı Devleti yönetimini ağır bir şekilde eleştirmesidir.

Osmanlı Devleti’nin kuruluş devri anlatılırken, Osmanlı Devleti’ni kimlerin kurduğu belirsizlik içindedir. Kurucularının Türk olduğuna dair yeterli belgenin olmadığı savunulmuştur. Osmanlı Devleti’nin yıkılış sebeplerinden sonra Tanzimat ve Islahat Fermanları, I. ve II. Meşrutiyet dönemleri ve önemli siyasal olaylarına yer verilip Birinci Dünya Savaşı’nın bitimiyle konular sona ermiştir.

Diğer ciltler yaklaşık olarak dört yüz sayfadan oluşurken, bu cilt iki yüz sayfadan mevcuttur. Kitabın sonunda 123 kuşe sayfada toplam 195 resim ve 19 katlanmış harita mevcuttur.

Tarih IV

Türkiye Cumhuriyeti üzerine olan bu dördüncü ciltte 374 sayfa konu anlatımı vardır. Genel itibariyle İstiklâl Savaşı, TBMM açılışı, cumhuriyetin ilanı, Atatürk İlke ve İnkılâpları, İnkılapların uygulanması sürecinde karşılaşılan güçlükler hakkında bilgi vermektedir. Kitapta kronoloji cetveli ve indeks yanı sıra kuşe kağıt olarak 152 sayfa da 176 resim ve katlanarak yerleştirilen 12 harita mevcuttur.⁷⁸

Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye’de milli tarih ve çağdaş tarih anlayışının temelini oluşturmuştur diyebiliriz. I. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı sonrası ekonomik, siyasal, sosyal vb. bunalımlara ve tüm imkansızlıklara rağmen dönemin şartları zorlanarak çok kapsamlı tarih ders kitapları hazırlanmıştır. Çünkü Türkiye Cumhuriyeti kadrosunun

⁷⁸ KÖREMEZ, Bülent, *Demokrat Parti Dönemi Liselerde Tarih Eğitimi Üzerine Bir Araştırma*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2005, s. 26-29.

bilincinde olduğu bir konu vardır; tarihi öğretilmeyen bir millet uzun süreli ayakta kalamaz.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. İSMET İNÖNÜ DÖNEMİ EĞİTİMVE TARİH ANLAYIŞI (1938-1950)

3.1. İsmet İnönü Dönemi Eğitim Anlayışı

1938-1950 arası İsmet İnönü'nün cumhurbaşkanlığı yaptığı dönemde, eğitimde kalkınma ve modernleşme çalışmaları hızlı bir şekilde devam etmiştir. 1938- 1946 yılları arasında Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel, Sabahattin Eyuboğlu, Nurullah Ataç, İsmail Hakkı Tonguç gibi aydınlar hümanist kültür politikaları ile millî ve laik bir eğitim hedeflemiştir. Yönetime hakim olan ağırlıklı görüş hümanizm olmuştur. Nurullah Ataç'ın düşüncelerinin bu politikaları yönlendirdiği görülür. Ataç'a göre tam anlamı ile Batılılaşmak için topluma Latince ve Yunanca öğretilmesi zorunludur. Bu politika, halk tarafından gelenekselliğin alternatifi olarak yorumlanmıştır.

Avrupa'nın gelişmişlik sürecini Latin-Yunan köklerine bağlayan bu grup, Latin-Yunan kaynakları tercüme edilerek bunların yaşam prensipleri olarak kabul edilmesini, dinin sosyal yaşam alanından çıkarılmasını önermiş ve bunun üzerine çalışmıştır. Bu dönemde Batıya ait klasikler tercüme edilmiş ve eğitim kurumlarında okunmaları sağlanmıştır.⁷⁹

Hümanizm taraftarları, Batı medeniyetine yaklaşmak adına, Türk milletinin sosyo kültürel değerleri ve milli kültürel değerlerine yeteri kadar ağırlık vermemişlerdir. Her ne kadar klasik eserlerin tercüme edilmesi Türk kültürüne geniş katkılar sağlasa da olumsuz olan durum bu çalışmaların Avrupa tarihinde sağladığı olumlu sonuçlarının, çok farklı tarihte farklı bir sosyal ve kültürel yapıya sahip Türkiye için de geçerli olabileceğinin düşünülüp lanse edilmesi olmuştur.⁸⁰

Bu dönemde kütüphanelerin bilimsel ve çağdaş anlayışa uygun yapılanması için İstanbul Üniversitesi'nde "Kütüphanecilik Komisyonu" kurulmuştur. Kütüphaneciliğin meslek haline getirilmesi için bir kanun projesi düzenlenmiştir.⁸¹

1923-1950 yılları arasında eğitimi geliştirme amacıyla John Dewey, Paul Monro, Boccard, Omer Buyse, Julius Ratkay, Paul Hofman gibi yabancı eğitimciler Türkiye'ye

⁷⁹ ŞEKER, , Kadir, *İnönü Dönemi Kültür Hayatı (1938-1950)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2006, s 15-17.

⁸⁰ KÖKEN, Nevzat, *Cumhuriyet Dönemi Tarih Anlayışları ve Tarih Eğitimi*, Ankara, Atatürk Araştırma Merkezi, 2014, s.237.

⁸¹ BCA.30..1.0.0..4.31.27..E17..90.559.5..00/00/1944, s. 11.

geldi. Dewey hariç tüm uzmanlar uzmanlık alanlarıyla ilgili görüş bildirirken Dewey daha genel bir rapor hazırlamıştır. 1942-1950 yılları arasında geçen dönemse yabancı eğitimcilerden yardım alınmadığı yıllardır. Bunun nedeni ise önceki dönemlerde gelen uzmanların belirttiği görüşlerin hayata geçmesi için zaman gereklidir. Ayrıca tüm dünyayı etkileyen 1929 ekonomik bunalım ve IİDünya Savaşı da bu süreci yavaşlatan olaylar olmuştur.⁸²

3.1.1. I Milli Eğitim Şûrası

17-29 Temmuz 1939 tarihinde toplanan I. Milli Eğitim Şûrası'nın konu ağırlığı, eğitim kurumlarının müfredatı ve yönetmeliği üzerinedir.⁸³ Milli Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel başkanlığında toplanan Şûrada ders kitaplarının yeniden hazırlanması kararı alınmıştır. Ayrıca tüm liselerde tek ders kitabının kullanılmasına devam edilmesi yönünde karar birliği sağlanmıştır.⁸⁴ Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel şura sırasında şu ifadeleri kullanmıştır:

"Cumhuriyet Maarifine ait meseleler üstünde düşünülürken, kültür hayatındaki tecrübe ve bilgileriyle ün almış şahsiyetlerin fikirlerine başvurmak ve onları dinlemek, öteden beri Cumhuriyet Hükûmetinin ehemmiyetle iltizam ettiği bir usuldür. Daha Millî Mücadele yıllarında, düşman topraklarının hükûmet merkezimizin yakın ufuklarını sarstığı en buhranlı bir devrede, Ebedi Şef, büyük ATATÜRK, Ankara'da toplanan Maarif Kongresini bizzat açmış ve bununla kültür meseleleri etrafındaki müzakere ve münakaşaların hayati ehemmiyetine tarihi bir işaret vermişti.

Muhterem arkadaşlar, kanaatimce bütün Maarif Teşkilatı tam ve mükemmel bir uzviyet alabilmek için her uzvunun birbiriyle alakalı, birbiriyle münasebetli bir surette işlemesi lazımdır. Ortaokul öğretmenleri, ilkokuldan gelen çocukların zayıf olduklarını söylüyorlar. Lise muallimleri aynı şikâyetleri, ortaokula yükletiyorlar. Üniversite ve yüksek mektepler ise liseden gelen çocuklarımız şu ve bu noktalardaki kuvvetsizliğinde ısrar ediyorlar. İlkokula giren çocuğun içinde yaşadığı dar muhitte başlayan bu şikâyet dairesi, burada kapanmış gibi görünür. Fakat aldanmamalıdır. Çünkü üniversitenin ve yüksek mektebin verdiği mezundan da hayat şikâyet ediyor ve devre, bu şikâyetin ancak umumi hayat ve geniş muhite dayanmasıyla kapanıyor. Mevcut öğretim bünyesini nasıl kurmalıyız ki her parçası birbirinden haberli olarak işleyebilsin. "

Bu şûrada, köy eğitimi ve Köy Enstitüleri'nin temel yapısı ve öğretmen yetiştirilmesi faaliyetlerinin hızlandırılacağı konuları üzerine durulmuştur. Daha önce de bahsedildiği gibi ders kitaplarının, devlet kitabı sistemine bağlanması kabul edilmiştir.

⁸² SULUBULUT, Mustafa, *Eğitim Alanında Türkiye'ye Davet Edilen Yabancı Uzmanlar (1923-1960)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir, 2014, s.3.

⁸³ T.C. Maarif Vekilliği, *I. Maarif Şûrası (17-29 temmuz 1939)*.

⁸⁴ ALACA, "Cumhuriyet Dönemi..." , s.54

Yükseköğretim okulları ve fakülteler Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmıştır.⁸⁵ İlk raporda, öğrendiğini sorgulayabilen bir üniversite öğrenci profilinin hedeflenmesi gerektiği anlatılmış, öğrenci başına düşen profesör sayısına ve bütçe hesaplamalarına yer verilmiştir. Verilen raporlarda öğrencilerden istenen verimin alınması için lise eğitiminin çok kaliteli olması gerektiği vurgulanmıştır. Bir bölümde ülke ihtiyacından fazla öğrenci olmaması gerektiği kararlaştırılmıştır.⁸⁶

3.1.2. II. Milli Eğitim Şûrası

15- 21 Şubat 1943 tarihinde gerçekleşmiştir. Dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'dir. Şûranın gündemini oluşturan konuların başında okullarda ahlak terbiyesinin geliştirilmesi konusu yer almaktadır. Şûrada Ana Dili Komisyonu, Ahlak Eğitimi Komisyonu ve Tarih Eğitimi Komisyonu olmak üzere üç komisyon meydana getirilmiştir. Ana Dili Komisyonu kendi içerisinde Ana Dilinin Öğretimi Komisyonu ve Terim İşleri Komisyonu olmak üzere iki komisyona ayrılmıştır.⁸⁷

Şûranın açılış konuşmasını dönemin Başbakanı Şükrü Saraçoğlu yapmış, ahlak eğitiminin ve bilgi öğretiminin önemini vurgulamış, ahlakı ve bilgiyi eğitim-öğretim çerçevesinde Millî birlik ve bütünlüğe uygun şekilde aşlamak gerekliliğinden bahsetmiştir. Saraçoğlu konuşmasında, bireyin toplum için var olduğunu, bilginin yaratıcı ve yapıcı olması gerektiğini, bireyin mutluluğunun toplumun mutluluğuyla paralel olduğunu belirtmiştir Şûranın açılışını Başbakan'ın yapması, hükümetin Şûra'ya gösterdiği alanın ve eğitime verdiği önemin göstergesi olması bakımından önem taşımaktadır.

Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel ise konuşmasında şu konulara temas etmiştir:

"Millî kültürümüz denildiği zaman, bunda her Türk'ün şahsiyeti ve manevi varlığı demek olan ahlâkı; Türklüğün en mahrem varlığını teşkil eden ve düşünmek dediğimiz büyük insanlık işlevinin özü olan dili ve dilimiz Türk dilinin; millî varlığımızın tarihin en eski kaynaklarından bugüne doğru yürüyüşünde hangi yollardan geçtiğini, hangi kıtalarda medeniyet durakları kurduğunu ve insanlığa neler getirip nasıl hizmet ettiğini gösteren Türk tarihini, üç unsur olarak görüyoruz. İkinci Maarif Şûrası'nı bu üç ilke üstünde düşünmeye, bu konuda fikir birliği yapmaya daveti lüzumlu ve faydalı bulduk. "

⁸⁵ DİNÇ, "Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihi", s 12.

⁸⁶ BALCI, Meral, "Tek Parti Döneminde Eğitim Şuralarının Hükümetlerin Eğitim Politikalarına Etkileri", *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Bingöl, 2019, C.IX, S. 17, s 146.

⁸⁷ T.C. Maarif Vekilliği, *II. Maarif Şûrası (15- 21 Şubat 1943)*.

Okullarda dil çalışmalarına önem verilmesine, tarih öğretimine önemin artırılmasına, kitaplara tarihî okuma parçaları eklenmesine, tarih öğretiminde metot vasıtaların öğretilmesi, ortaokul ve lise tarih öğretmenliklerine alanında uzmanlaşmış öğretmenlerin atanmasına karar verilmiştir.

Tarih Öğretimi Komisyonu, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dekanı Hamit Ongunsu başkanlığında toplanmıştır. Komisyon toplam 18 üyeden oluşmuştur. Komisyonun ana konusu Tarih öğretiminin metodolojisinin ve vasıtalar bakımından incelenmesidir. Bu ana başlık iki alt başlığa ayrılmıştır. Bu başlıklar, ilk ve ortaokul tarih ders kitapları hazırlanırken bilim ve pedagojide titiz olunması ve lise tarih ders kitaplarının mükemmelleştirilmesidir. Komisyon raporun son şeklini 21 Şubat 1943 günü almış, aynı gün Genel Kurul'da okunmuştur.

Tarih Öğretimi Komisyonu'nun raporu 4 bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler, tarih öğretimi için gerekli yardımcı bilgi ve araçlardır. Raporun ilk bölümünde ilköğretim tarih kitaplarının çocukların idrak seviyesine uygun olmadığı ve yeniden yazılması gerektiği belirtilmiştir. Konuların, çocuklarda millî bilinç uyandıracak, zamanla kavranacak, tarih sevgisi uyandıracak şekilde işlenmesi gerektiği, ilköğretim kitaplarının ortaokul ve lise kitaplarıyla tamamlayıcı içeriğe sahip olması, tarihi olayların ve abidevi şahsiyetlerin hikâyeleştirilerek çocukların ilgisini çekecek şekilde işlenmesi gerektiği raporda belirtilmektedir. İlköğretim kitaplarının, ilköğretim tahsilinden sonra eğitime devam etmemiş kişilerin millî bilincini de artırıcı şekilde hazırlanması raporun konu edindiği bir başka durumdur.

Raporun ikinci bölümünde tarih öğretmenlerinin tarih bilgilerinin artırılması adına kurslar açmanın gerekli olduğu söylenmektedir. Eğitimin bütün kademelerinde tarih öğretimine yardımcı olacak materyallerin bulundurulması, öğretmenlerin bu materyalleri etkin kullanmalarının sağlanması gerektiği raporun ikinci bölümünün bir diğer konusudur. Tarih öğretimi için Komisyon'un tavsiye ettiği yardımcı materyaller, tarih tabloları, tarih atlasları, tarihi filmler ve hikâye kitapları, radyo programlarıdır. Bu raporda sanat tarihi dersinin ayrı okutulması, liselerin 3 yıldan 4 yıla çıkarılması önerisi de yer almaktadır. Tarih Öğretimi Komisyonu'nun raporu genel kurulda beğeni toplamış ve oybirliğiyle kabul edilmiştir.⁸⁸

⁸⁸ BALCI, "Tek Parti Döneminde Eğitim Şuraları", s. 154- 160.

3. 1. 3. III. Milli Eğitim Şûrası

2-10 Aralık 1946 yılında toplanan şûranın açılış konuşmasını Milli Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sirer yapmıştır. Sirer kısaca şöyle söylemiştir:

"Millî Eğitim Şûrası'nın eğitimimizin hangi konuları üzerinde durulacağını; hangi meselelerini konuşulacağını önceden size sunulmuş olan gündemden öğrenmiş bulunuyorsunuz. Bu gündemde altı madde vardır. Bunlardan ilk dördü doğrudan doğruya mesleki ve teknik öğretim kurumlarımızın teşkilatına, programlarına ve yönetmeliklerine müteallik bulunmaktadır. Yani üçüncü Millî Eğitim Şûrası'nın çalışmalarında ağırlık merkezinin mesleki ve teknik öğretim meseleleri teşkil etmektedir."

III. Şûra gündeminin ağırlık merkezini daha çok Meslek ve Teknik Okulları oluşturmuştur.⁸⁹

3. 1. 4. IV. Milli Eğitim Şûrası

23-31 Ağustos 1949 tarihinde Milli Eğitim Bakanı Dr. Tahsin Banguoğlu başkanlığında toplanmıştır. Şûranın gündemini ilk ve ortaöğretimin müfredat, yönetmelik ve projeleri oluşturmuştur. Milli Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu, şûranın açılış konuşmasını yapmıştır. Banguoğlu konuşmasında;

"Bu memlekette medeniyet fikrinin ön saflarında öğretmenler dövüşmüşlerdir. Bu memlekette hürriyet fikrinin ön saflarında öğretmenler dövüşmüşlerdir. Bu memlekette cumhuriyet için yine ön saflarda öğretmenler dövüşmüşlerdir. Bu sefer bu demokrasi idealinin ön safında da yine bizim arkadaşlarımız bulunacaktır. Buna hiç şüphe yoktur. Demokrasi idaresi yeni bir terbiye meselesidir, memlekette yeni bir fikrin mal edilmesidir. Bu fikri yeni nesillere gereği gibi aşılayacak ve bu yeni hayat tarzını onlara fiilen öğretecek gene hocalarımızdır".⁹⁰

demiştir.

Banguoğlu, teknik ve mesleki eğitimin neden Şûra'nın ana gündem maddesi olduğunu açıklamıştır. Türk toplumunun hükümetten yeni iş ve meslek sahaları oluşturmasını talep ettiğine değinmiş, bu talebin dolaylı olarak teknik ve mesleki eğitime olan talebi artırdığından bahsetmiştir. Meslek ve Teknik Okullarında öğrenci sayısının 50 bini aştığını söyleyen Banguoğlu, hızla artan bu talep karşısında Teknik ve Mesleki Öğretim Kurumlarının müfredatlarını, programlarını ve yönetmeliklerini gözden geçirmenin bir zaruret halini aldığını izah etmiştir.⁹¹

⁸⁹ T.C. Maarif Vekilliği, *III. Maarif Şûrası* (2-10 Aralık 1946).

⁹⁰ T.C. Maarif Vekilliği, *IV. Maarif Şûrası* (23-31 Ağustos 1949).

⁹¹ BALCI, "Tek Parti Döneminde Eğitim Şûraları", s. 154- 160.

1946 yılında başlayan demokratikleşme süreci ile beraber eğitim için planlanan hedeflerde değişimler olmuştur. Bu toplantıda daha çok demokratik eğitim üzerinde durulmuştur. Bu toplantıda en önemli konulardan biri Türk Tarih Tezi'nin eleştirilmesidir. Toplantı raporunda Nihat Sami Banarlı, Türk milletinin millî ve medenî geçmişi ile onur duyması için büyütülmüş ve hayali bir tarihe ihtiyacı olmadığını, bütün milletlerin Türk olduğu veya bütün dillerin Türk dilinden çıktığı şeklindeki kuramların okul programında asla yer almaması gerektiğini savunmuştur.

Şûrada bu eleştirilerin karşısında tavır alışta görülmektedir. Enver Ziya Karal, "*Türk Tarih Tezi*" yaklaşımının korunması hususunda söylenenlerin kulaktan dolma olduğunu, Türk Tarih Tezi'nin tüm milletleri Türk yapma amacı gütmmediğini, Millî Mücadelede de verilen mücadelenin mâneviyat alanında bir devamı olduğunu, topraklarımıza olan saldırılar gibi tarihimize de yapılan saldırıların iddialarını çürütmek ve bilimsel usulle reddetmek tarih tezimizin esasıdır, demiştir.⁹²

3. 1. 5. Köy Enstitüleri

"Köy Enstitülerini cumhuriyetin eserleri içinde en kıymetlisi ve en sevgilisi sayıyorum."

İsmet İNÖNÜ

İnönü Dönemi devlet politikası arasında eğitim öncelikli bir yere sahip olmuştur. Milli Şef döneminin başarılı yönlerinden biri eğitim-öğretim ve kültür alanlarında programlı ve geniş çaplı uygulamalara girişilmesidir.⁹³

Bilimsizlik ve cehalete karşı zorunlu ilköğretimin yurdun her yerine hızlı bir şekilde yayılması amacı ile Köy Enstitüleri kurulmuştur. Bu okullara ilk öğrenimlerini tamamlayan köy çocukları alınmıştır Enstitüde beş yıl öğrenim gören bu çocuklara lise derslerinin yanında mesleki dersler öğretilmiştir.

1941- 1942 yılı istatistiklerine göre şehirlerde bulunan ilkokul öğrenci sayısı 375.677'dir. Bu sayı zorunlu ilköğretimin şehirlerde % 80 uygulamaya konulduğunu göstermektedir. Yine bu yıllarda köy okullarında öğrenci sayısı 403.262'dir. Bu sayı

⁹² KÖKEN, *Cumhuriyet Dönemi Tarih Anlayışları...*, s.237

⁹³ TURAN, Şerafettin, *Türk Devrim Tarihi*, Ankara, Bilgi Yayınları, 1999, s.40, 41.

köylerde ilköğretim çağında bulunan çocuk sayısının % 20'sini oluşturmaktadır. Köy Enstitülerinin yürürlüğe girmesi ile aradaki açığın kapatılması hedeflenmiştir.⁹⁴

İngiliz tarihçisi Toynbee Köy Enstitülerini; "uçurum üzerine kurulmuş köprüler" olarak nitelendirmiştir.⁹⁵

İnönü'nün Cumhurbaşkanı olmasıyla birlikte Celal Bayar'ın kurmuş olduğu ikinci hükümette Hasan Ali Yücel, Vasıf Çınar, Mustafa Necati, Dr. Reşit Galip eğitim tarihine önemli katkıları olan isimlerdir.⁹⁶ Bu dönemde Hasan Ali Yücel sekiz yıla yakın bir süre Milli Eğitim Bakanı olarak görevde bulunmuş ve eğitim tarihine damgasını vurmuştur.⁹⁷

Hümanist ideolojiyi savunan Hasan Ali Yücel ve kadrosunun en büyük hedeflerinden biri köyün kalkınması sağlamak olmuştur. Köylerin kalkınması için hümanizm düşüncesinin topluma benimsetilmesi gerekliliğini savunmuşlardır.⁹⁸

Köy Enstitülerinin ortaya çıkışı, CHP'nin 1931 ve 1935 yılında gerçekleşen kurultay kararları doğrultusunda hazırlanan öğretmen projesine kadar uzanır. Bu proje ile ilk öğretmen kursu 1936-1937 öğretim yılında Eskişehir Çifteler'de eğitim öğretime başlamıştır. Onbaşı veya çavuş olarak askerliğini tamamlamış köy gençleri, kısa bir eğitim sürecinden sonra kendi köylerinde öğretmen olarak görevlendirilmiş ve olumlu dönüşümler olmuştur. Bunun üzerine Köy Öğretmenleri Kanunu çıkarılmıştır. Maarif Vekili Saffet Arıkan bu kapsamda yeni program hazırlatmıştır. 1937 yılında İzmir Kızılçullu ve Eskişehir Çifteler'de, 1938 yılında Kastamonu Gököy ve Kırklareli Kepirtepe'de deneme niteliğinde dört köy öğretmen okulu açılmıştır. Bu okullar daha sonra Köy Enstitülerine dönüştürülmüştür.

1936 yılında Saffet Arıkan tarafından İlköğretim Umum Müdürlüğüne getirilen İsmail Hakkı Tonguç ve 1938'de Maarif Vekili olan Hasan Âli Yücel'in çabalarıyla 17 Nisan 1940'ta çıkarılan 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu ile mevcut deneme okullarının enstitüye dönüştürülmesi kararı alınmıştır. 19 Haziran 1942'de çıkarılan 4274 sayılı Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilât Kanunu ile enstitülerin yapılanmasının hukukî temelleri tamamlanmıştır. Beş yıllık köy okullarından mezun olanlar ve üç yıllık okulları bitiren

⁹⁴ BCA.30..1.0.0..4.31.27..E17..90.559.5..00/00/1944, s.1.

⁹⁵ TOPRAK, Gül Nihan, *Cumhuriyetin İlk Döneminde Türk Eğitim Sistemi ve Köy Enstitüleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar, 2008, s.59

⁹⁶ BOZKURT, Birgül, Türkiye'de "Millî Şef" Dönemi CHP Politikalarının Eğitim Sistemine Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme", *Belgi Dergisi*, Denizli, 2011, C.0,S.2,, s 191

⁹⁷ SAKAOĞLU, Necdet, *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihi*, İstanbul, İletişim Yayınları, 1993, s.86.

⁹⁸ ŞEKER, İnönü Dönemi Kültür Hayatı , s.28.

öğrenciler iki yıllık hazırlık sınıfını başarı ile tamamladıktan sonra Köy Enstitülerine alınmıştır.⁹⁹

Köy Enstitüleri 1940 yılında on dört yerde birden kurulmuştur.¹⁰⁰ Dersler üç kümede ele alınmıştır. Haftada 22 saat kültür dersleri, haftada 11 saat tarım dersleri, haftada 11 saat teknik dersler ve çalışmalar.¹⁰¹ Köy Enstitülerinde eğitim öğretimin yanı sıra tarım ve sanat çalışmalarında da başarı sağlanmıştır.¹⁰²

Enstitülere kendi sistemi içinde öğretmen yetiştirmek amacıyla 1943'te başkent yakınındaki Hasanoğlan köyünde bir yüksek kısım açılmıştı. 1945-1946 öğretim yılı başlarında 1609 köye, Köy Enstitüsü mezunu 1853 öğretmen ve 665 köy sağlık memuru atanmıştır.¹⁰³

Köy Enstitüsü mezunlarından Recep Bulut, Köy Enstitüleri hakkında bir konuşmasında; enstitülerde çevre duvarı, sınıflarda sandalye olmadığını eğitim ve öğretimin daha çok açık alanlarda, tarla, bahçe ve atölyelerde yapıldığını belirtmiş ve bu iş alanlarını derslik ve laboratuvarlarının dışarıya uzanmış güneşli kollarına benzetmiştir. Ayrıca dünyada savaş ortamı ilerlerken batıda gençlerin ülkelerini korumak için savaş cephelerinde ölümler, Anadolu'da Köy Enstitüsü öğrencilerini ülkelerinin kalkınması ve aydınlanması için yetişen eğitim savaşçılarına benzetmiştir.¹⁰⁴

Olumlu gelişmelere karşın Köy Enstitüleri suçlamalara ve eleştirilere maruz kalmıştır. Eleştirilerden biri enstitülere yalnızca köy çocuklarının alınması ve mezunlarının yine köylerde görevlendirilmesi ile toplumda bir köylü kentli ayrımına sebep olması ve bu durumun anayasada bulunan halkçılık ilkesine ters düşmesiydi. İkinci bir eleştiri enstitülerde komünist ideolojinin hakim olması, Hasanoğlan yüksek Köy Enstitüsü'nde öğrencilere komünist manifestosu dağıtılmasıydı. Yatılı okullarda uygulanan karma eğitim ahlak anlayışına uymadı düşünülmekteydi.

⁹⁹BAHADIR, Ziyet, “Köy Enstitüsü” *TDV İslam Ansiklopedisi*, Ankara, 2002, C.XXVI, s.283

¹⁰⁰ MEŞECİ, GİOGETTİ, Filiz, BATIR, Betül, “İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanlığı Döneminde Eğitim Politikaları”, *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, C.0, S. 13-14, 2008, s. 31.

¹⁰¹ SAKAOĞLU, *Cumhuriyet Dönemi...*, s.96, 97.

¹⁰² TURAN, *Türk Devrim Tarihi*, s 40, 41.

¹⁰³ TURAN, *Türk Devrim Tarihi*, s 46.

¹⁰⁴ ÜLKÜ, Candan, “Sanat Eğitimi, Sanat ve Köy Enstitüleri”, *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. IV, S. 1, 2008, s 41-43.

Demokrasiyi sindirme sürecinde halk Köy Enstitülerini sahiplenecek eğitim düzeyine sahip değildi. Öte yandan Batı'nın ülkemiz üzerinde kurduğu psikolojik baskı Köy Enstitülerini olumsuz etkiledi.¹⁰⁵

Hasan Ali Yücel ve İsmail Hakkı Tonguç görevden alındıktan sonra CHP iktidarı tarafından sahiplenilmemiş olan enstitüler, 27 Ocak 1954 yılında DP iktidarı döneminde 6234 sayılı kanunla kapatılmıştır.¹⁰⁶

3.2. İsmet İnönü Dönemi Tarih Anlayışı

İsmet İnönü döneminde, milli bilinç ve kültürün genç kuşaklara aşılması amacı ile tarih derslerine özel bir önem verildiği görülmektedir. 1936'da ilkökul müfredat programına göre; yeni nesle inkılâpların önemini aşlamak, kültürümüzün sahip çıkılması, değerli ve uzun bir geçmişi olduğunun öğretilmesi, Türklerin şanlı tarihinin dünya tarihindeki rolünün anlatılarak ulusal bilinç sağlanması, Türk milletine milli ve insani sorumluluk kazandırmak, tarih dersleri ile genç kuşaklara milli birlik, vatan sevgisi, milli kültürel mirasın değerinin kavranması hedeflenmiştir.¹⁰⁷ İnönü döneminde de bu çizgi korunmaya çalışılmış, Türk Tarih Tezi'nin etkisi tarih yazımı çalışmalarında devam etmiş, ancak medeniyetin çıkış noktası Orta Asya değil, Antik Yunan uygarlığının ön plana alındığı Anadolu olmuştur.¹⁰⁸

1940-1946 yılları arasında tarih ders müfredatları, tarih kongrelerinde sunulan bildiriler oldukça dikkat çekicidir. 1946 yılından sonra bu dönemin tarihçiliği ve tarih müfredatı kamuoyu tarafından sorgulanmaya başlanmıştır.¹⁰⁹ Bu yaklaşım milliyetçi ve muhafazakâr kesimler tarafından eleştirilmesine rağmen uzun süre varlığını devam ettirmiştir.

Özellikle 1929 yılında dünyada meydana gelen ekonomik buhranla beraber gelişmiş ülkelerde özellikle ABD ve İngiltere merkezli olmak üzere ve bunun paralelinde Türkiye'de tarihin neden öğretilmesi gerektiği, tarih öğrenmenin ve öğretmenin amaçları

¹⁰⁵ ORTAŞ, İbrahim, "Ülkemizin Kaçırdığı En Büyük Eğitim Projesi: Köy Enstitüleri" , *Pivolka*, S. 17, Ankara, s. 5.

¹⁰⁶ ŞEKER, *İnönü Dönemi Kültür Hayatı* , s.45,46.

¹⁰⁷ BOYKOY, Seher, "Türkiye'de 1939-1945 Yıllarında Tarih Öğretim Programları ve Tarih Ders Kitaplarının İncelenmesi" , *U.Ü. Fen-Edebiyat Sosyal Bilimler Dergisi* , Bursa, 2011, C.XII, S.21, s. 159,160.

¹⁰⁸ ALACA, "Cumhuriyet Dönemi..." , s.54

¹⁰⁹ GÜLER, Mehmet, "Tek Parti Döneminde Tarih Eğitimi" , *Gelecek Geçmiş Tartışıyor Ulusal Tarih Sempozyumu*, Isparta, 2015, s.3

sorgulanmaya başlanmıştır. Bu gelişmeler ve rekabet sonucunda, problem çözme ve eleştirel düşünme becerileri, tarih öğretiminin amaçlarının daha pragmatik olması gerekliliği tarih öğretimine de girmiştir.

Bu dönemde I. ve II. Dünya Savaşı'nın yarattığı yıkımları ortadan kaldırmak için çeşitli barış kurumları kurulmuş ve dünya barışının sağlanması amacı ile tarih dersleri kullanılmıştır. Özellikle ders kitaplarından düşmanlık içeren kelimelerin çıkarılması konusunda, Avrupa ülkelerine göre daha fazla yol alınmıştır. II. Dünya Savaşı sonrası takibinde tarih yazıcılığı ve öğreticiliği ağırlıklı olarak olgusal bilgileri kazandırdığı gerekçesiyle eleştirilmiştir. Bunun sonucunda, özellikle İngiltere'de tarih öğretiminde yaratıcılık ve problem çözme gibi beceriler ön plana alınmıştır.¹¹⁰

Kütüphanelerde bulunan yazma tarih kitaplarının bilimsel kataloglarının hazırlanması kararlaştırılmış ve 8000 kitap içerecek bir katalog hazırlanmıştır.¹¹¹

Tarih uzman ve profesörlerine verdikleri konferanslar ve dersler karşılığında ek ücretler ödenmiştir.¹¹²

1944 yılında kabul olunan bir kararnameye göre "Mufassal Ermeni Tarihi" başlıklı Keop Mesrop'un hazırlamış olduğu üç ciltlik kitabın yurda sokulması ve dağıtılması yasaklanmıştır.¹¹³ Bu durum milli bütünlük ve milli tarihe verilen önemin göstergesi olarak yorumlanabilir.

3. 2. 1. III. Tarih Kongresi (15-20 Kasım 1943)

Beş gün süren III. Türk Tarih Kongresi'nin ilk günü Umûmi Heyet'in açılış konuşması ile gerçekleşmiştir. TTK başkanı Ord. Prof. Şemseddin Günaltay açılış konuşmasında şu sözlere yer vermiştir :

"Türkler geriye doğru gidildikçe mazisi derinleşen, yayılan, çok eski bir ırktır. Onun zaman ve mekanlara sığmayan heybetli tarihide eski kavimlerin hemen hepsini kucaklamaktadır. Denilebilir ki Asya tarihi baştan başa kahramanlıklarla dolu Türk tarihidir. Irkımızın büyüklüğünü aydınlatan tarihimiz, bir bütün olarak alınmadıkça milli enerji kaynağımızın payansızlığı kavranılmış gerçek benliğimiz bulunmuş olmaz."¹¹⁴

¹¹⁰ DEMİRCİ, " Türkiye'de Tarih Eğitiminin Tarihi" s.436.

¹¹¹ BCA.30..1.0.0..4.31.27..E17..90.559.5..00/00/1944, s. 11.

¹¹² B CA.30..18.1.2..96.84.20..04/10/1941.

¹¹³ BCA.30..18.1.2..105.47..6..04/07/1944.

¹¹⁴ <https://www.ttk.gov.tr/yayinlarimiz/iii-turk-tarih-kongresi-15-20-kasim-1943-ankara> s.2,3

Maarif Vekili Hasan Ali Yücel, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dekanı Ord. Prof. Hamit Ongu, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dekanı Ord. Prof. Dr. Şevket Aziz Kansu, Burdur Mebusu genel sekreter İbrahim Necmi Dilmen Türk Dil Kurumu adına ilk gün açılış konuşmalarını yapmışlardır.

Ord. Prof. Muzaffer Göker Türk Tarih Kurumu'nun altı yıllık çalışmalarını anlatan bir konuşma gerçekleştirmiştir. Dr. Âfet İnan, Türk Tarih Kurumu'nun 1937 yılından 1943 yılına kadar gerçekleştirilen arkeolojik kazılarından bahsetmiştir.

Kongrenin A, B, C, seksiyonu olarak üç seksiyonda toplandığı görülmektedir. 15 Kasım'da seksiyonlarda gündeme gelen tarih araştırmaları aşağıdaki gibidir.

Birinci Gün

A-Seksiyonunda: Remzi Oğuz Arık; "*Karaoğlan Höyüğü Bakır Çağı Mimarisi*", Prof. Dr. H. Th. Bossert; "*Mısır Panteonunda Hitit Tanrıları*", Mebrure Osman Tosun; "*Mezopotamya'da Boğa Kültü*", Dr. Füzûzan Kınal; "*Amarna Mektupları Üzerinde Yeni Araştırmalar*", Dr. Jale Oğan; "*Yunan Devrinde Küçük Asya Sanatı*" başlıklı bildirilerini sunmuşlardır.

B-Seksiyonunda: Prof. Mükrimin Halil Yinanç; "*Anadolu Selçukluları Tarihine Ait Bazı Kaynaklar*", Ord. Prof. Dr. Fahreddin Kerim Gökay; "*Ruh Hekimliği Sahasında Türklerin Çalışmaları*" başlıklı bildirilerini sunmuşlardır.

C-Seksiyonu: Prof. Ali Canip Yöntem; "*Nedim'in Hayatı ve Çağdaşlarının Üstündeki Tesirleri*" , Prof. Ahmed Caferoğlu; "*Mütercim Yusuf Ijbulat ve Derbentnâme*", Pertev Naili Boratav; "*Köroğlunun Tarihi Şahsiyeti*" başlıklı bildirilerini sunmuşlardır.

İkinci Gün

Kongrenin ikinci günü Umumî Hey'et'ten Ord. Prof. Hikmet Bayur'un; "*Orta Çağda Türkler ve Hindistan*", Ord. Prof. M. Fuad Köprülü; "*Akdeniz Ticareti ve Türklerle*", Prof. the Hon. S. Runcimau; "*Deniz Kuvvetinin Ortaçağ tarihindeki rolü*" başlıklı bildirilerini sunmuşlardır.

A-Seksiyonu: Dr. Hamit Zübeyr Koşay; "*Karaz Sondajı*" , Dr. Hamit Koşay; "*Alaca-Höyük Hafriyatının Son Safhası*", Ahmet Cevat Emre; "*Dil Davamızın Morfolojik İspatı Üzerine*", Kılıç Kökten; "*Kars'ın Tarih Öncesi*", Dr. Muzaffer Süleyman Şenyürek;

"En eski Anadolu Halkının Kraniyolojik Tetkiki", Necati Dolunay; "Çankırıkapı Hafriyatı", Necati Dolunay; "Maraş ve Civarı Buluntuları" başlıklı bildirilerini sunmuşlardır.

B- Seksiyonu: Prof. Dr. A. Süheyl Ünver; "Artuklular Kütüphaneleri Hakkında Yeni Tetkikler", O. Ferit Sağlam; "Şimdiye Kadar Görülmiyen Cimri Sikkesi", Dr. Katharina Otto; "Osmanlı Devrinin Duvar Kaplaması", Sadettin Buluç; "İki Yazma Tevarih-i Al-i Osman Hakkında" başlıklı bildirilerini sunmuşlardır.

C- Seksiyonu: Çağatay Uluçay; "Osman-oğullarına Aid Düşünceler", Prof. Dr. Z. Fındıkoğlu; "Türk İktisadi Tefekkür Tarihi" ve "Mehmed Şerif" başlıklı bildirilerini sunmuşlardır.

Üçüncü Gün

Kongrenin üçüncü günü Umumi Hey'et'ten Ord. Prof. Dr. Fahreddin Kerim Gökay; "Tarih Araştırmalarında Karakterolojinin Yeri", Dr. Nermin Aygen; "Türklerin Antropolojik Tarihleri Bakımından Kan Grupları Hakkında", Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı; "XII. ve XIII. asırlarda Anadolu'daki Fikir Hareketleri ile İçtimai Müesseselere Bakış", Ord. Prof. Dr. Şevket Aziz Kansu; "İnsan ve Medeniyet Tekâmül Tarihinde Anadolu'nun Yeri", Prof. Dr. W. Ruben; "Bir Uygur Filozofu Hakkında", Remzi Oğuz Arık; "Anadolu'da Yeni Yerleşme Yerleri", Prof. Hıfzı Veldet; "Hukukta Tarihçilik ve Türk Medenî Hukuku", Ord. Prof. Sadri Maksudi Arsal; "Farabî'nin Kültür Tarihindeki Rolü", Faik Reşit Unat; "Kırım'ın Osmanlı İdaresinden Çıktığı Günlere Ait Bir Vesika: Necati Efendi Sefaretnâme veya Sergüzeştname", Cavid Baysun; "Cezayir Meselesi ve Reşid Paşa'nın Paris Elçiliği" başlıklı bildirilerini sunmuşlardır.

A-Seksiyonu: Dr. Güterbock; "Kumarbi Efsanesinin Etice Telifi", Dr. Nimet Dinçer; "Anadolu Gliptiğinin M. Ö. 1200 Yıllarına Kadar Tekâmülü", Dr. Emin Bilgiç; "M.Ö. 2000 Yıllarında Anadolu Kavimleri", Dr. Kemal Balkan; "Ön Asya'da M. Ö. 1600-1200 Devri İçin Feodalizm Tesmiyesi Doğrumudur?" , Dr. Tahsin Özgüç; "Samsun Hafriyatının 1941-1942 Yılı Neticeleri" Kemal Turfan; "Eski Anadolu Kronolojisi Üzerinde Yeni Araştırmalar" başlıklı bildirilerini sunmuşlardır.

B-Seksiyonu: Ali Rıza Yalgın; "Uludağ Çevresinde Türk Damgaları", Prof. Zeki Velidi Toğan, "Reşidüddin'in Hayatı ve Eserleri", Zeki Oral; "Malatya Kitabeleri ve Tarihi" başlıklı bildirilerini sunmuşlardır.

C-Seksiyonu: Dr. Osman Şevki Uludağ; "*Türk Kadınlarının Hekimliği, Efdaladdin Tekiner; Tarihimizde Noksanlar Nasıl Tamamlanabilir*", Dr. Bekir Sıtkı Baykal; "*Mithad Paşa'nın Gizli Bir Siyasi Teşebbüsü*", Dr. Halil İncelik; "*Kırım Hanlığı'nın Osmanlı Himayesi Altına Girmesi*", Dr. Neşet Çağatay; "*Osmanlı İmparatorluğu Arazi ve Reaya Kanunnâmelerinde İlhak Edilen Memleketlerin Âdet ve Kanunları ve İstilahlarının İzleri*" başlıklı bildirilerini sunmuşlardır.

Dördüncü Gün

Umumî Hey'et'ten Prof. Muzaffer Göker; "*Cezayir'in İşgali ve Mehmet Ali*", Prof. Lütfi Barkan; "*Osmanlı Kanunnâmeleri*", Prof. O. R. Davies; "*Batı Anadolu'nun Atikiyatı*" , Prof. Dr. C. H. Emilie Haspels; "*Frigya'da Midas'ın Şehrinde Yapılan Kazılar*", Aziz Og'an; "*Region-Küçükçekmece Hafriyatı ve Region Sarayı*", Reşit Saffet Atabinen; "*Türklerin Avrupalılarla Müşterek Troya Menşeleri Efsanesi Üzerinde Araştırma*", Tahsin Öz; "*Türk Kumaş Tarihi Üzerinde Araştırmalar*", Dr. Emin Bilgiç; M. Ö. "Takriben 1950-1850 Yıllarında Yazılmış Vesikalardan Anadolu'nun İlk Tarihi Çağı Hakkında Elde Edilen Bazı Mühim Neticeler" başlıklı bildirilerini sunmuşlardır.

A-Seksiyonu: Ord. Prof. Landsberger; "*Son Babil Kralı Nabonid'in Ankara Müzesindeki Kitabesi*", Prof. Ronald Sayme; "*Torosların Muntazam İşgali*", Prof. E. Bosch; "*Ankara'daki Antik Devir Hamamının Müessisi*", Dr. Ekrem Akurgal; "*Anadolu'da Geç Arkaik Yunan Eserleri*", Halet Çambel; "*Pişmişkale Kazısı*", Nihal Ongunsu; "*Urfa'nın Siverek Kazası'nın Taşlık Köyünde Bulunan İki Stel*" başlıklı bildirilerini sunmuşlardır.

Beşinci Gün

Umumî Heyetten Prof. Mükrimin Halil Yinanç; "*Anadolu Selçukluları Tarihine Umumî Bir Bakış*", Prof. Enver Ziya Karal; "*Osmanlı İmparatorluğunda İlk Nüfus Sayımı*", Dr. Kurt Bittel; "*Megiddo'dan Bir Hitit Fildişi Levhacığı*", Dr. H. Sadi Selen; "*16. ve 17. Yüzyıllarda Anadolu'nun Köy ve Küçük Şehir Hayatı*", Prof. R. Rahmeti Arat; "*Türk Dilinin İkişâfi*" başlıklı bildirilerini sunmuşlardır.

A-Seksiyonu

Ahmet Cevat Emre; "*Eski Türk Yazısının Sümer Yazısı ile Menşe Birliği*", Prof. Dr. Arif Müfid Mansel; "*Mudanya Mezarı*", Dr. Mustafa Selçuk Ar; "*Çivi Yazılı Kaynaklara Göre Türkçe Etice, Hurrice Arasındaki Bağlar*", Bahadır Alkım; "*Ön Asya Sanatında Hitit Kaya Rölyeflerinin Hususiyeti*", Osman Bayatlı; "*Klâsik Kültür*", Dr. Afif

Erzen;" *Ankaralı Gayus Yuliyus Severus'un Kitabeleri ve Anadolu'luların Roma İmparatorluğu Üzerindeki Nüfuzları*", Dr. F. R. Kraus; "*İstanbul Çivi Yazılı Tablet Koleksiyonu, Bir Tarih Arşivi*" başlıklı bildirilerini sunmuşlardır.

B-Seksiyonu: Prof. Dr. A. Süheyl Ünver; "*Selçuklular Zamanında Kütüphaneler Üzerine Yeni Örnekler ve Bazı Mülâhazalar*", Abdülkadir İnan; "*Şeybanî Han'ın Maverâünnehir'i*" *İstilâsında İdeoloji Meselesi*", Dr. Osman Turan; "*Selçuk Vakfiyelerinin Tarihi Ehemmiyeti*" başlıklı bildirilerini sunmuşlardır.

C-Seksiyonu: Dr. Cemal Tukin; "*Yalçın Tarihimizde Resmî Hafta Tatili*", Tayyib Gökbilgin; "*Rumeli'nin İskânında ve Türkleşmesinde Yürükler*", Prof. Dr. Akdes Nimet Kurat, "*Avrupa Arşivleri ve Kütüphanelerinde Tarihimizi İlgilendiren Bazı Vesikalar ve Kaynaklar*" başlıklı bildirilerini sunmuşlardır.

Prof. Dr. Hıfzı Veldet'in; "*Hukukta Tarihçilik ve Türk Medenî Hukukunun Millileştirilmesi*", Nihal Ongunsu'nun; "*Urfa'nın Siverek Kazasında Taşlıköy'de Bulunan İki Stel*" başlıklı çalışmaları kongre program sırasında bulunmalarına rağmen geç kalındığı için tebliğ edilememiştir. Ali Sami Boyar'ın; "*Türk ve Bizans Mimarisine Dair Bir Mukayese*", Doç. Orhan Tuna'nın; "*Türkiye'de İlk Tercüme İktisat Kitabı*", geç geldiğinden dolayı kongre programına giremeyen çalışmalardır.¹¹⁵

III. Tarih Kongresi konu dağılımına baktığımız zaman birinci günü gerçekleştiren toplantıda; 5 çalışma Anadolu ve Yunan tarihi üzerine, 2 çalışma Anadolu Selçukluları ve Türk tarihi üzerine, 3 çalışma Türk tarihi şahsiyetleri üzerinedir.

Kongrenin ikinci günü gerçekleştiren toplantıda; genel heyetten 2 çalışma Türk tarihi üzerine, 1 çalışma Orta Çağ deniz kuvvetleri üzerine sunulmuştur. 6 çalışma Anadolu tarihi üzerine, 1 çalışma Türk dil davamızın morfolojik ispatı üzerine, 4 çalışma Türk tarihi üzerine, 2 çalışma Türk düşünce tarihi ve Türk iktisat tarihi üzerinedir.

Kongrenin üçüncü günü gerçekleştiren toplantıda; genel heyet tarafından sunulan 10 çalışma Türk tarihi üzerinedir. 6 çalışma Anadolu tarihi üzerine, 3 çalışma Türk tarihi üzerine, 4 çalışma Osmanlı Devleti ağırlıklı Türk tarihi çalışmalarıdır.

Kongrenin dördüncü günü gerçekleştiren toplantıda; genel heyet tarafından sunulan 4 çalışma Anadolu tarihi üzerine, 4 çalışma Osmanlı Devleti ve Türk tarihi üzerinedir. 1 çalışma Babil kralı kitabesi, 5 çalışma Anadolu tarihi üzerinedir.

¹¹⁵<https://www.ttk.gov.tr/yayinlarimiz/iii-turk-tarih-kongresi-15-20-kasim-1943-ankara/>

Kongrenin beşinci günü gerçekleşen toplantıda genel heyet tarafından sunulan 1 çalışma Hitit tarihi üzerine, 1 çalışma Anadolu Selçukluları tarihi üzerine, 2 çalışma Osmanlı Devleti üzerinedir. Sunulan diğer 5 çalışma Roma, Bizans dönemi Anadolu tarihi üzerinedir.

A, B, C Seksiyonlarının konu dağılımlarına baktığımız zaman; genel heyetin daha çok Türk tarihine ağırlık verdiği, bunun yanısıra Anadolu tarihi ile ilgili bildirilerin olduğu görülmektedir. A-Seksiyon konuları; Anadolu tarihi ile ilgili çalışmalar, B ve C Seksiyonu konuları; Türk tarihi çalışmaları üzerinedir. Anadolu tarihi ve Klasik çağlar kongre konu dağılımının ağırlıklı kısmını oluşturmaktadır.

3. 2. 2. IV. Tarih Kongresi (10-14 Kasım 1948)

Bu dönemde çıkan Ulus gazetesinde de Milli Şef dönemi tarih gelişmeleri hakkında şu bilgilere yer verilmektedir:

Ulu önder Mustafa Kemal Atatürk'ün, Anadolu'nun her köşesinde toprak altında ve üstünde yatan ve yüzyıllardır ihmal edilen arkeolojik eserlerin meydana çıkarılmasının yurdumuzun tarihi bakımından çok önemli gördüğü, bu amaçla Türk Tarih Kurumunu kurduğu gündeme gelmiştir. Atatürk'ün azmi ve ilgisi sayesinde genç tarih bilginleri yetişmiş, yurdumuzun ve milletimizin tarihi ilmî metotlarla araştırılmaya başlanmıştır. Bu vesile ile Türk Tarih Kurumu, Atatürk'ün, 10. ölüm yıldönümünde IV. Türk Tarih Kongresini düzenleme kararı almış, yurdun her bir köşesinden tarihçiler Ankara'da bu kongreye katılmıştır. Ertesi günü Etnografya Müzesini ziyaret eden tarihçiler daha sonra Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi konferans salonunda Millî Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu'nun konuşması ile açılan kongre çalışmalarına katılmışlardır. Asbaşkan Afet İnan tarafından okunan raporlarda; Eski Anadolu ve Ön Asya, Klâsik Çağlar, Orta Asya ve Orta Çağ Türk Tarihi, Osmanlı Tarihi üzerine heyetler kurulmuştur.¹¹⁶

Dört gün süren IV. Türk Tarih Kongresi'nin ilk günü Umûmi Heyet'in açılış konuşması ile gerçekleşmiştir.

Birinci Gün

Kongrenin ilk günü Millî Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu'nun açılış konuşması ile bir genel toplantı gerçekleştirilmiştir. Banguoğlu konuşmasında şu sözlere yer vermiştir:

¹¹⁶Ulus Gazetesi, "IV. Türk Tarih Kongresi" 10 Kasım 1948, s.4.

"Millet dediğimiz varlık zaman ve mekanla var olan bir topluluktur. Millet için mekan vatandır. Milletin zamanı da tarihtir. Yurtsuz millet olmayacağı gibi tarihsiz bir millet de olamaz. Atatürk ihmale uğramış olan, işlenmemiş üzerinde çalışılmamış ve milli şuura mal edilmemiş olan tarihimizi işlemek için işe başladı: Türk Tarih Kurumu'nu meydana getirdi. İşte bu kurum yıllardan beri onun çizdiği yolda çalışmaktadır. Atatürk'ün bize tevdi ettiği bu müessese, mütemadiyen ilerleyecek ve zaman içinde muvaffakiyetle gelişip gidecektir."¹¹⁷

Türk Tarih Kurumu Başkanı, Sivas Milletvekili Ord. Prof. Şemseddin Günaltay, Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dekanı Prof. Hâmit Dereli, İstanbul Hukuk Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Hüseyin Nail Kubalı, Prof. Mustafa İnan açılış konuşmalarını sunmuştur. TTK'nin son 5 yıllık (1944-48) çalışmaları hakkında Uluğ İğdemir bir rapor sunmuştur. Türk Tarih Kurumu'nun 1943 den 1948 e kadar arkeolojik çalışmalarının Türkiye tarihine neler kazandırdığı hakkında Dr. Afet İnan bir rapor sunmuştur.

Eski Anadolu ve Ön Asya Seksiyonu: Dr. Halet Çambel; "*Karatepe Heykeltraşlık Eserleri Hakkında Teknik ve Stilistik Mülâhazalar*", Dr. Sedat Alp; "*Hitit Devletinin İç Bünyesi*", Dr. Ekrem Akurgal; "*Hitit Sanatının Yunan Sanatına Tesirleri*", R. F. Kraus; "*İstanbul Çivi Yazılı Tablet Koleksiyonuna Ait Yeni Çalışmalar ve Metin Neşriyatı*" başlıklı bildirilerini sunmuşlardır.

Klâsik Çağlar ve Bizans Seksiyonu: Dr. Afif Erzen; "*Büyük İskender'le III. Darius Arasındaki Issos Muharebesinin Mevkii Hakkında*", Dr. Bosch; "*I. Gordianus'un Küçük Asya'daki Sikkeleri*", Dr. Jale İnan; "*Side'de Bulunan Heykeltraşî Eserler*", Muzaffer Ramazanoğlu; "*Yeni Araştırmalara Göre Sent-Iren ve Ayasofya'lar Manzumesinin Değişen Mimari Tarihi*" başlıklı bildirilerini sunmuşlardır.

Orta Asya ve Orta Çağ Türk Tarihi Seksiyonu: Prof. Dr. Reşit Rahmeti Arat; "*Türklerde Zaman ve Vakıf Tesbiti*", Ord. Prof. Sadri Maksudî Arsal; "*Eski Türklerde Soy-Oymak Teşkilâtının İstinat Ettiği Esaslarla Kadim Yunanlıların Genos-Fratria Teşkilâtında ve Kadim .Romalıların Genscuria Teşkilâtında Olan Esasların Ayniyetine*" Dair, Dr. Süheyl Ünver; "*Kanunname-i Çin ve Hatay*", İbrahim Artuk; "*İstanbul Arkeoloji Müzeleri Nümizmatik Kabinesi'ne Giren Bazı Önemli Sikkeler*" başlıklı bildirilerini sunmuşlardır.

Osmanlı Tarihi Seksiyonu: Dr. Halil İnalcık; "*1431 Tarihli Timar Defterine Göre Fatih Devrinden Önce Timar Sistemi*", Zekî Oral; "*Turgut Oğulları*", Osman Ferid Sağlam; "*Şimdiye Kadar Yayınlanmamış Bazı Kitabelerle Meskûkatın Millî Tarihi*"

¹¹⁷<https://www.ttk.gov.tr/yayinlarimiz/iv-turk-tarih-kongresi-10-14-kasim-1948-ankara/> s.1,2.

Hizmetleri", Efdaleddin Tekiner; *"Nedim ve Damad İbrahim Paşa'nın Mezarları"*, Dr. Bekir Sıtkı Baykal; *"Patrona Halil Ayaklanması İle İlgili Kaynaklar Hakkında"*, Selâhaddîn Elker; *"Mustafa Reşid Paşa ve Türk Arşivciliği"* başlıklı bildirilerini sunmuşlardır.

İkinci Gün

Eski Anadolu ve Ön Asya Seksiyonları: Dr. Şevket Aziz Kansu – Dr. Seniha Tunakan; *"Karaoğlan Höyüğü'nden Çıkarılan Eti, Frik ve Klâsik Devir İskeletlerinin Antropolojisi"*, Dr. Kılıç Kökten; *"Anadolu'da Prehistorik Yerleşme Yerleri ve 1944-48 Yıllarında Yapılan Tarih Öncesi Araştırmaları"*, Dr. Mebrure Tosun; *"Kapadokya Tabletleri Üzerindeki Mühür Baskıları"*, Dr. Hâmit Koşay; *"Türkiye'de Eski Medeniyetlerin MaddiKültürde Temadisi"*, Dr. Nihal Ongunsu; *"1947 Sonbaharındaki Karatepe Kazısında Meydana Çıkan ve Üzerinde Tavşanlı Figür Kompozisyonu Bulunan 3 Ortostat"*, Dr. Emin Bilgiç; *"Eski Babil Çağı Alış-Veriş Vesikalarının Münakaşalı Bir Meselesi ve İzah Yolu"*, Prof. A. Gabriel; *"Frikya'da Midas Şehri Kazıları"*, Dr. Halet Çambel : *"Frikya'da Midas Şehri Yanında Bulunan Prehistorik Mezar"*, Dr. M. Selçuk Ar; *"Çivi Yazılı Kaynaklarda Geçmekte Olan "Türk" Adının İzahı"* başlıklı bildirilerini sunmuşlardır.

Klâsik Çağlar ve Bizans Seksiyonu: Osman Bayatlı; *"Bergama Asklepion'daki Eserlerin Onarımı"*, Yusuf Boysal; *"Korinth DüzenininEn Eski Dinî Yapısı Olan Silifke Civarındaki Olba Zeus Tapınağı Hakkında"*, Cevriye Artuk; *"İstanbul'da 1944 Senesinden Beri Bulunan Defineler"* başlıklı bildirilerini sunmuşlardır.

Orta Asya ve Orta Çağ Türk Tarihi Seksiyonu: Dr. Bahaeddin Ögel; *"İslâm'dan Önceki Türk Devletlerinde Tımar Sistemi"*, Mükrimin Halil Yinanç; *"Sultan Baykara Hakkında Kaynaklar"*, Ahmet Caferoğlu; *"Türk tarihinde 'Nöker' ve 'Nöker-zâdeler Müessesesi"* Kasım Kufralı; *"Gazneli ve Selçuklular Devrinin Tezkiir Muhiti"*, Dr. Ahmet Temir; *"Kırşehir'de bulunan 1272 tarihli Moğolca Vakfiye"* başlıklı bildirilerini sunmuşlardır.

Osmanlı Tarihi Seksiyonu: Ömer Lütfi Barkan; *"Tahrir defterleri'nin İstatistik Verimleri Hakkında Bir Araştırma"*, Dr. Süheyl Ünver; *"İkinci Selim'e Kadar Osmanlı Hükümdarlarının Hususi Kütüphaneleri Hakkında"*, Dr. R. Anhegger; *"Mostar Köprüsü ve Mimar Hayrettin"*, Dr. Şinasi Altundağ; *"Osmanlı İdaresi ve Gürcüler"*, Hikmet Bayur; *"Nadir Şah Afşar'la I. Sultan Mahmud Arasında Hindistan Seferi Hakkında Teali Olunan Mektuplar"*, Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu; *"İktisadi Tefekkür Tarihimize Ait Yeni Bir*

Vesika", Alî Ganib Yöntem; "*Rami Mehmed Paşa'nın Sulhnamesi*" , Fuad Ezgü; "*XIX. Yüzyıl Sonlarında Türkiye-Amerika Birleşik Devletleri Siyasi Münasebetleri*", Nebahat Tözeren; "*Türkiye'de Ecneblerin Mülk Edinmeleri*", Naci Kum; "*Adana Şer'î Mahkeme Sicilleri Üzerinde Araştırmalar*" başlıklı bildirilerini sunmuşlardır.

Üçüncü Gün

Genel Toplantı: Dr. Hâmit Koşay; "*Alacahöyük ve Güllücek Kazılarının Sonuçları*", Dr. Tahsin Özgüç; "*Türk Tarih Kurumu Adına Yapılan Karum-Kaniş (Kültepe) Kazısı*", Dr. Nimet Özgüç; "*Karum-Kaniş (Kültepe) Kazısında Bulunan Küçük Eserler*", Dr. Kemal Balkan; "*Kültepe'de Bulunan Çivi Yazılı Yeni Kaynakların Mahiyeti*", Dr. U. Bahadır Alkım; "*Üçüncü Mevsim Karatepe Çalışmaları: Kazı ve Geziler*", Dr. H. Th. Bossert; "*Karatepe Kitabelerinin Ortaya Attığı Tarihî Meseleler*", Dr. Arif Müfid Mansel; "*Side Kazısı*" başlıklı bildirilerini sunmuşlardır.

Dördüncü Gün

I. Eski Anadolu ve Ön Asya Seksiyonu: Dr. Şevket Aziz Kansu – Fikret Ozansoy; "*Ankara Civarında Paleolitik Yeni Buluntular*", Dr. Kılıç Kökten; "*Anadolu'da Prehistorik Adamların Kullandıkları Malzeme ve Ele Geçen Bazı Maddi Kültür Belgelerinin Etnografya Yolu İle İzahı*", Dr. Şevket Aziz Kansu – Meliha Ünsal; "*Tilki Tepe (Şam-ramaltı, Van) Kazısından Çıkarılan İskeletlerin Antropolojisi*", Dr. Selçuk Ar; "*Arzava Mektupları Adı İle Anılmakta Olan ve Arzava Memleketi Beyi Tarhundaradu Tarafından Mısır Kırılma Gönderilmiş Bulunan Mektupta Mevcut Olan Türk Dilleri Grubuna ait Özelliklerin İzahı*" (Tebliğ gelmemiştir.), Dr. Emin Bilgiç; "*Anadolu Tarihi Araştırmalarında Yeni Kültepe Buluntularının Önemi*" (Tebliğ gelmemiştir.) başlıklı bildirilerini sunmuşlardır.

II. Klasik Çağlar ve Bizans Seksiyonu: Mükerrerrem Usman; "*Konya Müzesindeki Siyah Figürlü Yunan Lekythosu*", Mahmut Akok; "*Ankara ve Çevresindeki Bazı Klasik Çağ Buluntuları*", Aziz Ogan; "*Pammakaristos (Fethiye Camii)*", Rüstem Duyuran; "*İzmit ve Silivri'de Yapılan Arkeolojik Araştırmalar*", Ruhi Tekan; "*Tarsus Mozaiki*"

IV. Osmanlı Tarihi Seksiyonu: Dr. Neşet Çağatay; "*Osmanlı İmparatorluğunda Reaya'nın Mîri Arazide Toprak Tasarrufu ve İntikal Tarzları*", Dr. Tayyib Gökbilgin; "*XVI. Asırda Mukataa ve İltizam İşlerinde Kadılık Müessesesinin Rolü*", Cavid Baysun; "*Müverrih Hasan Bey-Zâde Hakkında*", Ali Canib Yöntem; "*XVIII. Yüzyıl Şairlerinden Vahîd Mahtû-mî'ye Dair Yazı Mülâhazalar*", Tahsin Öz; "*Yıldız Maruzat Dairesi Arşivi*"

Genel Toplantı: Dr. Şevket Aziz Kansu; "*Bir Antropolojist Gözü ile Kâinat*", "*Hayat ve İnsan Tarihinin Mânası Hakkında*", Prof. Zeki Velidi Togan; "*Eski Türk Destanı Hanname ve Onun Tarihi Değeri*" (Tebliğ Gelmemiştir), Nusret Hızır; "*Tarih Felsefelerinin Mantıkî Bünye Bakımından Tahlili Hakkında Bir Deneme*" (Tebliğ gelmemiştir) başlıklı bildirilerini sunmuşlardır. Kongre ve Kurum Başkanı Prof. Şemseddin Günaltay'ın kapanış konuşması ile sonlandırılmıştır.¹¹⁸

İsmet İnönü döneminde gerçekleşen IV. Türk Tarih Kongresi'nin ilk günü, Eski Anadolu ve Ön Asya Seksiyonu4 çalışma, Klâsik Çağlar ve Bizans Seksiyonu4 çalışma, Orta Asya ve Orta Çağ Türk Tarihi Seksiyonu 4 çalışma, Osmanlı Tarihi Seksiyonu 6 çalışma sunmuştur.

Kongrenin ikinci günü, Eski Anadolu ve Ön Asya Seksiyonu 9 çalışma sunmuştur. Bunlardan sadece, Dr. M. Selçuk Ar'ın hazırladığı "*Çivi Yazılı Kaynaklarda Geçmekte Olan "Türk" Adının İzahı*" başlıklı çalışma Türk tarihi ile ilgili olup, başlığı bakımından dikkat çekicidir. Klâsik Çağlar ve Bizans Seksiyonu 3 çalışma, Orta Asya ve Orta Çağ Türk Tarihi Seksiyonu 5 çalışma, Osmanlı Tarihi Seksiyonu 10 çalışma sunmuştur.

Kongrenin üçüncü günü genel bir toplantı yapılmış, bu toplantıda Anadolu tarihi ve yapılan kazılar hakkında hazırlanan 7 çalışma sunulmuştur.

Kongrenin dördüncü günü, Eski Anadolu ve Ön Asya Seksiyonu'nda 3 çalışma sunulmuş, 2 çalışma sunulamamıştır. Klasik Çağlar ve Bizans Seksiyonu 5 çalışma, Osmanlı Tarihi Seksiyonu 5 çalışma sunmuştur.

13 Kasım Cumartesi günü saat 15'te genel toplantı bittikten sonra kurum baş sekreterliği'ne başvuran kongre katılımcıları için her türlü kolaylık sağlanacağı bildirilmiştir.¹¹⁹

İnönü dönemi III. ve IV. Tarih Kongrelerine, öğretmenler çağrılmamış sadece TTK üyeleri ve akademisyenler katılmış, Tarih Kurumunun üyeleri tarih ders kitaplarını

¹¹⁸<https://www.ttk.gov.tr/yayinlarimiz/iv-turk-tarih-kongresi-10-14-kasim-1948-ankara/>

¹¹⁹Ulus Gazetesi, "IV. Türk Tarih Kongresi" 10 Kasım 1948, s.4.

yazmıştır. Bundan dolayı tarih ders kitaplarında, öğretmenlerle yazarlar arasında kopukluk yaşanmıştır.¹²⁰

3. 2. 3. 1939-1940 Lise Programı

1938 yılında devlet liselerinin sayısı 36 iken, 1939 yılından sonra artış göstermiştir. 1942-1943 yılında devlet lisesi sayısı 45'i bulmuştur. Bunun yanı sıra bir kız öğretmen okulu mevcuttur. 1939-1940 yıllarında özel lise ve devlet lisesi sayısı 77 olup, bu liselerde 20306 erkek öğrenci ve 6095 kız öğrenci mevcuttur. 1942-1943 yıllarında 80 tane devlet ve özel lise mevcut olup, bu liselerde 23828 erkek öğrenci, 6921 kız öğrenci mevcuttur.¹²¹

Türkiye’de 1939 lise programı, 1947–1948 öğretim yılı dönemine kadar uygulanmıştır. Bu dönemde ülkemizde lise eğitim müfredatı üç yıl olarak belirlenmiştir. Lise 3. sınıflar, fen ve edebiyat kollarına ayrılmıştır. 1938 lise ders programında edebiyat, tarih, coğrafya dersleri hazırlanmıştır. Bu programa göre erkek ve kız liselerinde haftalık tarih dersleri; 1. ve 2. sınıflarda 2 saat, 3.sınıf fen ve edebiyat şubelerinde 3 saattir. Erkek liselerinde haftalık toplam ders saati her sınıfta 29, kız liselerinde her sınıfta 28 saat olarak belirlenmiştir.

Cumhuriyet devri tarih dersleri ile yeni nesillerin, milli kurtuluş mücadelesi ve inkılaplar hakkında donanımlı yetiştirilmesi hedeflenmiştir. 1940–1941 ders yılından itibaren bazı liselerin tarih dersleri programında, yukarıda belirtilen klasik müfredat üçte bir uygulanırken, müfredatın üçte iki kısmında hümanist kültür anlayışını verecek tarih dersi müfredatı uygulanmıştır. Ege, Yunan ve Roma devirleri ile fikir ve sanat hareketleri, Yunan Roma mitolojisi okutulmuştur.¹²²

Lise ders programına göre 1. , 2. , 3. sınıflarda on beş günde bir saat Türkiye Cumhuriyet ve İnkılâbı Tarihine ayrılacaktır.

1. SINIF

Tarihten evvelki zamanlar ve eski zamanlar

Beşer tarihine giriş

¹²⁰ GÜLER, Mehmet, “Tek Parti Döneminde Tarih Eğitimi” , *Gelecek Geçmiş Tartışıyor Ulusal Tarih Sempozyumu*, Isparta, 2015, s.3

¹²¹ B CA.30..1.0.0..4.31.27..E17..90.559.5..00/00/1944, s.2.

¹²² BOYKOY, “Türkiye’de 1939-1945 Yıllarında Tarih Öğretim Programları”, s 167,168.

Büyük Türk tarih ve medeniyetine genel bir bakış

Çin

Anayurtta en eski devletler

İskit İmparatorluğu

Hint

Kalde, Elâm ve Asur

Mısır

Anadolu

Fenikeliler

İbraniler

İran

Ege havzası

Eski İtalya ve Etrüskler

Türkiye Cumhuriyeti ve İnkılâbı Tarihi

Türk milletinin yeni bir devlet kurması

Milli müdafaa karşısında İstanbul hükümeti

Yeni Türk devletinin Ankara’da kuruluşu

2. SINIF

Orta Çağ

Eski Çağ’dan Orta Çağ’a Girerken

Alanlar ve Avrupa’yı İstilaları

Avrupa’da Türk-Hun İmparatorluğu

Asya’da Akhunlar Devleti

Beşinci Asırda Avrupa Kavimler Göçü

Avar İmparatorluğu

Altıncı Asırda Şarki Roma İmparatorluğu: Bizans

Asya’da Gök-Türk (Tukyu) Devleti

Türkeş Devleti

Karluk Devleti

Uygur Devleti

Batı Asya ve Doğu Avrupa Türk Devletleri

Beşinci Asırdan Sonra Avrupa’ya Şarktan Gelen Geni istilalar

İslam Tarihi

İlk Müslüman Türk Devletleri

Karolenj İmparatorluğu

Normanlar

Kape Sülalesi

Alman Dükalığı ve Mukaddes Roma Germen İmparatorluğunun Kuruluşu

Papalarla İmparatorlar Mücadelesi

On birinci ve On ikinci Asırlarda Hristiyan Derebeylikleri

Büyük Selçuklu Devleti

Haçlılar Seferleri

Karahata Devleti

Harzemşahlar Devleti

Türk-Moğol İmparatorluğu

Mısır-Suriye Türk Devletleri

Orta zamanda Anadolu Türk Devletleri

Orta zamanda Hint Alemi

Müslüman Türkler İdaresinde Hint

Timur İmparatorluğu

Hindistan’da Babür Devleti

Türkiye Cumhuriyeti ve İnkılâp Tarihi

İstiklâl Savaşı

3. SINIF

Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu

Osmanlı Devleti

On Altıncı Asırda Avrupa'ya ve Yakın Doğu'ya Genel Bir Bakış

On Yedinci Asırda Avrupa

Osmanlı Devleti'nin Duraklaması

On Sekizinci ve On Dokuzuncu Asırlarda Avrupa

Osmanlı Devleti'nin Dağılma ve Çöküşü

Türkiye Cumhuriyeti ve Türk İnkılabı Tarihi¹²³

Görüldüğü üzere her sınıfın müfredat konularının sonuna cumhuriyet tarihi Atatürk ilke ve inkılapları dersi eklenmiştir.

3. 2. 4. Türkiye'de 1938–1945 Yıllarında Ders Kitapları

1940 yılında devletin kültür politikasındaki değişikliğe uygun olarak ders kitapları yeniden hazırlanmıştır. Atatürk'ün gözetimi altında hazırlanan ve 1931 yılından itibaren liselerde kullanılan dört ciltlik tarih kitapları müfredattan kaldırılmıştır. Yeni kitapların yazımında Atatürk'ün hazırlattığı dört ciltlik tarih kitaplarının milli çerçevesinin korunmasına özen gösterilmiştir. Örneğin; 1939 yılında Şemseddin Günaltay'ın lise 1. sınıf müfredatı için yazmış olduğu tarih kitabı, Türk Tarihinin Ana Hatları” ve “Tarih-I” kitabına birçok yönden benzerlik göstermektedir. Türk Tarih Tezinde geçtiği gibi Türklerin ana yurdunun Orta Asya olduğu iklim değişikliğinin oluşturduğu nedenlerden dolayı göç etmek zorunda kaldıkları, Ön Asya, Çin, Anadolu, Ege ve Akdeniz medeniyetlerinde Türklerin tesirleri olduğu bu kitapta da geçmektedir. Bu kitapta 15 harita bulunmaktadır.¹²⁴ Bu haritalar konuların daha iyi anlaşılabilmesi için hazırlanmıştır. Tüm önemli

¹²³ M.E.B, *Ortaöğretim Programındaki Yönelmeler (1924-70)*, İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1972, s. 123-127

¹²⁴ GÜLER, Mehmet, “Tek Parti Döneminde Tarih Eğitimi” , s.3

medeniyetlerin kökenlerinin Türk olduğu ileri sürülmüştür. Kitap 403 sayfa olup, 88 sayfa ile en fazla Roma Medeniyeti'ne yer verilmiştir.¹²⁵

1939-1940 Yıllarında Lise 1. Sınıflarda Şemsettin Günaltay'ın, Tarih I., lise 2. sınıflarda TTK' nin, Tarih II., lise 3. sınıflarda TTK' nin Tarih III. kitabı kullanılmıştır.

1940-1941 yıllarında liselerde Şemsettin Günaltay ve Faik Sabri Duran'ın, Tarih I. kitabı kullanılmıştır. 1941-1942 yıllarında kitaplarda herhangi bir değişiklik olmamıştır.¹²⁶

1942 de Arif Müfit Mansel, Cavit Baysun ve Enver Ziya Karal'ın yazdığı Tarih-I kitabında da Türk Tarih Tezinin etkisi görülür. 1939 yılında kullanılan Tarih I kitabı sayfa sayısı 403 iken 1942 Tarih I kitabında 218 sayfaya düşmüştür. Haritalar kitabın sonuna değilde uygun ünitelere yerleştirilmiştir. 168 resim ve 19 harita kullanılmıştır. Dili daha sadedir. Bu kitapta tüm İlk Çağ Uygarlıklarına yer verilerek kökenleri yine Orta Asya'ya dayandırılmıştır. Türk Tarih tezinde olduğu gibi Güneş Dil Teorisi ve Çin, Hint, Mezopotamya, ve Anadolu Medeniyetlerinin Türkler tarafından geliştirildiği savunulmuştur. En fazla yer verilen medeniyet 64 sayfa ile Ege Medeniyeti olmuştur. Ege, Roma ve Anadolu medeniyetlerinin kökeni Orta Asya'ya dayandırılarak Türk Tarih Tezine sahip çıkmıştır. Bu kitapta Türk tarihinden çok Anadolu tarihi irdelenmiştir.¹²⁷

1945 yılında Enver Ziya Karal'ın hazırladığı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi kitabı tamamlanmıştır.¹²⁸

1942-1943 yıllarında liselerde; 1.Sınıf İlk Çağ Tarihi kitabı, 2. Sınıf Orta Çağ Tarihi dersi kitabı ve 3. sınıflarda Yeni Çağ ve Yakın Çağ tarihi dersleri için Müfit Mansel-C. Baysun-Enver Ziya Karal'ın kitapları kullanılmıştır.

1939-1945 yılları ders kitaplarında, tek kitap politikası uygulanmıştır. Ders kitapları için her yıl yarışma düzenlenmiş, seçilen en iyi kitap devlet tarafından ders kitabı olarak seçilmiştir. Üç yılda bir yenilenmesi gereken ders kitapları, bu uygulama üzerine yenilenememiş yıllarca aynı ders kitapları okutulmuştur. Dolayısı ile yeni gelişimlerin kitaplara aktarılamaması bu uygulamanın olumsuz bir sonucu olmuştur. Bu sistem Türkiye'de çok partili döneme geçinceye kadar devam etmiştir.¹²⁹

¹²⁵ AKDAĞ, *Tek Parti ve Demokrat Parti Dönemi...*, s. 76

¹²⁶ BOYKOY, "Türkiye'de 1939-1945 Yıllarında Tarih Öğretim Programları", s 167,168.

¹²⁷ AKDAĞ, *Tek Parti ve Demokrat Parti Dönemi...*, s. 78

¹²⁸ GÜLER, "Tek Parti Döneminde Tarih Eğitimi", s. 3,4.

¹²⁹ BOYKOY, "Türkiye'de 1939-1945 Yıllarında Tarih Öğretim Programları", s 167,168.

Emin Oktay ve Niyazi Akşit'in yazdığı, 1947 yılında kullanılmaya başlayan Tarih 1 kitabı 35 yıl okulların tarih müfredatında değiştirilmeksizin kullanılmıştır. Kitap M.Ö. XII yüzyıldan itibaren Roma ve Yunan medeniyetinin tarihini ağırlıklı olarak kapsamakla beraber Türk tarihine çok az yer verilmiştir.¹³⁰

1938-1950 arası İsmet İnönü'nün önderlik ettiği dönemde eğitimde kalkınma ve modernleşme çalışmaları yoğun bir şekilde devam etmiştir. Bu dönem tarih anlayışında milli ve laik eğitim üzerinde özellikle durulmuş, Türk Tarih Tezi tam olarak reddedilmemiş ancak Atatürk döneminde milli tarih ağırlıktayken bu dönemde Batı'ya yönelik ve hümanizm ağırlıklı bir eğitim politikası görülmüştür.

¹³⁰ KÖKEN, *Cumhuriyet Dönemi Tarih Anlayışları*, s. 235.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNDE EĞİTİM VE TARİH ANLAYIŞI (1950-1960)

4.1. Demokrat Parti Dönemi Eğitim Anlayışı

II. Dünya Savaşı'nın ardından otoriter sistemlere son veren Birleşmiş Milletler Anayasası,1945 yılından sonra Türkiye'nin iç politikasının şekillenmesinde önemli rol oynamış ve tek partili sistemden çok partili sisteme geçiş için temel oluşturmuştur.

DP oluşumunun ilk kıvılcımları, 1945 yılında TBMM'de bütçe ve Toprak Reformu Kanun tasarısının görüşmelerinde ortaya çıkmıştır. “Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu” tasarısı TBMM’de önemli tartışmalara neden olmuştur. Daha sonraları “Dörtlü Takrir” diye adlandırılacak olan Celal Bayar, Refik Koraltan, Fuad Köprülü ve Adnan Menderes gibi CHP’li milletvekilleri,bütçe tasarısına ret oyu vermişlerdir.

Bu tartışmalar sonucunda 21 Eylül 1945 yılında, Adnan Menderes ve Fuad Köprülü partiden ihraç edilmiş, bu duruma tepki gösteren Refik Koraltan da aynı duruma maruz kalmıştır. Bu durum üzerine Celal Bayar İzmir milletvekilliğinden, ardından CHP’den istifa etmiştir.¹³¹

Celal Bayar istifasının ardından yeni bir parti kuracaklarını basına bildirmiş, Demokrat Parti Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuad Köprülü ve Refik Koraltan tarafından 7 Ocak 1946 yılında kurulmuştur.¹³² DP ile CHP Partilerinin tüzüğü arasında ilk sıralar ciddi bir fark olmasa da daha sonraları Demokrat Parti programında, liberalizm ve demokrasi kavramları ağır basmaya başlamıştır.¹³³ DP 1954 yılında ekonomik alanda, 1955 yılında siyasal alanda bir dönüş noktası yaşamış, bu noktadan sonra ekonomik ve siyasal alanda düşüşe geçmiştir.¹³⁴

¹³¹ŞAHİN, Enis, TUNÇ, Bilal, “Demokrat Partinin Kuruluş Süreci ve DP-CHP Siyasi Mücadelesi”, *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, Sakarya, 2015, C. I, S. 2, s.33.

¹³² KARPAT, Kemal , *Türk Demokrasi Tarihi*, İstanbul, Timaş Yayınları, 2012, 2. Baskı, s. 485, 486.

¹³³ TANGÜLÜ, Zafer, “Demokrat Parti Dönemi Eğitim Politikaları (1950-1960)”, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2012, C .X, S. 2, s. 391.

¹³⁴ KESKİN, Yusuf Ziya, “Demokrat Parti İktidarı ve Günümüze Yansımaları”, *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, , Erzincan, 2012, C.V, S. 1, s. 120 .

DP'nin CHP'den farklı bir eğitim politikası uyguladığı görülmektedir. Farklılıkların en başında DP'nin eğitim programında manevî değerler ön plana alınarak, ilkokullarda din dersleri zorunlu olması, ortaokullarda seçmeli ders olarak din dersleri okutulmasıdır. Daha önce kapatılan İmam-Hatip okulları, DP döneminde talep görerek yaygınlaşmıştır. İsmet İnönü döneminde, hümanist eğitim politikasının yerini Osmanlı ve İslâm tarihi almıştır.¹³⁵

Bu dönem demokratik eğitimin yaygınlaşması beklenirken, oy kaygılarıyla gösterişe yönelik okulların açıldığı, Köy Enstitülerinin düzenlenip yenilenmesi yerine kapatıldığı bir dönem olmuştur. Türk Silahlı Kuvvetleri'nin, 27 Mayıs 1960 tarihinde yönetime el koyması ile DP iktidarı sona ermiştir.¹³⁶

İnönü döneminde azalan yabancı uzman sayısının DP döneminde artış gösterdiği görülmektedir. Bu dönemde dikkat çeken detay ise 44 eğitim uzmanının 41 tanesinin Amerikan olmasıdır. 1945'ten sonra ABD ile kurulan iletişim eğitim alanında da etkili olmuştur. Ancak bu eğitimcilerin önerileri genel olarak Türk eğitim sistemine uygun değildir. Yabancı eğitimciler faydalanmak ülkenin kalkınması için faydalı görülmüş olsa da sorunları çözmek için yeterli olmamıştır.¹³⁷

4. 1. 1. I. Menderes Hükümetinde Eğitim (22 Mayıs 1950 – 9 Mart 1951)

Türkiye ilk kez CHP dışında bir parti iktidara geçmiş, Celal Bayar'ın cumhurbaşkanlığında Adnan Menderes başbakanlık yapmıştır. Menderes 22 Mayıs 1950'de hükümeti kurarak 10 ay görev yapmıştır. Bu dönemde ilk Milli Eğitim Bakanı Avni Basman'ın (22.05.1950-02.08.1950) istifasının ardından Nuri Özhan (03.08.1950-10.08.1950) bir hafta kadar vekaleten görev almış, ardından Tevfik İleri (11.08.1950-05-04-1953) Milli Eğitim Bakanlığı görevini devralmıştır.¹³⁸

¹³⁵ KÖKEN, *Cumhuriyet Dönemi Tarih Anlayışları*, s.240

¹³⁶ SAKAOĞLU, *Cumhuriyet Dönemi...*, s 111.

¹³⁷ SULUBULUT, Mustafa, *Eğitim Alanında Türkiye'ye Davet Edilen Yabancı Uzmanlar (1923-1960)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir, 2014, s.4.

¹³⁸ YÜCE, Caner, *Demokrat Partinin Eğitim Politikası ve Cumhuriyet Halk Partinin Muhalefeti*, Afyonkocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar, 2008, s.39.

Eğitim anlayışında millî ve manevi değerlere bağlılığın ağır bastığı görülen bu dönemde eğitim konusu ciddiye alınarak, yurdun her köşesine eğitim imkanlarının sunulacağı, düzenli ve sistemli bir plana bağlı kalınacağına dair kararlar alındığı görülür.¹³⁹

Hükümet milli karakter ve geleneklere uygun, ulusun bağımsız bir şekilde yaşamasına yönelik bir eğitim politikasının önemini her fırsatta vurgulamıştır. Gençleri ilim ve tekniğin son verilerine göre hazırlayıp, Türkiye'yi kalkındırmak eğitim politikasının temel amacı olmuştur. Bu dönemde 10 yıl sürecek olan DP iktidarının altyapısı oluşturulmuştur.¹⁴⁰

Yabancı uzmanların görüşü alınarak, okul açmaya yönelik uzun vadeli planlar ve öğretmen yetiştirmeye yönelik çalışmalar yapılmış, mevcut okulların bakım ve onarımı ile ilgilenilmiştir. Din eğitimi veren okulların yapılandırılmasına önem gösterilmiştir.¹⁴¹

4. 1. 2. II. Menderes Hükümetinde Eğitim (9 Mart 1951 – 17 Mayıs 1954)

Üç yıl süren bu dönemde, Tevfik İleri'nin istifasının ardından Prof. Rıfkı Salim Burçak (09.04.1953-17.05.1954) görev almıştır.¹⁴²Birinci hükümet programına göre daha kapsamlı ele alınan bu dönem eğitim programında ilk, orta, yüksek ve teknik öğretim okullarında tek bir genel eğitim siyaseti uygulanacağı söz konusudur. Bu dönemde doğuda bir üniversite kurma ayrıca ziraat ve yol kalkınmasının makineleşmesine paralel olarak gerekli ustaları yetiştirmek üzere Teknik Öğretim Okullarında kurs kurulması kararı alınmış, köy ve geri kalmış illerde okul yapımına yönelik çalışmalar yapılmıştır.¹⁴³

Yüksek öğretmen okulları yeniden açılarak, Köy Enstitüleri kapatılmış tek elden öğretmen yetiştirme amacı gerçekleşmiştir. Halk eğitimi üzerine Gazi Eğitim Enstitüsünde “Özel Eğitim” bölümü kurulmuştur. Bu dönemde Beşinci Milli Eğitim Şurası toplanmıştır.¹⁴⁴

¹³⁹ KARAKÖK, Tunay, “Menderes Döneminde (1950-1960) Türkiye’de Eğitim”, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, Zonguldak, 2011, C.I, S.2, s.91.

¹⁴⁰ YÜCE, *Demokrat Partinin Eğitim Politikası...*, s.41.

¹⁴¹ KÖREMEZ, *Demokrat Parti Dönemi...*, s.48

¹⁴² YÜCE, *Demokrat Partinin Eğitim Politikası...*, s.42

¹⁴³ KARAKÖK, “Menderes Dönemi”..., s.91

¹⁴⁴ YÜCE, *Demokrat Partinin Eğitim Politikası...*, s.43-44.

4. 1. 3. III. Menderes Hükümetinde Eğitim (7 Mayıs 1954 – 9 Aralık 1955)

Bu dönemde Milli Eğitim Bakanı olarak Celal Yardımcı (17.05.1954-09.12.1955) görev almıştır.¹⁴⁵ Doğuda üniversite kurulması çalışmalarına hız verilmiş, ülkede okul sayısı artmış, eğitimde yabancı dile ağırlık verilmiş, İmam Hatip Liseleri açılmış, Teknik Meslek Liseleri ve yüksek öğretime önem verilmiştir. ODTÜ ve Ege Üniversitelerinin temelleri bu dönemde atılmıştır. Okullarda disiplin ve sağlık meseleleri ile ilgili çalışmalar başlatılmıştır.¹⁴⁶

Uluslararası ilişkiler, ABD ile gelişen ilişkiler, NATO ile ilişkiler Türkiye’de yabancı dil bilen işgücüne olan ihtiyaç, yabancı dil ağırlıklı maarif kolejlerin açılmasında etkin rol oynamıştır. Celal Yardımcı bu konuda yoğun çalışmalar göstermiş önemli bir isimdir.¹⁴⁷

4. 1. 4. IV. Menderes Hükümetinde Eğitim (9 Aralık 1955 – 25 Kasım 1957)

Bu dönem Milli Eğitim Bakanı olarak önce Ahmet Özel (09.12.1955-13.04.1957) görev almış, daha sonra Tevfik İleri (ikinci kez, 13.04.1957-25.11.1957) görevi üstlenmiştir. Hükümet programında eğitim konularına ayrıntılı yer verilmemiş, ihtiyaçlara göre önlemler alınacağını dile getirmiştir.¹⁴⁸

4. 1. 5. V. Menderes Hükümetinde Eğitim (25 Kasım 1957 – 27 Mayıs 1960)

Menderes’in son hükümet döneminde Milli Eğitim Bakanı olarak Celal Yardımcı (26.11.1957-22.05.1959), ve Atıf Benderlioğlu (09.12.1959-27.05.1960) görev almıştır. Hükümet programında eğitim konularına ağırlık verildiği görülmemektedir.

1949 yılında Demokrat Partinin ikinci büyük kurultayında eğitim konusuna ayrıntılı bir şekilde yer verilmiş, eğitimde birlik, mesleki eğitim ve milli, manevi değerlere verilen ağırlık gündeme gelmiştir. Ortaöğretim kurumlarında laboratuvar, kütüphane vb ihtiyaçların yapılandırılmasının önemi vurgulanmış bu konuda çalışmalara ağırlık

¹⁴⁵ KÖREMEZ, *Demokrat Parti Dönemi...*, s.51.

¹⁴⁶ YÜCE, *Demokrat Partinin Eğitim Politikası...*, s.44.

¹⁴⁷ GÜNDÜZ, Mehmet, “Milli Eğitim Bakanı Celal Yardımcı ve Eğitim Alanındaki Faaliyetleri”, *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, İstanbul, 2019, S.35, s.91-92.

¹⁴⁸ YÜCE, *Demokrat Partinin Eğitim Politikası...*, s.45.

verilmiştir. Teknik Meslek Liselerinin ülkenin ihtiyacına göre yapılandırılması çalışmaları da gündemde görülmektedir.

Üniversitelerde bilim dallarında çalışmalar yapılması üzerine araştırma enstitüsü kurulması, yönetim olarak özerk olması, ülkenin işgücü ihtiyacına göre yapılandırılması da kurultayın gündeminde görülmektedir.¹⁴⁹

4. 1. 6. İmam-Hatip Okullarının Açılması

Tevhîd-i Tedrîsat Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ile beraber yirmi dokuz merkezde ilkokul kapsamında dört yıllık İmam-Hatip okulları açılmıştır. Bu okullarda Kur'ân-ı Kerîm, hadis, kelam, tefsir gibi din derslerinin yanında fen, matematik, sosyal bilimler dersleri de verilmiştir. Bu okullarda tarih dersleri ders programlarında yerini almıştır. Zamanla sayıları azalan bu okulların 1929-1930 öğretim yılında tamamen kapandığı görülmektedir. Osman Nuri Ergin, bu okullara öğrenci talebi olmadığı için kapatıldığını belirtmiştir.

Ülkenin din adamı ihtiyacı konusunda, toplumun, bazı aydın kesimin ve siyaset adamlarının da talepleri ile 15 Ocak 1949 yılında Ankara ve İstanbul'da İmam Hatip Kursu olarak on aylık öğretim kurumları açılmıştır. Zamanla sayıları artan bu kurslara askerliğini yapmış ortaokul mezunları kabul edilmiştir. Bu kursların 1958 yılına kadar devam ettiği bilinmektedir.

1946 yılından sonra ilkokullara din bilgisi dersleri konması yönündeki talepler geniş bir toplumsal talep olarak ortaya çıkmıştı. Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki Müdürler Komisyonu'nun 13 Ekim 1951 tarih ve 601 sayılı kararıyla Tevhîd-i Tedrîsat Kanunu'nun 4. maddesine istinaden İmam-Hatip okullarının açılmasına karar verilmiştir.¹⁵⁰

Ankara, İstanbul, Adana, Isparta, Konya, Kayseri, Maraş illerinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı İmam-Hatip okulları açılmıştır. Bu okullarda hadis, fıkıh, kelam, Kur'an, Arapça vb. din dersleri gibi mesleki dersler ağırlıklı olmakla beraber normal lise

¹⁴⁹ KARAKÖK, "Menderes Dönemi"... , s.91.

¹⁵⁰ AYHAN, Halis, "İmam-Hatip Lisesi" *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 2000, C.XXII, s.191.

ve ortaokul ders programı da yer almıştır.¹⁵¹ Yedi il merkezinde açılan bu okullar için İlim Yayma Cemiyetleri tarafından yardım kampanyaları düzenlenmiştir.

1930'lu yıllarda önce şehir okullarında daha sonra da köy ilkokullarında kaldırılan din dersleri 1949 yılı başlarında, ebeveyn ya da öğrenci tarafından seçmeli ders olarak ilkokulların 4. ve 5. sınıf ders programına konulmuştur. DP iktidarı, 1950- 1957 yıllarında din derslerini ebeveyn kararı ile seçmeli ders olarak ortaokul ve dengi okulların 1. ve 2. sınıflara ders programlarına koymuştur.¹⁵²

1953 yılında İmam Hatip Okullarının sayısı artırılmış, Bu okullara öğretmen yetiştirmek için İslam Enstitüleri açılmıştır. Bu enstitülerin ilki İstanbul'da açılmış daha sonra Konya, Erzurum, Kayseri ve İzmir gibi illerde açılmıştır.¹⁵³ 1959-1960 yılında 19 İmam Hatip Okulu, 2922 öğrenci sayısı olduğu görülmektedir.¹⁵⁴

4. 1. 7. V. Millî Eğitim Şûrası

Beşinci Milli Eğitim Şûrası 4-14 şubat 1953 tarihinde Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri başkanlığında toplanmıştır. Açılış konuşmasında Tevfik İleri eğitim programı için planlanan yirmi beş yılın çok önem teşkil ettiğini yeni Türk gençliğinin ahlaklı, çalışkan yeteneklerine yönelik, yaratıcı, milli ve manevi bağları kuvvetli bir şekilde bilimsel metotlarla çağdaş bir eğitim alması gerektiğini vurgulamıştır.

Toplantı gündemini, ana okul program ve yönetmeliği, okullarda sağlık konusu, korunmaya ve özel eğitime muhtaç çocukların eğitim programı, İlköğretim Kanunu tasarısı, zorunlu ilköğretim, öğretmen okulları kapsamaktadır.¹⁵⁵ Ancak ilkokul programının uygulaması 1961 yılını bulmuştur.¹⁵⁶ Milli Birlik Komitesi 6 Ocak 1961'de toplanmış, 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu yürürlüğe konulmuştur.¹⁵⁷

¹⁵¹ BCA.51..0.0.0..4.31.27..29/11/1951.

¹⁵² SAKAOĞLU, *Cumhuriyet Dönemi*..., s.114-115.

¹⁵³ TANGÜLÜ, "Demokratik Parti"..., s.398.

¹⁵⁴ KÖREMEZ, *Demokrat Parti Dönemi*, s 60.

¹⁵⁵ T.C. Maarif Vekilliği, *Beşinci Maarif Şûrası (4-14 şubat 1953)*.

¹⁵⁶ AKGÜL, Hilal, "Demokrat Parti Döneminde Milli Eğitim Şûraları", *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Erzurum, 2020,C. XXXIV, S. 2, s.640.

¹⁵⁷ SAKAOĞLU, *Cumhuriyet Dönemi*..., s 119.

4. 1. 8. VI. Millî Eğitim Şûrası

Altıncı Milli Eğitim Şûrası Milli Eğitim Bakanı Ahmet Özel'in başkanlığında 18-23 Mart 1957 tarihinde toplanmıştır. Bu toplantının gündemini mesleki ve teknik öğretim kurumları, halk eğitimi oluşturmuştur. Ahmet Özel açılış konuşmasında halk eğitimi ve Teknik Meslek Liselerinin önemini vurgulamıştır.¹⁵⁸ Ahmet Özel konuşmasında şu sözlere yer vermiştir:

"Mesleki ve teknik öğretimin dünya yüzündeki ehemmiyetine sayın şûra üyeleri her cephesi ile vakıftılar; bu konunun, asrın yeni vasıta ve metotlarından faydalanan memleketimizin ekonomik ve endüstriyel hayatıyla ne kadar sıkı bir şekilde alakalı olduğunu da takdir etmektedirler. İkinci mevzumuz olan halk eğitimi, bilhassa VI. Şûra'nın izhar ettiği arzu üzerine, bütünü ile ilk defa olarak, huzurumuza getirilmektedir. Bu eğitimin, ümmilikle mücadeleden başka, iyi yaşama, vatandaşlık ve sağlık bilgileri verme, halkı aydınlatma, mesleklere hazırlama, verimi artırma ve umumiyetle mesleklerde ilerlemeyi sağlama gibi hedefleri olması da tabiidir. Esasen eğitimin gayesi, ferdi sosyal hayata hazırlamak, seviyeli, moral hayata kavuşturmadır. Bu da onu bir meslek sahibi kılmak suretiyle tahakkuk safhasına girer."

Dört farklı komisyonda ele alınan konuların raporları hazırlandı. Toplantının eğitime en önemli katkısı halk eğitiminin gündeme getirilmesi ve bilimsel olarak ele alınması olmuştur.¹⁵⁹

Bu dönemde eğitim-öğretim alanında ciddi çaba sarf edilmiş, teknik ve meslek liseler, ilköğretim okullarının düzenlenmesi, halk eğitimi gibi konular dönemin gündemini oluşturmuştur. Özellikle din eğitimine olan yöneliş dikkat çekici niteliktedir.

4. 2. Demokrat Parti Dönemi Tarih Anlayışı

Demokrat Parti döneminde, maddi ve manevi değerlere bir yöneliş söz konusu olsa da hümanizm ağırlıklı Yunan ve Roma medeniyetine yönelik bir tarih eğitimi anlayışı tamamen kaldırılmamıştır.¹⁶⁰ Batı'ya yaklaşmak amacı ile bu hümanizm anlayışının büyük oranda devam ettiği görülmektedir.¹⁶¹ Bununla birlikte okullarda uygulanan tarih ders programında, milli tarih ağırlıklı bir artış görülmektedir.¹⁶²

¹⁵⁸ T.C. Maarif Vekilliği, *Altıncı Maarif Şûrası (18-23 Mart 1957)*.

¹⁵⁹ AKGÜL, "Demokrat Parti Dönemi"..., s. 645.

¹⁶⁰ KÖREMEZ, *Demokrat Parti Dönemi*, s 72.

¹⁶¹ YAZICI, Fatih, ŞİMŞEK, Ahmet, *Türkiye'de Tarih Öğretiminin Dünü, Bugünü*, Mayıs 2013, s.20, <https://www.researchgate.net/publication/326781206> (05.05.2020)

¹⁶² KÖREMEZ, Bülent, *Demokrat Parti Dönemi*, s 72.

Demokrat Parti kurucularından Fuad Köprülü, Türkiye’de modern tarih çalışmalarını derinden etkilemiş, bilimsel bir yaklaşımla ilerleyerek Türk tarihçiliğine damgasını vurmuş abide bir şahsiyettir. Millî tarih anlayışını sahiplenen Köprülü, Türk tarihini, hanedan tarihi veya bir din tarihi olarak değil de Türk milletinin tarihi olarak ele almış, Osmanlı Devleti tarihine farklı bir açı ile yaklaşarak bilimsel olarak tenkit etmiş, Avrupa’da ve Türkiye’de ileri sürülmüş ve yerleşmiş pek çok yanlış tez ve görüşleri çürütmüştür.¹⁶³

Demokrat Parti kurucularından Celal Bayar, “Ben de Yazdım” başlıklı beş ciltlik kitabı ile milli tarih çalışmalarına katkısını sunmuştur. Bu eserinde bilimsel bir yaklaşımla belgelere dayalı olarak, kronolojik bir sıra ile Osmanlı Devleti’nin son dönemini, Milli Mücadele yıllarını, cumhuriyetin ilk yıllarını ve tüm yönleri ile inkılapları kaleme almıştır. Celal Bayar, kitabı neden yazdığını şu cümlelerle ifade etmektedir.

".... genç neslimiz için faydalı olacağı düşüncesi ile bütün bunların, özellikle inkılaplarımızın meydana gelmesini zaruri kılan tarihi sebep ve amillerin üzerinde durdum. Yakın tarihimizden, Genç Türklere ve Meşrutiyet Devri olaylarından istirdat suretiyle seçme bilgi verdim".

Bayar, Milli Mücadele dönemini kaleme alırken İstanbul Hükümeti’nin siyasetine yönelik eleştirilerde bulunmuş, Atatürk’ün faaliyetlerini desteklemiştir.¹⁶⁴

DP döneminin ileri gelen devlet adamları bilimsel tarih anlayışına sahip olup, milli tarih ve milli kültürü sahiplenen fikir adamlarıdır. Bu duruma paralel olarak, dönemin tarih öğretimi anlayışına, milli tarih bilinci ve milli kültür ağırlığını belirgin bir şekilde yansıtmıştır.

4.2.1. V. Türk Tarih Kongresi 12-17 Nisan 1956

Beşinci Türk Tarih kongresi dört seksiyonda toplanmıştır. Birinci seksiyon Eski Anadolu, Klasik Çağlar ve Bizans tarihini kapsamış olup diğer üç seksiyon Orta Asya ve Orta Çağ Türk ve Türkiye tarihi, Osmanlı tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti tarihini kapsamaktadır.

I.Seksiyon

Eski Anadolu ve Ön Asya: Kurt Bittel; "*Fikirtepe Kazısı*", Jale İnan; "*Side ve Perge Kazılarında Bulunan Portreler*", Adnan Pekman; "*1953 Senesi Perge Kazısında*

¹⁶³ KÖKEN, *Cumhuriyet Dönemi Tarih Anlayışları...*, s. 265.

¹⁶⁴ KÖREMEZ, Bülent, *Demokrat Parti Dönemi*, s.60-65

Bulunan "Klistcs" Kitabeleri Hakkında, Sabahat Atlan; *"Side'de Basılmış Bir Lykia Sikkesi"*, Semavi Eyice; *"Side'nin Bizans Devrine Ait Binalarının San'at Tarihi Bakımından Değerleri"*, E. Kirsten; *"Kappadokya'da IV. Yüzyılda Yerli Kültürün Sosyal Bünyesi"*, H. TH. Bossert; *"Anadolu'nun Yazı Tarihine Ait Yeni Buluntular"*, U. Bahadır Alkım; *"On Bir Mevsimlik Karatepe Kazılarının Mimarlık Sonuçlarına Toplu Bir Bakış"*, Necati Dolunay; *"Hasanoğlan İdolü"*, Mustafa Kalaç; *"Babil Stelinin Hitit Hiyeroglif Yazıtı"*, Otto Gerngross; *"Lederherstellung im Alterhum und in ncucrer Zeit in Anatolien Und Ihr Einfluss Auf Den Westen"*, Hatice Kızılyay; *"İstanbul Çivi Yazılı Tablet Arşivindeki Son Çalışmalar ve Arşivin Bugünkü Durumu"*, Muazzez Çığ; *"İstanbul Çivi Yazılı Tablet Arşivinin 1950 Senesinden İtibaren İlme Sağladığı ve Sağlıyacağı Faydalar"*, Emin Bilgiç; *"Anadolu'nun İlk Tarihi Çağının Mühim Bir Meselesi"*, P. Moraux; *"L'établissement Des Galates En Asie Mineure"*, Afif Erzen; *"Men ve Augustus'un Ankara Mabedi İle Olan Münasebetleri"*, Aşkıl Akarca; *"Helenistik Çağda Yerli Pontus Keramiği"*, James Mellaart; *"The Origin of Minyan Ware"*, Raci Temizer; *"Yazır Höyüğü Buluntuları"*, A. W. Bijvanck; *"La Provenance Anatolicne Des Etrusques"*, Mahmut Akok; *"Augusta Şehir Harabeleri"*, Mükerrrem Usman; *"Mut'ta Bulunmuş Olan Roma Devri Lahidleri"*, Nezih Fıratlı; *"Byzantion Nekropolü ve Son Buluntular"*, Yusuf Boysal; *"Yedinci Asır Yunan Skyphoi'ları"* başlıklı bildirilerini sunmuşlardır.

II. Seksiyon

Orta Asya ve Orta Çağ Türk ve Türkiye Tarihi: O. Ferit Sağlam; *"Şimdiye Kadar Bilinmeyen İslami İki Madalya ve Birkaç Sikke"*, M. Zeki Oral; *"Anadolu'da İlhani Devri Vesikaları"*, *"Temurtaş Noyin Zamanında Yapılmış Eserler ve Kitabeleri"*, İbrahim Artuk; *"Abbasi, Selçuk, Artuk ve Burcu Memluklarına Ait Nadir Sikkelerden Birkaçı"*, Reşit Rahmeti Arat; *"Anadolu Yazı Dilinin Tarihi İnkişafına Dair"*, Hamit Koşay; *"İdil-Ural Bölgesindeki Türklerin Menşei Hakkında"*, Fuat Sezgin; *"İslam Tarihinde Rivayetlerin Değeri"*, Aydın Sayılı; *"Kaasiyun Rasathanesi Hakkında Bazı Bilgiler"*, Suut Kemal Yetkin; *"Beylikler Devri Sanatından Klasik Türk Sanatına"*, İbrahim Kafesoğlu; *"Büyük Selçuklu İmparatorluğu'nun Dünya Tarihindeki Rolü"*, O. Bayatlı; *"Bergama'da Türk-İslam Eserleri"*, Hans Robert Römer; *"Neuere Vcröffentlichungen Zur Geschichte Timurs Und Sciner Nachfolger"*, Semavi Eyice; *"Bizans-İslam-Türk Sanat Münasebetleri"*, Feridun Dirimtekin; *"Ste. İrene"* Cevriye Artuk; *"Nikaia (İznik) Şehrinin İsim ve Unvanları"*

Hakkında", Rene Giraud;"Tonyukuk'un Orhon'dan Temir Kapı'ya Gidiş Yolu" başlıklı bildirilerini sunmuşlardır.

III. Seksiyon

Osmanlı Tarihi: Ömer Lütfi Barkan; "*H. 933-934 (M. 1527- 1528) Mali Yılına Ait Bir "Bütçe" Örneği*", Addülkadir Karahan; "*Ali'nin Bilinmeyen Bir Eseri: Mecmau'l-Bahreyn* ", Bekir Kütükoğlu; "*Çeşmizade Tarihi'ne Dair*", Enver Ziya Karal; "*Ebu Bekir Ratıb Efendi'nin "Nizam-ı Cedit" Islahatında Rolü*",Midhat Sertoglu; "*Diplomatique*"*Bilgisi Bakımından Başvekalet Arşivi*" , Franz Taschner; "*Türkiye'nin Bir Tarihi Haritası Planı*", Mecdut Mansuroğlu; "*Şerhü'l-Mcnar'ın Dili Hakkında*", Hüseyin G. Yurdaydın; "*Matrakçı Nasuh'un Süleyman Namesi*", Süheyl Ünver; "*XV. Asırda Kullandığımız Filigranlı Kağıtlar Üzerine*",Bedi N. Şehsuvaroğlu; "*Osmanlı Padişahlarının Akibetleri ve Ölüm Sebepleri Hakkında Tıp Tarihi Bakımından Bir İnceleme*", M. Çağatay Uluçay; "*Saraylı Kadınlara Ait Mektuplar Üzerinde Bir Araştırma*", Kemal Çığ; "*Türk Katığ (Oymacı)ları ve Eserleri Hakkında*", Halim Baki Kunter;"*Mimar Ali Bey'in Bilinmeyen İki Vakfiyesi*", Tahsin Öz; "*Osmanlılar Devrinde Resimli Türk Kumaşları*",O. Aslanapa; "*Sanat Eserlerine Dayanan Yeni Bir Araştırma Yolu ile Türk Tarihini Aydınlatma*", Ekrem Hakkı Ayverdi; "*Abidelerin Tarihimizdeki Rolü*", L. Fekete; "*Macaristan'da Türk Tarih Kaynakları Üzerinde Yapılan Araştırmalar ve İstikbale Ait Planlar*", Antoine Dabınovitch; "*Les Pactes D'assistance Entre Les Gouvernours Ottomans Et Les Grands Scigneurs de Bosnie et de Groatic*", Münir Aktepe; "*Başvekalet Arşivindeki Vesikalara Nazaran İzmir İsyanı (1727-1728)*", Ercümen Kuran;"*Cezayiri Garb Müdafii, Kostantine Beyi Ahmed Bey*" başlıklı bildirilerini sunmuşlardır.

IV.Seksiyon

Türkiye Cumhuriyeti ve İnkılâp TarihiGenel Konular:Nusret Hızır; "*Sembolik Mantık ve Tarih*", Faik Reşit Unat;"*Avrupa Konseyince Tarih Öğretimi ve Tarih Ders Kitapları Hakkında Alınan Kararlar ve Yapılan İşler*", Tefik Bıyıklıoğlu;"*İkinci Balkan Harbi Başlarında Yunanistan'ın Bulgaristan'a Karşı Osmanlı Devletine Teklif Ettiği İttifaka Dair Yeni Bir Vesika*",Tayyip Gökbilgin;"*Meclisi Vükela Mazbatalarına Göre 1919 Senesinde Ecnebi İşgalleri ve Talepleri Karşısında İstanbul Hükümeti*",Afet İnan; "*Türk Tarih Kurumu'nun Kuruluşunda Atatürk'ün Çalışmaları*", Faik Reşit Unat;

"Atatürk'ün Ailesi Efradı ve Kendisine Karabet Dereceleri"başlıklı bildirilerini sunmuşlardır.¹⁶⁵

Kongrenin, bildiri konu dağılımına baktığımız zaman Osmanlı Devleti ve İslam tarihi üzerine çalışmalara daha fazla yer verilmiştir. Türk tarihi çalışmalarının üçte ikilik bir kısma sahip olduğu görülmektedir.

4. 2. 2. 1950- 1959 Yılları Arası Lise Tarih Ders Programları

1949 yılında liselerin dört yıla çıkarılması kararı alınmış, bu karar 1952 yılından itibaren uygulanmaya konulmuştur. Lise 4. Sınıf Edebiyat Bölümü'nde Yeni Çağ ve Yakın Çağ dersleri ağırlıklı 2 saatlik tarih dersleri görülmektedir. Bu dönemde tarih derslerinin diğer derslere oranla yüzdesinin düştüğü görülmektedir.

1949 yılı lise programlarına göre tarih derslerinin toplam ders saatine oranı lise1 ve 2. sınıflarda % 6.9 olup,lise 3. Sınıf edebiyat bölümünde % 8.8, fen bölümünde % 12.5'dir. 1952 yılında liselerin 4 yıla çıkarılması ile beraber tarih ders oranında bir artış görülmez.Bu oran tüm sınıfların ortalamasında % 6.2 olarak görülür. 1954 yılında lise eğitim yılının 3 yıla düşürüldüğü görülmektedir. Üçüncü sınıfların Fen ve Edebiyat koluna ayrıldığı görülmektedir. 1954 yılında Lise 3. Sınıf Edebiyat bölümünde "15 yy.da Avrupa" dersi ders programında yer alırken Fen bölümünün programında bu ders yer almamaktadır.¹⁶⁶

4. 2. 2. 1.1952 Lise Ders Programı

Lise 1, Lise 2 ve Lise 3. Sınıflarda on beş günde bir saat Türkiye Cumhuriyeti ve İnkılâbı Tarihine ayrılacaktır.

1. SINIF

İlk Çağ Tarihi:Tarih Öncesi Devirleri, Tarih Devirleri Türklerin Anayurdu ve Göçler, Ön Asya ve Mısır, Ege Bölgesi,Roma Tarihi.

Türkiye Cumhuriyeti ve İnkılâbı Tarihi

2. SINIF

¹⁶⁵<https://www.ttk.gov.tr/yayinlarimiz/v-turk-tarih-kongresi-12-17-nisan-1956-ankara/>

¹⁶⁶ KÖREMEZ, *Demokrat Parti Dönemi...*, s. 73.

Orta Çağ Tarihi:Beşinci Yüzyıldan Sekizinci Yüzyıla kadar Avrupa ve Yakın Doğu TarihineGenel Bir Bakış, Türkler, İslâm Tarihi, Büyük Müslüman Türk Devletleri, Sekizinci Yüzyıldan On Üçüncü Yüzyıla Kadar Avrupa, Türkiye, Haçlı Seferleri Sebep ve Neticeleri,Mısır ve Suriye’de Kurulan Türk Devletleri, Türk-Moğol ve Timur İmparatorlukları,Osmanlı Devletinin Kuruluşu, On Dördüncü Yüzyılda Avrupa (Siyasal, Sosyal Duruma Genel Bir Bakış).

Türkiye Cumhuriyeti ve Türk İnkılâbı Tarihi

3. SINIF

Yeni Çağ ve Yakın Çağ Tarihi: XV. Yüzyılın ilk yarısında Osmanlı İmparatorluğu, XV. Yüzyılda Avrupa,XVI. Yüzyıl (Osmanlı İmparatorluğu ve Avrupa),XVII. Yüzyıl (Osmanlı İmparatorluğu ve Avrupa), XVIII. Yüzyıl (Osmanlı İmparatorluğu ve Avrupa)

Türkiye Cumhuriyeti ve Türk İnkılâbı Tarihi

4. SINIF

Edebiyat Kolu sınıfında, Yeni ve Yakın Çağlar tarihinden seçilmiş sosyal ve siyasal meseleler.¹⁶⁷

4. 2. 2. 2. 1954-1957 Yılları Tarih Ders Programları

Lise1, lise 2, lise 3. sınıflarda on beş günde bir saat “Türkiye Cumhuriyeti ve İnkılâbı Tarihi”ne ayrılacaktır.

1. SINIF

İlk Çağ Tarihi

Tarih Öncesi Devirleri, Tarih Devirleri:Tarih konusu, tarihin bölümlere ayrılması, tarihte takvime başlangıç. (Kısaca).Tarih öncesi devirleri, Yontma Taş Devri, Cilalı Taş Devri, Maden Devri.(Kısaca).

Türklerin Ana Yurdu ve Göçleri:Anayurdun sınırları, anayurtta ilk medeniyetler, göçler, göçlerden sonra anayurdun durumu, Hunlar,

Çin ve Hint Medeniyetlerine toplu bir bakış.

¹⁶⁷M.E.B, *Lise Müfredat Programı*, Ankara, 1952, s. 3-8.

Mezopotamya:Sümerler, Elâmlar, Akatlar, Babil ve Asur devletlerinin siyasal tarihlerine toplu bir bakış, Mezopotamya Medeniyetine toplu bir bakış (Sümer, Babil ve Asur Medeniyetleri).

Anadolu:Anadolu'nun tarih öncesi medeniyetleri (Truva, Alaşar, Alacahöyük),Etilerin siyasi tarihi, medeniyeti ve kültürü, Friky, Friky' nın siyasi tarihi medeniyeti kültürü, Lidya, Lidya'nın siyasi tarihi, medeniyeti ve kültürü, İyonlar ve İyon Medeniyeti.

Mısır:Mısır siyasi tarihine kısa bir bakış,Mısır Medeniyet ve kültürü.

İran:İran'ın siyasi tarihine toplu bir bakış ve kısaca medeniyeti.

Fenike, İbrani tarih ve medeniyetlerine kısa bir bakış.

Ege Bölgesi:Ege medeniyetine toplu bir bakış, Yunan tarihine mö 12. yüzyıldan mö 6. yüzyıla kadar genel bir bakış, V. Yüzyılda Pers harpleri, Atina'nın üstünlüğü, Atik-Delos deniz birliği, Isparta-Atina mücadelesi, Perikles devri, 7. yüzyıla kadar medeniyet ve kültür, 4. yüzyılda Isparta'nın üstünlüğü, Isparta ve Atina'ya karşı Persler, Antiyakidas barışı. Tebia'nın üstünlüğü, Makedonya, 4. yüzyıl medeniyeti ve kültürü, Helenizm devri, İskender ve seferleri, İskender İmparatorluğu, İskender İmparatorluğunun parçalanması, Bu devrin medeniyeti ve kültürü.

Roma Tarihi:Eski İtalya, Etrüskler ve Roma'nın kuruluşu, Roma Cumhuriyeti, Batı Akdeniz'de Roma egemenliği, Pön harpleri, Doğu Akdeniz'de Roma egemenliği, İç harpler ve imparatorluğun kuruluşu,Roma İmparatorluğu, Roma'nın yıkılışını hazırlayan sebepler, Kavimler Göçü, Hristiyanlık ve esasları, Roma İmparatorluğunun ikiye bölünmesi,

Roma Medeniyeti: Cemiyet, dil, hukuk, iktisat, güzel sanatlar, din.

Türkiye Cumhuriyeti ve İnkılâbı Tarihi:Birinci Cihan Harbi sonunda Osmanlı Devletinin durumu, Mustafa Kemal (Atatürk), Kongreler ve son Osmanlı Meclisi Mebusan'ın, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılışı.

Lise 1. sınıf ders müfredatında Ege,Yunan, Roma tarihi ve İlk uygarlıkların ağırlıkta olduğu görülmektedir.

2. SINIF

Orta Çağ Tarihi

Beşinci Yüzyıldan Sekizinci Yüzyıla Kadar Avrupa ve Yakın Doğu Tarihine Genel Bir Bakış: Kavimler Göçü, Hunlar, Attila ve seferleri, Germaner, Vizigotlar, Ostrogotlar, Franklar, Vandallar, Angıllar, Saksonlar, Doğu Roma İmparatorluğu, Bizans'ın kuruluşu, Jüstinyen ve seferleri, Jüstinyen'den sonra yeni istilalar, Herakliyüs sülalesi, İsavriye, Makedonya, Komnen sülalesi, Paleologlar, Bizans Medeniyeti, (Toplu bakış)

Türkler: Müslümanlıktan önce Türkler (Göktürkler ve Uygurlar), Müslümanlıktan önce Türk medeniyeti ve kültürü.

İslam Tarihi: Müslümanlıktan önce Araplar, İçtimai ve Medeni durumları, (Toplu bakış), Hazreti Muhammed'in hayatı, İslâmiyet'in esasları, Hicret, Peygamberin Seferleri, Son zamanları, Dört halife devri, Emeviler (Toplu bakış), Türk-Arap münasebetleri ve Türklerin Müslüman oluşu, Abbasiler, Bizans'la münasebet, Abbasiler devrinde, Türkler ve bunların İslâm medeniyetine tesirleri, Abbasilerin son zamanları ve yıkılışı, Endülüs Emevileri. (Toplu bir bakış), Müslüman medeniyeti ve kültürü.

Büyük Müslüman Türk Devletleri: Karahanlılar tarihleri ve medeniyetleri, Gazneliler tarihleri, medeniyetleri, Büyük Selçuklu İmparatorluğu, Oğuzlar, Selçuk sülalesinin ilk devirleri, Tuğrul Bey, Dandanakan muharebesi, Tuğrul Bey, Alpaslan, Malazgirt muharebesi, Melikşah, Sancar, Atabeyler, Medeniyet, fikir ve sanat.

Sekizinci Yüzyıldan On Üçüncü Yüzyıla Kadar Avrupa Tarihine Genel Bir Bakış: Feodalite, kilise ve papalık, Haçlı seferleri, sebep ve neticeleri

Anadolu Selçuklu Sultanlığı: Kuruluş, ilk hükümdarlar Haçlılar ve Bizanslılar çarpışmalar, Miryokefalon muharebesi, sultanlığın genişleme devri, sultanlığın zayıflama devri, Köseadağ muharebesi, Moğol baskısı, Baybars'ın Anadolu'ya girişi, İlhanlılara karşı isyanlar, Selçuk Sultanlığının yıkılışı, Anadolu Beylikleri, Anadolu'da Türk medeniyeti, devlet, idare, toplumsal hayat, din hayatı, fikir hayatı, edebiyat, sanat.

Mısır ve Suriye'de Kurulan Türk Devletleri: Eyyubiler, Memlükler.

Türk-Moğol ve Timur İmparatorlukları: Cengiz, Cengiz İmparatorluğunun genişlemesi, imparatorluğun parçalanması ve yerine kurulan devletler, Timur imparatorluğu, Timur'un seferleri ve İmparatorluğunun yıkılışı, Hindistan'da Türkler, Babür İmparatorluğu.

Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu: On üçüncü yüzyıl sonunda Anadolu'nun ırk durumu, toplumsal durumu, kültür durumu, Osmanlı Türklerinin Anadolu'ya yerleşip

hükümet kurmaları, Balkanların durumu, Osmanlılar ve Bizans, Osmanlıların Rumeli'ye geçişi ve oradaki fetihler. (Orhan, Murat devirleri), Yıldırım ve Timur, Ankara muharebesi, Buhran devri, Çelebi Mehmet, İkinci Murat devri, On dördüncü yüzyılda ve on beşinci yüzyılın ilk yarısında, Osmanlı Devletinin kültürü ve medeniyeti, On dördüncü yüzyılda Avrupa, (Siyasal, sosyal duruma genel bir bakış.)

Türkiye Cumhuriyeti ve İnkılâbı Tarihi: Padişah hükümetine karşı savaş, Yeşil ordu, Çerkez Ethem ve Yeşil Ordu, Çerkez Ethem'in isyanı. Sevr Muahedesi ve Yunan ileri harekatı, Yeni Türk devletinin Doğu'da ve Batı'da ilk başarıları, Ermenistan'la harp, Gürcistan'la anlaşma, Birinci İnönü Muharebesi, Londra Konferansı, İkinci İnönü Muharebesi, Sakarya Muharebesi ve kazanılan zaferin neticeleri, Müttefik devletlerin sulh taarruzları ve Türkiye'nin mukavemeti, Büyük Taarruz, Başkomutan Meydan Muharebesi, Düşmanın yurttan kovulması, Mudanya Mütarekesi, mütarekenin neticesi, saltanatın kaldırılması, Lozan Konferansı, Lozan Antlaşması, antlaşmanın önemi.

Lise 2. sınıf ders müfredatında Orta Çağ ve Türk-İslam tarihi ağırlıkta olup, Avrupa tarihine de yer verilmiştir.

3. SINIF

Yeni Çağ ve Yakın Çağ Tarihi

XV. Yüzyılın Son Yarısında Osmanlı Devleti: Fatih Mehmet, İstanbul'un zaptı, Osmanlı Devleti'nin kurulması, Anadolu ve Rumeli'de gelişme, deniz harpleri, Kırım'ın zaptı, II. Bayezit, Cem vakası, XV. Yüzyılın sonunda İmparatorluğun kurulması; kültür ve medeniyet.

XV. Yüzyılda Avrupa: İspanya, Fransa, İngiltere, Almanya, Güney Avrupa, Doğu Avrupa, Yüz sene harpleri.

XVI. Yüzyıl Osmanlı Devleti: Yavuz Selim ve Doğu Siyaseti, İran Harbi (Çaldıran), Mısır harbi, Halifeliğin Osmanlı sülalesine geçmesi, Kanuni Süleyman, iç isyanlar, Fransa, Macaristan ve Avusturya ile münasebetler: Mohaç, I. Viyana ve Alman seferleri; deniz seferleri ve Barbaros; doğu seferleri; Kanuni'nin son seferi (Zigetvar), Sokullu devri ve bu devirde Osmanlı siyaseti, XVI. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun kurumları, kültür ve medeniyeti.

XVI. Yüzyıl Avrupa: İspanya, Fransa, İngiltere, Almanya ve İtalya, Kuzey Avrupa, Lehistan, Rusya, İcatlar, Coğrafya keşifleri ve neticeleri, Rönesans ve sebepleri,

yayılışı (Fransa, Almanya, İngiltere, İspanya’da), Reform ve sebepleri, yayılışı, reform harpleri ve neticeleri, İtalya harpleri.

XVII. Yüzyıl Osmanlı Devleti: İmparatorluğun durumuna toplu bir bakış, XVII. Yüzyılın başından Karlofça Muahedesine kadar siyasi durum, Osmanlı-Avusturya, Osmanlı-Lehistan, Osmanlı-İran, Osmanlı-Venedik münasebetleri, İç isyanlar (İstanbul isyanları, Anadolu Celali isyanları, eyalet isyanları), İslahat hareketleri, Kuyucu Murat Paşa, Genç Osman, IV. Murat, Tarhuncu Ahmet Paşa, Köprülüler, İslahat hareketlerinin karakterleri, XVII. Yüzyılda Türk kültür ve medeniyeti.

XVII. Yüzyıl Avrupa: Batı Avrupa devletleri, Orta ve Kuzey Avrupa devletleri, Kuzey ve Doğu devletleri, Hollanda’nın istiklali, otuz sene harpleri, İngiltere’de demokrasi hareketleri, Fransa’nın Avrupa hegemonyası için mücadelesi Fransa-İspanya, Fransa-Hollanda, Fransa-Almanya harpleri, Rusya’nın Avrupalılaşmaya başlaması. Avrupa sömürgeciliği, Avrupa’da ilim ve sanat durumu.

XVIII. Yüzyıl Osmanlı Devleti: Yüzyılın ilk yarısında Osmanlı İmparatorluğunun komşuları ile münasebetleri, Osmanlı-Rus münasebetleri, I. Petro ve Rusya, Osmanlı-Venedik ve Osmanlı-Avusturya münasebetleri, Pasarofça muahedesi, Osmanlı-İran münasebetleri, İran’ın istilası, Ruslarla anlaşma, Osmanlı-İran harpleri, Osmanlı-Rus, Osmanlı-Avusturya harbi ve Belgrat muahedesi, Yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı İmparatorluğu’nun siyasi durumu, Osmanlı-Rus harbi, Küçük Kaynarca muahedesi, Kırım’ın Ruslar tarafından alınması, II. Katarine’nin Bizans İmparatorluğu projesi, II. Osmanlı-Rus, Osmanlı-Avusturya harpleri, Osmanlı-Fransız münasebetleri, İslahat hareketleri, Lâle Devri, Humbaracı Ahmet Paşa, III. Mustafa ve I. Abdülhamit zamanındaki ıslahat hareketleri, Halil Hamit Paşa Nizamı Cedit.

XVIII. Yüzyılda Osmanlı kültür ve medeniyeti.

Amerika İstiklaline genel bir bakış.

XVIII. Yüzyılda Avrupa: Batı Avrupa devletleri, Orta ve Güney Avrupa devletleri, Kuzey ve Doğu Avrupa devletleri, İspanya veraset meseleleri, Avusturya veraset meseleleri, yedi sene harpleri, Lehistan’ın paylaşılması, Fransa İhtilali; ihtilalin sebeplerine toplu bir bakış, ihtilalin safhaları, demokrasi ve milliyetçilik, insan hakları; ihtilal harpleri, XVIII. Yüzyılda Avrupa kültür ve medeniyeti.

XIX. XX. Yüzyıllar Osmanlı Devleti: Osmanlı Devleti'nin siyasal münasebetleri, Islahat hareketleri: III. Selim'in ıslahat hareketine karşı uyanan tepki ve Kabakçı Vakası, Alemdar, Balkanlarda milliyet hareketleri, Sırp isyanı, (Etniki Eterya Cemiyeti), Eflak ve Boğdan isyanları, Navarin vakası, Osmanlı-Rus harbi ve Edirne muahedesi, Kavalalı Mehmet Ali isyanı, gelişmesi, Osmanlı-Mısır harbi ve neticeleri, Kırım harbi; Genel sebepler, paylaşma hakkında Rus-İngiliz görüşmeleri, kutsal yerler meselesi, Mençikof'un elçiliği, Rusların Eflak ve Boğdan'ı istilaları, Kırım'da Müttefik Devletler, Rus Harbi, Paris Kongresi, Kırım Harbinin neticeleri.

Rusya'da panslavizm, Bosna ve Hersek isyanları, İstanbul Konferansı, Osmanlı Rus harbi, Ayastefanos Muahedesi ve Berlin Kongresi, Berlin Kongresinden sonra Osmanlı Avrupa ve Osmanlı-Balkan münasebetleri, Tunus işgali, Mısır'ın işgali, Girit meselesi, Doğu Rumeli'nin Bulgaristan'a geçmesi, Bosna ve Hersek'in Avusturya'ya geçişi.

İtalyan Harbi, Balkan Harbi, Birinci Cihan Harbi, harbin sebep ve neticeleri, II. Mahmut ıslahatı, Tanzimat-ı Hayriye, Birinci Meşrutiyet, II. Abdülhamit idaresi, İkinci Meşrutiyet.

XIX. yüzyılın son yarısında kültür hareketleri, iktisadi durum.

XIX. Yüzyıl Avrupa: Batı Avrupa devletleri, Kuzey ve Doğu devletleri, Fransa'da İmparatorluk, Napolyon harpleri, Viyana Kongresi, Mukaddes İttifak, Kongreler devri, 1830 ve 1848 ihtilalleri, İtalya Birliği, Alman Birliği.

Almanya'nın Avrupa politikasında üstünlüğü, üçlü ittifak ve üçlü itilaf, Birinci Cihan Harbinde Avrupa, harbin sonunda Avrupa, yeni devlet rejimleri, Rusya ve Bolşevizm, İtalya ve Faşizm, Almanya ve Nasyonal Sosyalizm, Sömürgecilik, İlim ve teknikte gelişme, felsefe, edebiyat ve güzel sanatlar.

Birleşik Amerika Devletlerinin gelişmesine genel bir bakış.

Hindistan, Çin ve Japonya'daki mühim olaylara genel bir bakış.

Görüldüğü üzere Lise 3. sınıf müfredatında, Osmanlı Devleti tarihine ağırlıklı olarak yer verilmiş, bunun yanında Avrupa ve dünya tarihi de azımsanmayacak ölçüde yer almıştır.

Türkiye Cumhuriyeti ve İnkılâbı Tarihi: Türkiye Cumhuriyeti, Lozan Görüşmeleri sırasında Büyük Millet Meclisi, Meclisin dağıtılması, Halk Partisinin

kuruluşu, İkinci Büyük Millet Meclisi, İstanbul'un kurtuluşu, Ankara'nın resmen merkez oluşu, Cumhuriyetin ilânı ve Mustafa Kemal'in Reisicumhur seçilmesi, Halifeliğin kaldırılması, Cumhuriyet devrinde partiler, Muhalefet ve Doğu isyanı, Mustafa Kemal'i öldürme teşebbüsü, Serbest Cumhuriyet Fırkası, Menemen hadisesi, Dinin devletten ayrılması, bu hareketin merhaleleri, hukuk ve adliye inkılâbı, kadın hakları, batıl adet ve geleneklerin kaldırılması, şapka inkılâbı, tekke ve tarikatların kaldırılması, milletlerarası takvim, saat ve rakamların kabulü, eğitimde inkılâp, harf, dil ve tarih inkılâpları, İktisat alanında inkılâp, bayındırlık, sağlık ve sosyal yardım işlerinde gelişmeler, Türk ordusu ve milli savunma, Türkiye Cumhuriyeti'nin dış siyaseti, Atatürk'ün ölümü ve İnönü'nün reisicumhur seçilmesi, İkinci Cihan Harbi, harbin safhaları, neticesi, Birleşmiş Milletler Kurumu, Unesco, İkinci Cihan Harbinde Türkiye, harp sonunda Türkiye'de demokrasinin gelişmesi, toprak kanunu, yeni partiler, seçim kanununda değişiklik, Demokrat Parti'nin iktidara gelmesi ve Celal Bayar'ın Cumhurbaşkanı seçilmesi¹⁶⁸

Lise 3. sınıf ders müfredatında, Osmanlı Devleti tarihi bölümlere ayrılarak, kapsamlı bir şekilde yerini almıştır. Lise 1, 2 ve 3 sınıflarda Türkiye Cumhuriyeti ve İnkılap tarihi dersleri müfredatta yerini almıştır. Müfredatın geneline baktığımızda Türk-İslam tarihi dersleri daha kapsamlı ve ağır basmaktadır.

4. 2. 2. Demokrat Parti Dönemi Tarih Ders Kitapları

Bu dönemde, liberalleşmenin getirdiği yeni arayışlar, Batı'ya yönelik politikanın etkisi ile çelişkili ve belirsiz tarih eğitimi anlayışı görülmüştür. Hümanizm etkisini tam kaybetmemiş, bu doğrultuda yazılan tarih ders kitaplarında çok değişiklik olmamıştır. 1950'den sonra Türk Tarih Kurumuna bağlı çalışan araştırmacıların Türk tarihi yerine, Eski Anadolu Uygarlıkları üzerine yoğunlaştığı görülmektedir.¹⁶⁹

DP döneminde, ortaokullarda kullanılmakta olan tarih ders kitapları müfredattan kaldırılmış, bunların yerine devlet ve özel yayınevleri tarafından yeni tarih ders kitapları hazırlanmıştır.¹⁷⁰

1950 – 1960 Yılları Okullarda Kullanılan Ders Kitapları

¹⁶⁸ M.E.B. *Ortaöğretim Programındaki Yönelimler*, s. 140-151

¹⁶⁹ KÖKEN, *Cumhuriyet Dönemi Tarih Anlayışları*, 244-245

¹⁷⁰ ALACA, "Cumhuriyet Dönemi", s.54.

Orta okullarda; 1950-1953 yıllarında Bedriye Atsız tarafından hazırlanan “İlk Çağ Tarihi”, 1950- 1956 yıllarında Zuhuri Danişman tarafından hazırlanan “Ortaokullar İçin Yeni Tarih Dersleri II”, 1950-1956 yıllarında Zuhuri Danişman tarafından hazırlanan “Ortaokullar İçin Yeni Tarih Dersleri III”, 1950-1957 yıllarında Zuhuri Danişman tarafından hazırlanan “Ortaokullar İçin Yeni Tarih Dersleri I”, 1950-1957 yıllarında Mustafa Cezar tarafından hazırlanan “Ortaokullar İçin ‘Tarih I’”, 1950-1960 yıllarında Faik Reşit Unat, Kamil Su tarafından hazırlanan “Tarih II”, 1950- 1960 yıllarında Faik Reşit Unat ve Kamil Su tarafından hazırlanan “Tarih III”, 1951- 1960 yıllarında Faik Reşit Unat ve Kamil Su tarafından hazırlanan “Tarih I”, 1951-1957 yıllarında Mustafa Cezar tarafından hazırlanan Ortaokullar İçin “Tarih II”, 1951-1957 yıllarında Mustafa Cezar tarafından hazırlanan Ortaokullar İçin “Tarih III” başlıklı kitaplar kullanılmıştır.¹⁷¹

Tarih I

Emin Oktay, Niyazi Akşit, Bedriye Atsız ve Hilmi Oran’ın lise 1 için hazırladığı “Tarih I” sade bir dil ile İlk Çağ tarihini kapsamaktadır. Konularına göre haritalar ve resimler mevcuttur. Konuların ağırlığı Antik Yunan Medeniyeti ağırlıklıdır. Tarihin tanımı ve metodolojisine yer verilmiş önceki kitaplardan farklı olarak tarihe yardımcı bilim dallarından bahsedilmiştir.¹⁷² Türklerin birinci ırk tipi olan brakisefal ırk olduğundan bahsedilmiştir.¹⁷³ Daha önce hazırlanan kitaplarda olduğu gibi Türk Tarih Tezine sahip çıkmıştır. Anayurdu Orta Asya olan Türklerin, göçler dolayısı ile dünya uygarlığının gelişmesinde, katkıda bulunduğu savunulmuştur. Çin, Mezopotamya, Anadolu, Ege, Roma uygarlıklarının Türk kökenli olduğu savunulmuştur.

Emin Oktay ile Niyazi Akşit’in yazdığı, basım yılı 1953 olan “Tarih I” kitabında Türk Tarih Tezi’nin etkileri görülmektedir.¹⁷⁴ Osmanlı tarihine ayrılan sayfa sayısı 194 iken diğer konulara ayrılan sayfa sayısı 96 dır.¹⁷⁵

Tarih II

¹⁷¹ ALACA, “Cumhuriyet Dönemi”, s.55.

¹⁷² ATŞIZ, Bedriye , ORAN, Hilmi, *Tarih I – İlk Çağ Tarihi*, İstanbul , İnkılâp Kitabevi, 1953, s. 6.

¹⁷³ ATŞIZ, ORAN, *Tarih Lise I*, s.13.

¹⁷⁴ AKDAĞ, Havva, “Tek Parti ve Demokrat Parti Dönemi Lise Tarih Ders Kitaplarının Muhtevası”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) , *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* , Konya, 2005, s.90).

¹⁷⁵ YILMAZ, Muhammet Savaş, BİRBUDAK, Togay Seçkin "1950-1970 Yılları Arasında Okutulan Ortaöğretim Tarih Ders Kitaplarında Osmanlı Tarihi Konularının Değerlendirilmesi" *Uluslararası Eğitimde ve Sosyal Bilimlerde Yenilikler’ Sanal Sempozyumu Tam Metin Bildiri Kitabı*, Ed: Dr. Serçin KARATAŞ vd, Gazi Üniversitesi Uzaktan Eğitim ve Uygulama Merkezi, Ankara, 2019, s.373.

Lise 2 . sınıf tarih kitabı Türk ve Avrupa Orta Çağ tarihini kapsamaktadır. Bedriye Atsız ve ile Hilmi Oran'ın hazırladığı kitap 212 sayfa, Emin Oktay'ın hazırladığı kitap 248 sayfadır. Niyazi Akşit'in hazırladığı kitap 199 sayfadır. Kitaplarda konulara uygun resim ve haritalar bulunmaktadır. Emin Oktay'ın hazırladığı kitapta Türklerin İslâmiyet'i kabul edişi ile Abbasiler, Emeviler ve Türklerin siyasi ilişkilerinden bahsedilmiştir.¹⁷⁶ Emin Oktay ile Niyazi Akşit'in yazdığı, basım yılı 1953 olan “Tarih II” kitabında Osmanlı tarihine ayrılan sayfa sayısı 110 iken diğer konulara ayrılan sayfa sayısı 13.5 dur.¹⁷⁷ Bedriye Atsız ve ile Hilmi Oran'ın hazırladığı 212 sayfalık kitapta, Avrupa ve Yakındoğu tarihine 10 ünite yer verilmiş, 20 ünite Türk-İslam tarihine ayrılmıştır. Osmanlılar başlıklı ünite Osmanlı Devleti kuruluşundan yükselişine kadar olan kısım konu edinmiştir.

Tarih III

Tarih III kitabı Emin Oktay, Niyazi Akşit ve Bedriye Atsız ile Hilmi Oran'ın hazırladığı Yeni Çağ ve Yakın Çağ döneme ait tarih ders kitaplarıdır. Osmanlı Devleti yükselme döneminden itibaren dönem dönem ele alınmıştır. Yeni Çağ ve Yakın Çağ Avrupa tarihine yer verilmiştir. Bedriye Atsız ve Hilmi Oran'ın hazırladığı 1952 yılında basılan Tarih III kitabının ana başlıklarına bakacak olursak;

XV. Yüzyılın Son Yarısında Osmanlı Devleti: Fatih Sultan Mehmed, İstanbul'un Zaptı, Devletin Kurulması, Anadolu ve Rumeli'de Gelişme, Deniz Savaşları, Kırımın Alınması. Bayezid, Cem Vakası, XV. Yüzyıldan Sonra Osmanlı Devleti Kurumları, Kültür ve Medeniyet

XV. Yüzyılda Avrupa: İspanya, Fransa, İngiltere, Almanya, Güney Avrupa, Doğu Avrupa

XVI. Yüzyıl Osmanlı Devleti: Yavuz Sultan Selim ve Doğu Siyaseti, Kanuni Sultan Süleyman, Sokullu Devri, XVI. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu Kurumları

XVI. Yüzyılda Avrupa

XVII. Yüzyıl: Osmanlı Devleti: Devletin Durumuna Genel Bir Bakış, XVII. Yüzyılın Başından, Karlofça Barışına Kadar Siyasal Durum, İç İsyanlar, Islâhat Hareketleri, XVII. Yüzyılda Türk Kültür ve Medeniyeti

XVII. Yüzyıl, Avrupa

¹⁷⁶ OKTAY, Emin, *Tarih II-Orta Çağ*, İstanbul, Atlas Yayınevi, 1956, s. 87.

¹⁷⁷ YILMAZ, Muhammet Savaş, BİRBUDAK, Togay Seçkin "1950-1970 Yılları Arasında Okutulan Ortaöğretim Tarih Ders Kitapları...", s.373.

XVIII. Yüzyıl: Osmanlı Devleti: Yüzyılın İlk Yarısında Osmanlı Devleti'nin Komşuları İle Münasebetleri, Osmanlı-İran Münasebetleri, Osmanlı-Rus, Osmanlı-Avusturya Harbi ve Belgrad Antlaşması, Yüzyılın İkinci Yarısında Osmanlı İmparatorluğunun Siyasal Durumu, Osmanlı-Fransız Münasebetleri, Islahat Hareketleri, XVIII. Yüzyılda Osmanlı Kültür ve Medeniyeti

XVIII. Yüzyıl, Avrupa: XVIII. Yüzyılda Avrupa Kültür ve Medeniyeti

XVIII. Yüzyıl, Amerika İstiklâline Genel Bir Bakış

XIX. ve XX. Yüzyıllar Osmanlı Devleti: Devletin Siyasal Münasebetleri, Islâhat Hareketleri, Balkanlarda Millîyet Hareketleri, Kavalalı Mehmed Ali İsyanı, Gelişmesi, Kırım Harbi, Rusya'da Panislavizm, Berlin Kongresinden Sonra Osmanlı-Avrupa ve Osmanlı-Balkan Münasebetleri, İtalyan Harbi, Balkan Harbi, Birinci Cihan Harbi, Islahat Hareketleri, XIX. Yüzyılın Son Yarısında Kültür Hareketleri, İktisadi Durum.

Avrupa: Sömürgecilik, İlim ve Teknikte Gelişme, Birleşik Amerika Devletlerinin gelişmesine Genel Bir Bakış, Hindistan, Çin ve Japonya'daki Önemli Olaylara Genel Bir Bakış.

Bedriye Atsız ve Hilmi Oran hazırladıkları Tarih III kitabının ilk sayfasında, Osmanlı Devleti hükümdarlarının saltanat sürelerini içeren bir çizelge hazırlamışlardır. Bu çizelge daha önce hazırlanan kitaplarda görülmemektedir. Konular daha kapsamlı ve öğrenci seviyesine göre ağırdır. CHP'nin parti tüzüğü kitaplardan tamamen çıkarılmıştır. Önceki dönemlere göre Osmanlı Devleti'ne eleştiriler kitaplarda yok denecek kadar azaltılmıştır.¹⁷⁸ Kitaplar sade dil ile ayrıntılı hazırlanmış, resim, haritalarla ve çizelgelere geniş ölçüde yer verilmiştir.¹⁷⁹

Tarih IV

Tarih IV kitabında, Yeni Çağ ve Yakın Çağ içtimai ve siyasî olaylarına yer verilmiştir. Lise IV. sınıfta okutulmak üzere Emin Oktay ve Niyazi Akşit, Bedriye Atsız, Hilmi Oran, Çağatay Uluçay tarafından lise IV için hazırlanmıştır. Üç ders kitabında da Osmanlı Devleti ve Avrupa tarihi olaylara yer verilmiştir. Genel olarak Tarih IV kitaplarında bol resim kullanılmış, sade bir dil tercih edilmiştir. Osmanlı Tarihi ve Avrupa tarihine eşit oranda yer verilmiştir. Niyazi Akşit ile Çağatay Uluçay'ın hazırladığı Tarih

¹⁷⁸ AKDAĞ, *Tek Parti ve Demokrat Parti Dönemi...*, s.99,105

¹⁷⁹ KÖREMEZ, *Demokrat Parti Dönemi...*, s.104.

IV kitabının ilk bölümünde Avrupa’da Ortaçağ kurumları, Yeniçağ kurumları ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

CHP döneminde Yeni Çağ ve Yakın Çağ konularında Türkiye Cumhuriyeti konuları mevcutken, DP döneminde Türkiye Cumhuriyeti konularının yanı sıra “Yeni ve Yakın Çağlar Tarihinden Seçilmiş İctimai ve Siyasî Meseleler” adlı kitap ile Avrupa tarihine de yer verilmiştir.¹⁸⁰

Bu dönemde tarih öğretimi anlayışı, V.Türk Tarih Kongresi’nde görülen konu dağılımına paralel bir şekilde, ders kitapları ve ders programlarında görülmektedir. Osmanlı tarihi, Türk-İslam tarihi, milli tarih, maddi ve manevi değerlere bir yönelme söz konusudur. Ancak sosyo-politik nedenlerden dolayı İnönü Dönemi’nde görülen Batı yanlısı siyaset, DP döneminde de tarih öğretimine ve ders kitaplarına ağırlığını yansıtmıştır.

¹⁸⁰ AKDAĞ, *Tek Parti ve Demokrat Parti Dönemi...*, s.106.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. 1939-1950 VE 1950-1960 DÖNEMLERİ GÖRÜLEN TARİH ÖĞRETİMİ ANLAYIŞININ KIYAS ve DEĞERLENDİRİLMESİ

5.1. İki Dönemin Eğitim Anlayışı

1938-1950 arası İsmet İnönü'nün önderlik ettiği dönemde eğitimde modernleşme çalışmalarının hız kazandığı ve yoğun bir şekilde devam ettiği görülmektedir. Milli Şef döneminin, başarılı yönlerinden biri iyi bir kadro ile eğitim-öğretim ve kültür alanlarında programlı ve geniş çaplı uygulamalara girişilmesidir.

Bu dönem eğitim anlayışında, milli ve laik eğitim üzerinde özellikle durulmuş ancak Batı'ya yönelik ve hümanizm ağırlıklı bir politika görülmüştür. Latin-Yunan eserleri tercüme edilerek okutulmasının, çağdaşlaşmaya yön vereceği düşünülmüş, bunların yaşam prensipleri olarak kabul edilmesi savunulmuş, dinin sosyal yaşam alanına etkisi azaltılmaya çalışılmıştır.

İnönü dönemindeki bu önemli değişikliğin temel nedeni çağdaşlaşma, Batı'ya dönme düşüncesidir. Bunun yanı sıra Kurtuluş Savaşı yıllarında Avrupa ile bozulan ilişkilerin devletlerarası dostluğa taşınması istenmiştir. Bu doğrultuda anlayıştaki farklılığın batılılaşmanın bir sonucu olduğu yargısına ulaşmak mümkündür.

Bu dönem eğitim anlayışında en önemli özelliklerden biride Köy Enstitüleri'nin kuruluşudur. Cehalete karşı büyük çaba sarf edilmiş, zorunlu ilköğretimin yurdun en ücra köşelerine kadar hızlı bir şekilde yayılması amacı ile Köy Enstitüleri kurulmuştur. Köy Enstitülerinde öğrencilere sosyal, fen, matematik derslerinin yanı sıra mesleki eğitim verilmiştir. Halkın Köy Enstitülerini sahiplenecek eğitim düzeyinde olmaması, Batı'nın ülkemiz üzerinde kurduğu psikolojik baskının etkisi ile Köy Enstitüleri kapatılmıştır.

1950-1960 DP'nin önderlik ettiği bu dönemde eğitim ve öğretime yönelik çalışmalar yoğun bir şekilde devam etmiştir. DP iktidarı, eğitim anlayışında millî ve manevi değerlere ağırlık vererek, milli karakter ve geleneklere uygun bir şekilde ulusun

bağımsız yaşamasına yönelik bir eğitim politikasının önemini her fırsatta vurgulamıştır. Eğitim konusu ciddiye alınarak yurdun her köşesine eğitim imkanlarının sunulacağı, düzenli ve sistemli bir plana bağlı kalınacağına dair kararlar alındığı görülür. Bu dönemde üniversite kurulması çalışmalarına hız verilmiş, özellikle doğuda üniversite sayısının artırılmasına yönelik çalışmalar yapılmıştır. Üniversite yapılandırmalarına verilen önem sonucu özellikle ODTÜ ve Ege Üniversitesi'nin temellerinin bu yıllarda atılması dikkate çekicidir. Gençleri ilim ve tekniğin son verilerine göre hazırlayıp, Türkiye'yi kalkındırmak eğitim politikasının temel amacı olmuştur. Teknik meslek liselerinin, ülkenin ihtiyacına göre yapılandırılmasına çalışılmıştır.

Okullarda, yabancı uzmanların danışmanlığında yapılandırılma ve onarım yapılmış, sağlık ve disiplin konuları ile ilgili çalışmalar yapılmıştır. Ülkede okul sayısı artmış, eğitimde yabancı dile ağırlık verilmiştir. Ortaöğretim kurumlarında laboratuvar, kütüphane vb ihtiyaçların yapılandırılmasının önemi vurgulanmış bu konuda çalışmalara ağırlık verilmiştir.

1939-1950 dönemi eğitim anlayışı ile 1950- 1960 dönemi eğitim anlayışı arasında farklılıklar görülmektedir. Farklılıkların en başında DP'nin eğitim programında manevî değerleri ön plana alması, ilkokullarda din derslerinin zorunlu olması, ortaokullarda seçmeli ders olarak din dersleri okutulmasıdır. Halk ve hükümet kadrosundan bir takım grup, imam ve hatiplerinde iyi bir eğitim alması gerektiğini savunmuştur. Eğitimli din alimlerine duyulan ihtiyaç doğrultusunda daha önce kapatılan İmam-Hatip okulları DP döneminde talep görerek yaygınlaşmıştır. Bu dönemde demokratik eğitimin yaygınlaşması beklenirken, gösterişe yönelik okulların açıldığı, açılan okulların sistem olarak zayıf kaldığı, Köy Enstitülerinin düzenlenip yenilenmesi yerine kapatıldığı yıllar olmuştur.

1939-1950 ve 1950-1960 dönemi eğitim-öğretim programına farklılıklar olsa da her iki dönemde de Batı'ya yönelik eğitim politikası ağırlıkta olmuştur. DP döneminde, Batı'ya yaklaşma çalışmaları eğitime yansımış olsa da, İsmet İnönü döneminde görülen hümanist eğitim politikasının yerini maddi ve manevi değerler almıştır. İnönü dönemine göre 1950-1960 dönemi tarih araştırmaları ve tarih öğretiminde Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi konularında ciddi bir artış söz konusudur. Bu durum kongre gündemlerine ve okul müfredatlarına da yansımıştır.

5.2. Milli Eğitim Şûralarına Göre Değerlendirme

I., II., III., IV. Milli Eğitim Şûraları 1939-1950 yıllarında İsmet İnönü'nün önderlik ettiği dönemde toplanmıştır. 1939 yılında toplanan I. Şûrada, köy eğitimi ve Köy Enstitülerinin temel yapısı üzerine, öğretmen yetiştirilmesinin faaliyetlerinin hızlandırılacağı konuları üzerine durulmuştur. Ders kitaplarının, devlet kitabı sistemine bağlanması kabul edilmiştir. Yükseköğretim okulları ve fakülteler Milli Eğitim Bakanlığına bağlanmıştır.

1943 yılında toplanan II. Şûra'da Tarih Eğitimi Komisyonu oluşturulmuştur. Komisyonun ana konusu tarih öğretiminin ve tarih metodolojisinin çeşitli araçlarla incelenmesi, ilk ve ortaokul tarih ders kitapları hazırlanırken bilim ve pedagojide titiz olunması ve lise tarih ders kitaplarının mükemmelleştirilmesidir. Bu komisyon dört bölümden oluşan bir rapor hazırlamıştır. Bu bölümler, öğretmen, tarih eğitimi için gerekli yardımcı bilgi ve araçlardır. Raporun ilk bölümünde ilkökul tarih kitaplarının çocukların idrak seviyesine uygun olmadığı ve yeniden yazılması gerektiği belirtilmiştir. 1945-1946 öğretim yılı için ilkökul 4. sınıf tarih ders kitapları hazırlanmıştır. Konuların, çocuklarda millî bilinç uyandıracak, zamanla kavranacak, tarih sevgisi uyandıracak şekilde işlenmesi gerektiği raporda yer almıştır.

Raporun ikinci bölümünde tarih öğretmenlerinin tarih bilgilerinin artırılması adına kurslar açmanın gerekli olduğundan bahsedilmiştir. Eğitimin bütün kademelerinde tarih öğretime yardımcı olacak materyallerin bulundurulması, öğretmenlerin bu materyalleri etkin kullanmalarının sağlanması gerektiği raporun ikinci bölümünün bir diğer konusudur. Bu raporda sanat tarihi dersinin ayrı okutulması, liselerin 3 yıldan 4 yıla çıkarılması önerisi de yer almaktadır.

1946 yılında toplanan III. Şûra beş komisyon halinde çalışmıştır. Şûra'nın ana gündem maddesi yeni iş ve meslek sahaları için teknik ve mesleki öğretim kurumlarının müfredatlarını, programlarını ve yönetmeliklerini gözden geçirmenin zorunluluğu toplantının gündemini oluşturmuştur.

1949 yılında toplanan IV. Şûra'da, demokratik eğitim üzerinde durulmuştur. Şûra'nın gündemini ilk ve ortaöğretimin müfredatı, yönetmelik ve projeleri ile Teknik Meslek Liseleri oluşturmuştur. Bunun yanında tarih anlayışı üzerine tartışmalar Şûra'nın gündeminde dikkat çekici bir şekilde görülmektedir.

Bu toplantıda en önemli konulardan biri Türk Tarih Tezi'nin eleştirilmesi ve bu duruma gösterilen tepkilerdir. Nihat Sami Banarlı; bütün milletlerin Türk olduğu veya bütün dillerin Türk dilinden çıktığı şeklinde ki kuramların okul programında asla yer almaması gerektiğini savunurken, Enver Ziya Karal; Türk Tarih Tezi'nin, tüm milletleri Türk yapma amacı ile hazırlanmadığını, Millî Mücadelede de verilen mücadelenin mâneviyat alanında bir devamı olduğunu, tarihimize yapılan saldırıların iddialarını çürütmek ve bilimsel usulle reddetmek amacı ile hazırlandığını belirterek, Türk Tarih Tezi mirasımıza sahip çıkmıştır.

Türk Tarih Tezi'ni savunan ve sahip çıkan araştırmacıların olması ve bu doğrultuda olan çalışmaların kısmi de olsa devam etmesi, Mustafa Kemal Atatürk'ün Türk tarihi araştırmalarında attığı sağlam temelin göstergesidir, diyebiliriz.

V., VI. Milli Eğitim Şûra'sı DP döneminde toplanmıştır. 1953 yılında toplanan V. Milli Eğitim Şûrası gündemini, ana okul program ve yönetmeliği, okullarda sağlık konusu, korunmaya ve özel eğitime muhtaç çocukların eğitim programı, İlköğretim Kanunu tasarısı, zorunlu ilköğretim, öğretmen okulları kapsamaktadır. 1957 yılında toplanan VI. Milli Eğitim Şûrası gündemini Mesleki ve Teknik Öğretim Kurumları, halk eğitimi oluşturmuştur.

Milli Eğitim Şûralarını, 1939-1950 ve 1950-1960 dönemleri olarak karşılaştıracak olursak, İnönü döneminde özellikle II. ve IV. Milli Eğitim Şûralarında tarih anlayışı ve öğretimine verilen önem dikkat çekicidir. DP dönemi Milli Eğitim Şûralarına baktığımızda gündemi daha çok İlköğretim Kanunu tasarısı, okullarda yönetmelikler, Teknik Meslek Okulları, İmam Hatip okulları, okullarda ve üniversitelerde yeni yapılandırmalar oluşturmuştur. İnönü döneminde yapılan Milli Eğitim Şûralarında, Türk Tarih Tezi ve tarih öğretimi tartışmaları DP döneminden daha fazladır, diyebiliriz.

5.3. İki Dönemin Tarih Anlayışı

İsmet İnönü dönemi, tarih öğretiminin öneminin farkında olmuş, tarih öğretimine özel önem vermiştir. Geçmişini tanımayan bir milletin bir hiç olduğu, milli bilinç ve kültürün genç kuşaklara aşılması gerektiği, bu dönem tarih anlayışında söz konusudur. Türklük bilinci yok sayılmasa da tarih anlayışında ağırlıklı olarak etkisini gösteren görüş hümanist tarih anlayışdır.

Türk Tarih Tezi'nin etkisi tarih yazımı çalışmalarında devam etmiş ancak hümanizm taraftarları, Batı medeniyetine yaklaşmak adına, Türk milletinin sosyokültürel değerleri ve milli kültürel değerlerine yeteri kadar ağırlık vermemişlerdir.

1940'lı yıllarda da tarih eğitiminde milliyetçilik, hümanistliğe dönüşmüştür. Hümanizm ideolojisi 1940-1946 yılları arasında tarih araştırmalarına, tarih ders ve kitaplarına, tarih kongrelerinde sunulan bildirilere yansımıştır. Çalışmaların üçte ikisini Batı ve Anadolu tarihi oluşturmuştur.

1950-1960 DP döneminde, tarih anlayışında ulusal bilinç oluşturmak, toplumda milli birlik ve beraberliği sağlamak, milli kültür ve tarihi karaktere uygun tarih öğretimi önem arz etmiştir. DP döneminde T.C. tarihi, İslam tarihi, Osmanlı tarihi araştırmaları sayısında çarpıcı bir artış görülmektedir. Bu durum kongre ve okul müfredatlarına yansımıştır.

DP döneminde, Batı'ya yönelik politikanın etkisi ile çelişkili ve belirsiz tarih eğitimi anlayışı görülmüştür. Tarih anlayışında Latin- Yunan kaynaklarına dayalı hümanist tarih anlayışı, yerini Osmanlı ve İslam tarihine bıraksa da hümanizm etkisini tam kaybetmemiştir. 1950 yılından sonra Türk Tarih Kurumu'na bağlı çalışan araştırmacıların, Türk tarihi yerine Eski Anadolu Uygarlıkları üzerine yoğunlaştığı görülmüştür.

DP dönemi tarih anlayışının, Milli Şef döneminin devamı olduğunu söylemek mümkündür. Her iki döneme farklı ideolojiler yön verse de Batı'ya yönelik tarih anlayışı politikası ağır basmıştır. Bilimsel tarih çalışmalarına her iki dönemde de önem verilmiştir. DP dönemi tarih derslerinde belirgin bir artış gözlenmiştir.

5.4. Tarih Kongrelerine Göre Değerlendirme

Mustafa Kemal Atatürk döneminde gerçekleşen Türk Tarih Kongreleri, Türk Tarih Tezi etrafında şekillenirken, 1939-1960 yılları tarih çalışmalarının konu yelpazesi, gün geçtikçe genişletilmiştir.

İsmet İnönü döneminde gerçekleşen, III. Tarih Kongresi çalışmalarının, konu dağılımına baktığımız zaman;³⁴ bildiri, Batı tarihi üzerine olup, genel heyetin daha çok Türk tarihine ağırlık verdiği görülmektedir. 10 bildiri, Osmanlı Devleti tarihi üzerine hazırlanmıştır. 30 bildiri, genel Türk tarihi üzerinedir. Ahmet Cevat Emre tarafından hazırlanan "*Eski Türk Yazısının Sümer Yazısı ile Menşei Birliği*", Dr. Mustafa Selçuk Ar

tarafından hazırlanan "*Çivi Yazılı Kaynaklara Göre Türkçe Etice*" olup, başlıkları bakımından Türk Tarih Tezi doğrultusunda dikkat çekici çalışmalardır. Her ne kadar Batı'ya yönelik tarih çalışmaları ağırlıkta olsa da Türk Tarihi çalışmaları küçümsenmeyecek ölçüdedir.

İsmet İnönü döneminde gerçekleşen, IV. Tarih Kongresi'nin, konu dağılımına baktığımız zaman; Eski Anadolu, Ön Asya, Klâsik Çağlar ve Bizans tarihi kongre konu dağılımının ağırlıklı kısmını oluşturmaktadır. Eski Anadolu, Ön Asya, Klâsik Çağlar ve Bizans tarihi üzerine 34 bildiri, genel Türk tarihi üzerine 10 bildiri, Osmanlı tarihi üzerine 21 bildiri sunulmuştur. Kongrenin ikinci günü, Dr. M. Selçuk Ar'ın hazırladığı "*Çivi Yazılı Kaynaklarda Geçmekte Olan "Türk" Adının İzahı*" başlıklı çalışma Türk tarihi ile ilgili olup, başlığı bakımından dikkat çekicidir. III. Türk Tarih Kongresi ile karşılaştırdığımızda Batı tarihine daha kapsamlı yer verilmiştir. Bunun yanında Osmanlı Devleti tarihi çalışmalarında ciddi bir artış söz konusudur. Osmanlı tarihi çalışmaları, IV. Türk Tarih Kongresi'nde daha fazladır. Türkiye Cumhuriyeti İlke ve İnkılap konuları her iki kongrede yer almamıştır.

DP döneminde gerçekleşen V. Türk Tarih Kongresi, 12-17 Nisan 1956 tarihinde dört sekiyonda toplanmıştır. I. Seksiyon Eski Anadolu ve Ön Asya toplantısında 24 çalışma, II. Seksiyon Orta Asya ve Orta Çağ Türk ve Türkiye Tarihi toplantısında 15 çalışma, III. Seksiyon Osmanlı Tarihi toplantısında 20 çalışma, IV. Seksiyon Türkiye Cumhuriyeti ve İnkılâp Tarihi Genel Konular toplantısında 6 çalışma sunulmuştur.

İnönü döneminde gerçekleşen iki kongrede Türkiye Cumhuriyeti ve İnkılâp Tarihi çalışmaları görülmezken, DP dönemi gerçekleşen bir kongrede 6 çalışma görülmektedir. İnönü döneminde gerçekleşen iki kongrede Osmanlı tarihi çalışmaları toplamda 31 iken, DP dönemi gerçekleşen tek kongrede 20 çalışmadır.

DP döneminde çalışmaların ağırlığını Türk tarihi oluşturmaktadır. Manevi değerler ve Türk Tarih Tezi sahiplenilmiş ayrıca farklı uygarlıklara da yer verilmiştir. DP dönemi Osmanlı tarihi çalışmaları ve Türk- İslam tarihi çalışmaları İnönü dönemine göre daha ağırlıktadır. İnönü döneminde gerçekleşen Türk Tarih Kongrelerinden farklı olarak Türkiye Cumhuriyeti ve İnkılâp Tarihi gündemde yerini almıştır.

5.5. Ders Programlarına Göre Değerlendirme

1939-1950 İsmet İnönü dönemi tarih ders programlarında milli ve laik eğitim üzerinde durulmuş ancak Batı'ya yönelik politika, ders programlarına daha çok yansımıştır. 1939 lise tarih müfredatında lise 1. 2. 3. sınıflarda on beş günde bir saat, Türkiye Cumhuriyet ve İnkılâbı Tarihine ayrılmıştır.

Lise 1. sınıf ders programında, “İnsanlık Tarihine Giriş”, “Büyük Türk Tarihi ve Medeniyetine Umumi Bakış” başlığı altında Türk tarihi ve kültürü, Eski Anadolu ve Ön Asya medeniyetleri dersleri verilmektedir. Tarih dersi için hazırlanan ders programına baktığımız zaman 18 ders görülmektedir. Bu derslerden 5 tanesini Türk tarihi oluşturmaktadır.

Lise 2. sınıf ders programı, Orta Çağ tarihini kapsamaktadır. Türk Tarihi ve bu dönemde Avrupa ile ilgili gelişmeler dersleri verilmektedir. Tarih dersi için hazırlanan ders programına baktığımız zaman 34 ders görülmektedir. Bu derslerden, 20 ders Türk tarihi oluşturmaktadır.

Lise 3. sınıf ders programında, Yeni Çağ ve Yakın Çağ'da “Osmanlı Tarihi” ve aynı dönemde “Avrupa Tarihi” dersleri yer almıştır. Tarih dersi için hazırlanan ders programına baktığımız zaman 8 ders görülmektedir. Bu derslerden 4 ders Osmanlı tarihi, 1 ders T.C. tarihi üzerinedir.

İnönü dönemi tarih ders programında, Türk tarihi dersleri tarih ders programının yaklaşık üçte bir kısmını oluşturmaktadır.

DP dönemi lise tarih dersi programına baktığımızda, lise 1, lise 2 ve lise 3. sınıflarda, on beş günde bir saat Türkiye Cumhuriyeti ve İnkılâbı Tarihine ayrılmıştır. Önceki dönemlerle karşılaştırıldığında Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi konularında ciddi bir artışın olduğu görülmüştür.

1952 yılı tarih ders programına baktığımızda tarih ders sayılarında azalış göze çarpmaktadır. Lise 1 ders programında, İlk Çağ tarihini kapsayan bir program hazırlanmıştır. Programda 6 ders görülmektedir. Bu derslerden 2 ders Türk tarihi üzerinedir.

Lise 2 ders programında Orta Çağ tarihini kapsayan bir program hazırlanmıştır. Programda 12 ders görülmektedir. Bu derslerden 7 ders Türk tarihi üzerinedir.

Lise 3 ders programında Yeni Çağ ve Yakın Çağ Tarihi kapsayan bir program hazırlanmıştır. Programda 5 ders görülmektedir. Bu derslerden 3 ders Osmanlı tarihi ve Avrupa tarihi üzerine, 1 ders Avrupa tarihi üzerine, 1 ders Osmanlı tarihi üzerinedir.

Lise 4. sınıf Edebiyat Bölümü'nde sosyal ve siyasal meselelerden oluşan Yeni Çağ ve Yakın Çağ dersleri ağırlıklı 2 saatlik tarih dersleri görülmektedir.

1954- 1957 yılları arasında görülen tarih ders programında, lise1, lise 2, lise 3. sınıflarda on beş günde bir saat “Türkiye Cumhuriyeti ve İnkılâbı Tarihi” ne ayrılmıştır. Bu dönem tarih derslerinde bir artış göze çarpmaktadır.

Lise 1 ders programında, İlk Çağ tarihini kapsayan bir program hazırlanmıştır. Programda bulunan 9 dersten biri Türk tarihi, 1 ders T.C. tarihini içermektedir.

Lise 2 ders programında, Orta Çağ tarihini kapsayan bir program hazırlanmıştır. Programda bulunan 10 dersten; 1 ders Osmanlı tarihi, 1 ders T.C. tarihi, 1 ders İslam tarihi, 2 ders Avrupa tarihi, 5 ders Türk tarihini içermektedir.

Lise 3 ders programında, Yeni Çağ ve Yakın Çağ tarihini kapsayan bir program hazırlanmıştır. Programda bulunan 10 dersten; 1ders T.C. tarihi, 4 ders Avrupa tarihi, 5 ders Osmanlı Devleti tarihini içermektedir.

1950-1960 DP döneminde maddi ve manevi değerlere yönelik lise ve ortaokul ders programında da kendini göstermiştir. Osmanlı Devleti tarihi, İnönü dönemine oranla DP dönemi tarih ders programında daha fazla yer almıştır. DP Dönemi 1952 yılı tarih ders programına baktığımızda, Türk tarihi dersleri programının yaklaşık yarısını oluşturmuş, Lise 3 ders programını Osmanlı tarihi kapsamıştır. DP Dönemi 1954-1957 yılı tarih ders programına baktığımızda, Lise 2 ve lise 3 ders programını Türk tarihi oluşturmaktadır. Lise 3 ders programına daha çok Osmanlı Devleti tarihi hakimdir.

Görüldüğü üzere DP döneminde Türk tarihi ağırlıklı bir ders programı görülmüş, Batı'ya yönelik derslere de programda yer verilmiştir. İnönü döneminde Batı'ya yönelik dersler, programın üçte ikisini oluşturmuştur. Tarih dersi sayısına bakacak olursak, İnönü dönemine göre ve 1952 DP ders programına göre 1954- 1957 DP ders programında belirgin bir artış göze çarpmaktadır.

5.6. Ders Kitaplarına Göre Değerlendirme

İnönü döneminde, Mustafa Kemal Atatürk'ün kontrolünde hazırlanan, liselerde kullanılan dört ciltlik tarih kitapları müfredattan kaldırılmıştır. Devletin kültür politikasındaki değişikliğe uygun olarak ders kitapları yeniden hazırlanmıştır.

1939 yılında Şemseddin Günaltay'ın lise 1. sınıflar için yazmış olduğu Tarih-I kitabında Türk Tarih Tezinin etkileri görülür. Bu kitapta İlk Çağ Uygarlıklarına yer verilerek, uygarlıkların kökeni Orta Asya'ya ve Türklere dayandırılmış, tüm önemli medeniyetlerin Türk olduğu savunulmuş, Bunun yanında dönemin hümanizm ideolojisine paralel olarak, Roma tarihine ağırlık verildiği görülmektedir. Kitapta konuların daha iyi anlaşılabilmesi için 15 harita eklenmiştir.

1942 de Arif Müfit Mansel, Cavit Baysun ve Enver Ziya Karal'ın yazdığı 'Tarih-I' kitabında aynı şekilde Türk Tarih Tezi'ne sahip çıkmıştır. Bu kitapta İlk Çağ Uygarlıklarına yer verilerek, Güneş Dil Teorisi savunulmuş, Ege Roma ve Anadolu gibi medeniyetlerin kökenleri Orta Asya'ya ve Türklere dayandırılmıştır. En fazla yer verilen medeniyet 64 sayfa ile Ege Medeniyeti olmuştur. Bu kitapta Türk tarihinden çok Anadolu tarihi irdelenmiştir. 168 resim ve 19 harita konulara uygun bir şekilde ilave edilmiştir. Emin Oktay ve Niyazi Akşit'in yazdığı, 1947 yılında kullanılmaya başlayan Tarih 1 kitabı 35 yıl okulların tarih müfredatında değiştirilmeksizin kullanılmıştır. Kitap, Roma ve Yunan medeniyetinin tarihini ağırlıklı olarak kapsamakla beraber Türk tarihine çok az yer verilmiştir.

DP döneminde, ortaokul ve lise tarih ders kitapları kaldırılarak bunların yerine devlet ve özel yayınevleri tarafından yeni tarih ders kitapları hazırlanmıştır.

Emin Oktay, Niyazi Akşit, Bedriye Atsız ve Hilmi Oran'ın hazırladığı "Tarih I" kitabının konu ağırlığı Antik Yunan Medeniyeti üzerinedir. Türklerin birinci ırk tipi olan brakisefal ırk olduğundan bahsedilmiştir. Bu kitapta, İnönü döneminde kullanılan Tarih I kitabından farklı olarak tarihin tanımı, tasnifi ve tarihe yardımcı bilim dalları anlatılmıştır.

Emin Oktay ile Niyazi Akşit'in yazdığı, basım yılı 1953 olan "Tarih I" kitabında, aynı şekilde Türk Tarih Tezi'nin ağırlığı görülmektedir.

İnönü döneminde ve DP döneminde hazırlanan, Tarih I kitaplarını karşılaştırdığımızda Türk Tarih tezinin etkilerinin devam ettiği açıkça görülmektedir. Her iki dönemde de konu ağırlığı Antik Yunan, Roma, Anadolu tarihi üzerinedir.

İnönü döneminde lise 2. Sınıf dersi olan “Orta Zamanlar” dersi, Demokrat Parti döneminde "Orta Çağ" adını almıştır. Avrupa Tarihi'ne önceki dönemden daha çok yer ayrılmıştır. İnönü dönemi Lise 2. Sınıf Orta Çağ Tarihi dersi için Müfit Mansel- C. Baysun-Enver Ziya Karal'ın kitapları kullanılmıştır. Orta Çağ Türk-İslam tarihi ve buna bağlı Avrupa ile siyasi ilişkiler, Ortaçağ Avrupa tarihi eşit oranda müfredatta yerini almıştır.

DP Dönemi Tarih II kitabı, Türk ve Avrupa Orta Çağ tarihini kapsamaktadır. Emin Oktay'ın hazırladığı kitapta Türklerin İslâmiyet'i kabul edişi Abbasiler, Emeviler ve Türklerin siyasi ilişkilerinden bahsedilmiştir. Emin Oktay ile Niyazi Akşit'in yazdığı, basım yılı 1953 olan "Tarih II" kitabında Osmanlı tarihine ayrılan sayfa sayısı 110 iken diğer konulara ayrılan sayfa sayısı 13.5 dur. Bedriye Atsız ve Hilmi Oran'ın hazırladığı 212 sayfalık kitapta, Avrupa ve Yakındoğu tarihine 10 ünite yer verilmiş, 20 ünite Türk-İslam tarihine ayrılmıştır. Osmanlılar başlıklı ünite Osmanlı Devleti kuruluşundan yükselişine kadar olan kısım konu edinmiştir.

Görüldüğü üzere DP dönemi Lise 2. sınıf konuları Osmanlı Devleti tarihini kapsarken, İnönü dönemi Orta Çağ Türk-İslam ve Orta Çağ Avrupa tarihine eşit oranda yer vermiştir.

İnönü döneminde, 3. sınıflarda Yeni Çağ ve Yakın Çağ tarihi dersleri için Müfit Mansel- C. Baysun-Enver Ziya Karal'ın kitapları kullanılmıştır. Osmanlı Devleti Kuruluşu, Duraklaması, Dağılma ve çöküşü, bunun paralelinde Avrupa ile siyasi ilişkiler kitapta yerini almıştır.

DP dönemi Tarih III kitabı, Emin Oktay, Niyazi Akşit ve Bedriye Atsız ile Hilmi Oran'ın hazırladığı Yeni Çağ ve Yakın Çağ döneme ait tarih ders kitaplarıdır. Osmanlı Devleti tarihine bu kitapta geniş ve kapsamlı bir şekilde yer verilmiştir. Türk tarihinin yanı sıra Avrupa tarihi de mevcuttur. Ders kitabı önceki dönemlerle kıyaslandığında, Osmanlı Devleti kuruluşundan itibaren değil de yükselme döneminden itibaren alınmıştır. II. Dünya Savaşı'na ve dönemin gelişen olaylarına yer verilmiş, önceki dönemlere göre Osmanlı Devleti'ne eleştiriler kitaplarda yok denecek kadar azaltılmıştır.

DP dönemi Osmanlı Devleti tarihi konuları, İnönü dönemine göre daha kapsamlı olup, Osmanlı Devleti kuruluşu, yükselişi, duraklama, gerileme, parçalanma dönemleri, dönemin önemli siyasi olayları kapsamlı bir şekilde ele alınmış, kültür ve teşkilatına yer verilmiştir. Resim, harita, çizelge bakımından daha zengindir. Kitabın sonuna kronoloji

haricinde, terimler ve deyimler sayfası eklenmiştir. DP döneminde kullanılan kitaplar daha sade bir dil ile hazırlanmıştır.

İnönü döneminde Yeni Çağ ve Yakın Çağa ait konular neredeyse T.C. tarihi ile sınırlıyken, DP dönemi Tarih IV kitabında, Yeni Çağ ve Yakın Çağ içtimai ve siyasî Avrupa ve dünya tarihi kapsamında yer verilmiştir. Amerika tarihi kitaplarda yerini almıştır. Lise IV. sınıfta okutulmak üzere Emin Oktay ve Niyazi Akşit, Bedriye Atsız, Hilmi Oran, Çağatay Uluçay tarafından kitap hazırlanmıştır. Üç ders kitabında da Osmanlıların ve Avrupa tarihi olaylara kapsamlı bir şekilde yer verilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti İlke ve İnkılapları konuları sayısı daha fazladır.

DP döneminde tarih öğretimi anlayışı, V.Türk Tarih Kongresi'nde görülen konu dağılımına paralel bir şekilde, ders kitapları ve ders programlarında görülmektedir. Osmanlı tarihi, Türk-İslam tarihi, milli tarih, maddi ve manevi değerlere bir yönelme söz konusudur. Sosyo-politik nedenlerden dolayı İnönü Dönemi'nde görülen Batı yanlısı siyaset, DP döneminde de tarih öğretimine ve ders kitaplarına ağırlığını yansıtmıştır.

SONUÇ

Tarih araştırmalarında metodolojik yaklaşım ve yöntemine yönelik araştırmalar, 18. yüzyılda başlamış, Bacon ve Descartes'in metoda verdikleri önem ile güç bulmuştur. 19. yüzyılda milli devlet anlayışının yaygınlaşması ile beraber dünya üzerinde tarih eğitimi de ayrı bir önem kazanmaya başlamıştır. Tarih eğitimi, dünyada ve Türkiye'de, laiklik kavramı ve ulus bilinci ile okul ders programlarında yer almaya başlamıştır. Türkiye'de tarih biliminin resmi bir anlayış kazanması 1930'lu yıllardan itibaren görölmüştür.

Mustafa Kemal Atatürk cephede kazanılan zaferin yeterli olmadığını, asıl zaferin çağdaş bir toplumsal hayatla gerçekleşeceğinin farkındadır. Atatürk, ulus-devlet olma gereği Türkiye'nin varlığını sağlamlaştırmak için özellikle milli bilinç oluşturacak, eğitim sistemi üzerine eğilmiştir. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte Türkiye'de tarih öğretimi bir dönüm noktasına uğramıştır. Türk Tarih Tezi, milli tarih bilincinin oluşmasında temel olarak alınmıştır. Tarih öğretimi ve ders kitapları Türk Tarih Tezi doğrultusunda, milli vatandaşlık bilincinin oluşmasına yönelik şekillenmiştir. Türk tarihini, merkezine alan bir tarih eğitimi programı hazırlanmıştır. Ekonomik, siyasal, sosyal vb. bunalımlara ve tüm imkansızlıklara rağmen dönemin şartları zorlanarak, çok kapsamlı tarih ders kitapları hazırlatılmıştır. Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti'nin ideal vatandaş eşliğinde gelişip büyümesi için Millet Mektepleri, Türk Tarih Kurumu, Türk Dil Kurumu, Halkevleri ve Halkodaları gibi çeşitli kurumlara destek vermiş ve öncü rol oynamıştır.

1939-1950 arası İsmet İnönü'nün önderlik ettiği dönemde eğitimde modernleşme çalışmaları yoğun bir şekilde devam etmiştir. Hükümet iyi bir kadro ile eğitim-öğretim alanında programlı ve geniş çaplı uygulamalara girişmiştir. Tarih alışmalarında, Türk Tarih Tezi'nin etkisi devam etmiş ancak Atatürk dönemine göre geri planda kalmıştır. İnönü dönemindeki bu önemli değişikliğin temel nedeni çağdaşlaşma, Batı'ya dönme ve Batı ile

ilişkileri iyi tutma politikasına yöneliktir. Bunun yanında Dünya tarihi, Osmanlı tarihi, Batı tarihi çalışmalarında, kayda değer ilerlemeler dikkat çekicidir.

Latin-Yunan eserlerinin tercüme edilerek, okutulmasının çağdaşlaşmaya yön vereceği düşünülmüş, dinin sosyal yaşam alanından çıkarılması üzerine çalışılmıştır. Klasik eserlerin tercüme edilmesi Türk kültürüne geniş katkılar sağlamıştır fakat bu eserlerin Avrupa'nın gelişimine sağladığı olumlu sonuçlar, farklı bir tarihte farklı bir sosyal ve kültürel yapıya sahip Türkiye'de beklenen etkisini göstermemiştir.

Osmanlı Devleti'nde görülen din ağırlıklı tarih anlayışının, cumhuriyetin ilanı ile birlikte yerini milliyetçi tarih anlayışına bıraktığı gibi 1940'lı yıllarda da tarih eğitiminde milliyetçilik, hümanistliğe dönüşmüştür. Bu dönemde Batı yanlısı, hümanizm ağırlıklı bir tarih öğretimi, ağırlıkta olduğu gibi bunun yanında ulus-millet olma bilincinin sınırları, muhafaza edilmeye çalışılmıştır. "Mufassal Ermeni Tarihi" başlıklı üç ciltlik kitabın yurda sokulması ve dağıtılmasının yasaklanması milli bütünlük ve milli tarihe verilen önemin göstergesi olarak yorumlanabilir.

Mustafa Kemal Atatürk'ün kontrolünde hazırlanan ve liselerde kullanılan dört ciltlik tarih kitapları müfredattan kaldırılmıştır. İnönü döneminde, devletin kültür politikasındaki değişikliğe uygun olarak ders kitapları yeniden hazırlanmıştır. 1939-1950 İsmet İnönü dönemi tarih ders programlarında milli ve laik eğitim üzerinde durulmuş ancak Roma ve Yunan medeniyetinin tarihi, ders programlarında daha çok yer almıştır.

TTT, İnönü dönemi Milli Eğitim Şûralarında eleştirilere maruz kalsa da, ateşli savunucuları da olmuştur. Kongrelerde sunulan çalışmalarda TTT' nin izinden yürüyen çalışmalar dikkat çekicidir. Yeni ders kitaplarında TTT' nin etkileri tamamen kaybolmamıştır. Örneğin; 1939 yılında Şemseddin Günaltay'ın lise 1. sınıf müfredatı için yazmış olduğu tarih kitabında, 1942 de Arif Müfit Mansel, Cavit Baysun ve Enver Ziya Karal'ın yazdığı Tarih-I kitabında da Türk Tarih Tezinin etkileri görülür. Bu dönemde Türkiye Cumhuriyeti Tarihi kitabı ders programlarında yerini almıştır.

DP iktidarı, eğitim anlayışında millî ve manevi değerlere ağırlık vererek milli karakter ve geleneklere uygun bir şekilde ulusun bağımsız yaşamasına yönelik bir eğitim politikası çizmiştir. Eğitim konusu ciddiye alınarak, yurdun her köşesine eğitim imkanlarının sunulacağı, düzenli ve sistemli bir plana bağlı kalınacağına dair kararlar alınmıştır. Üniversite kurulması çalışmalarına hız verilmiş, özellikle doğuda üniversite sayısının artırılmasına yönelik çalışmalar yapılmıştır. Gençleri ilim ve tekniğin son

verilerine göre hazırlayıp, Türkiye'yi kalkındırmak eğitim politikasının temel amacı olmuştur.

1950-1960 DP döneminde tarih anlayışında ulusal bilinç oluşturmak, toplumda milli birlik ve beraberliği sağlamak, milli kültür ve tarihi karaktere uygun tarih öğretimi önem arz etmiştir. Fakat Batı'ya yönelik politikanın etkisi ile çelişkili ve belirsiz tarih eğitimi anlayışı görülmüştür. Tarih anlayışında hümanist tarih anlayışı yerini Osmanlı ve İslam tarihine bıraksa da, hümanizm etkisini tam kaybetmemiştir. Osmanlı tarihi, Türk-İslam tarihi, milli tarih, maddi ve manevi değerlere bir yönelme söz konusu olsa da sosyo-politik nedenlerden dolayı Batı yanlısı siyaset, tarih öğretimine ve ders kitaplarına ağırlığını yansıtmıştır.

1950-1960 DP döneminde maddi ve manevi değerlere yönelik lise ve ortaokul ders programında da kendini göstermiştir. Devlet ve özel yayınevleri tarafından yeni tarih ders kitapları hazırlanmıştır. Osmanlı Devleti tarihi, İnönü dönemine oranla DP dönemi tarih ders programında daha fazla yer almıştır. Bu dönemde Türk tarihi ağırlıklı bir ders programı görülmüş, Batı ve Dünya tarihine yönelik derslere de programda geniş oranda yer verilmiştir.

Mustafa Kemal Atatürk,Türkiye'de milli tarih ve çağdaş tarih anlayışının temelini oluşturmuştur. Daha sonra iktidarda bulunan hükümet kadroları farklı ideolojiler doğrultusunda farklı politikalar uygulasa da tarih bilinci ve tarih öğretimi Atatürk'ün attığı temel üzerine inşa edilmiştir. Bu temel üzerine inşa edilen tarih çalışmaları gün geçtikçe daha kapsamlı bir şekilde hız kazanmış, tarih konularının yelpazesi genişletilmiştir.

1939-1950 ve 1950-1960 dönemi eğitim-öğretim programına farklı ideolojiler yön vermiş olsa da her iki döneme de Batı'ya yönelik eğitim politikası ve tarih anlayışı hakim olmuştur. Ayrıca her iki dönemde de çağdaş tarihçilik anlayışı gereği olan eleştirel düşünme becerileri, tarih öğretiminin daha sistemli ve bilimsel olması gerekliliği tarih anlayışında yerini almıştır.

Mustafa Kemal Atatürk'ün temellerini attığı çağdaş, sistemli tarih araştırmaları onun dönemi ile sınırlı kalmamış, çalışmalar kayda değer bir şekilde ilerleme göstermiştir. Aydın insan yetiştirme, çağdaşlaşma, kalkınma konusunda iyi bir eğitim-öğretimin gerekliliğinin farkında olan Türkiye Cumhuriyeti kadrosu, bu durumu kamu görevi olarak üstlenmiş, hükümet programında eğitim-öğretim çalışmalarına özel bir yer vermiş ve çaba sarf etmiştir.

Bir milletin tarihini öğrenmesi, varlığını devam ettirmesi açısından zorunludur. Bunun yanında tarih dersleri vasıtası ile Batı ve dünya tarihini öğrenmek önem arz etmektedir. Diğer ulusların tarihini okuyup, bu ulusların geçmiş diplomalarını öğrenmek, bu ulusların günümüz politikalarını daha derinsel kavrayabilmemizi sağlar. Yeni nesilde ulusunu ve toprağını daha fazla sahiplenme bilinci oluşturur. Bu açıdan Batı ve Dünya tarihi ile ilgili derslerin tarih ders programlarında yer alması, tarih dersleri yelpazesinin genişletilmesi, 1939-1960 yılları Türkiye’de tarih öğretimi anlayışı alanında olumlu bir gelişme olarak yorumlanabilir.

KAYNAKÇA

Arşiv

BCA.51..0.0.0..4.31.27.. 29/11/1951

BCA.30..1.0.0..E17..90.559.5.. 00/00/1944

BCA.30..18.1.2..105.47.6..04/07/1944

BCA.30..18.1.2..96.84.20.. 04/10/1941

BCA.30..18.1.2..108.45.5..33..17/07/1945

Kitaplar

AKÇİÇEK, Eren, **KARAYAMAN**, Mehmet, *Atatürk'ün Türk Ocaklarını Ziyaretleri ve Yaptığı Konuşmalar*, İzmir Ege Üniversitesi Atatürk İlke ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürlüğü, 2007.

AKÇURA, Yusuf, *Türkçülük*, İstanbul, İlgi Kültür Sanat Yayıncılık, 2007.

AKYÜZ, Yahya, *Türk Eğitim Tarihi MÖ 1000-MS 2016*, Ankara, Pegem Akademi, 2016, 29. Baskı.

ATAY, Falih Rıfkı, *Çankaya*, İstanbul, Bateş, 1980.

ATSIZ, Bedriye, **ORAN**, Hilmi, *Tarih I – İlk Çağ Tarihi*, İstanbul, İnkılâp Kitabevi, 1953.

CARR, Edward Hallett, *Tarih Nedir*, (Çev: Misket Gizem Gürtürk), İletişim Yayınları İstanbul 2017.

HALKIN, E. Leon, *Tarih Tenkidinin Unsurları*, (Çev. Bahaeddin Yediyıldız), Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1989.

İNAN, Afet, *Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler*, Ankara, İş Bankası Yayınları, 1984.

- İNAN**, Afet, *Kemal Atatürk'ü Anarken*, Ankara, Güzel Sanatlar Matbaası, 1956.
- KARPAT**, Kemal, *Türk Demokrasi Tarihi*, İstanbul, Timaş Yayınları, 2012, 2. Baskı.
- KODAMAN**, Bayram, *Cumhuriyet Tarihi Fikri Temelleri ve Atatürk*, İstanbul, Alter Yayınları, 2005.
- KÜTÜKOĞLU**, Mübahat S. , *Tarih Araştırmalarında Usûl*, İstanbul, Elif Kitabevi, 2008.
- M.E.B**, *Lise Müfredat Programı*, Ankara, Maarif Basımevi, 1956
- M.E.B**, *Ortaöğretim Programındaki Yönelmeler (1924-70)*, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1972.
- MEREY**, Zihni, “Dünyada ve Türkiye’de Tarih Eğitiminin Tarihsel Gelişimi”, *Tarih nasıl öğretilir? Tarih Öğretmenleri İçin Özel Öğretim Yöntemleri* Ed: Mustafa Safran, İstanbul, Yeni İnsan Yayınevi, 2016.
- OKTAY**, Emin, *Tarih II-Orta Çağ*, İstanbul, Atlas Yayınevi, 1956.
- SAFRAN**, Mustafa, “Tarih, Tarih Yazımı ve Öğretiminin Netliği Üzerine”, *Tarih nasıl öğretilir? Tarih Öğretmenleri İçin Özel Öğretim Yöntemleri* ,Ed: Mustafa Safran, İstanbul, Yeni İnsan Yayınevi, 2016.
- SAKAOĞLU**, Necdet, *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihi*, İstanbul, İletişim Yayınları, 1993.
- SARINAY** Yusuf, *Türk Milliyetçiliğinin Tarihsel Gelişimi ve Türk Ocakları*, İstanbul, Ötüken Yayınları, 2008.
- TOGAN**, Zeki Veli, *Tarihte Usûl*, İstanbul, Enderun Kitabevi, 1985.
- TORUN**, Esmâ, *II. Dünya Savaşı Sonrası Türkiye’de Kültürel Değişimler: İç ve Dış Etkiler, 1945-1960*, Antalya, Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Yayınları, 2006.
- TURAN**, Şerafettin, *Atatürk’ün Düşünce Yapısını Etkileyen Olaylar, Düşünürler, Kitaplar*, Ankara, TTK, 1999, 5. Baskı.
- TURAN**, Şerafettin , *Türk Devrim Tarihi*, Ankara, Bilgi Yayınları. 1999.
- TÜFEKÇİ**, Gürbüz, *Atatürk’ün Okuduğu Kitaplar*, Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1983.

ULUSKAN, BAYINDIR, Seda, *Atatürk'ün Sosyal ve Kültürel Politikaları* ,Ankara, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, 2010.

Makaleler

AKGÜL, Hilal, “Demokrat Parti Döneminde Milli Eğitim Şuraları”, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Erzurum, 2020 , S. 2, (631-647).

AKIN, Mustafa, **BAL**, Durmuş Ali, “Atatürk'ün Eğitimci Kişiliği ve Eğitim-Öğretim Boyutlu Düşünceleri”, *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, Erzincan, 2002, S.1, (1-9)

AKYÜZ, Yahya, “Atatürk'ün Eğitim Tarihindeki Yeri”,*Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Ankara, S. 10 (71-90) .

ARIKAN, Zeki, “Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel Süreci”, *Atatürk Yolu Dergisi*, Ankara, 1999, S. 23, (261-281) .

AYHAN, Halis, “İmam-Hatip Lisesi” *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 2000.(191-194).

BAHADIR, Ziyet, “Köy Enstitüsü” *TDV İslam Ansiklopedisi*, Ankara, 2002, (283-285).

BALCI, Meral, “Tek Parti Döneminde Eğitim Şuralarının Hükümetlerin Eğitim Politikalarına Etkileri” , *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 17, 2019 (143-164).

BORAK, Sadi, “ Atatürk'ün Okuduğu Kitaplar ve Kitaplığı ” , *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi* , Ankara, 1992, S. 1, (73-83).

BOYKOY, Seher, “Türkiye’de 1939-1945 Yıllarında Tarih Öğretim Programları ve Tarih Ders Kitaplarının İncelenmesi” , *U.Ü. Fen-Edebiyat Sosyal Bilimler Dergisi* , Bursa, 2011, S.21, (157-180)

BOZKURT, Birgül, “Türkiye’de “Milli Şef” Dönemi CHP Politikalarının Eğitim Sistemine Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme” , *Belgi Dergisi*,Bingöl,2011,S. 2, (183-204).

ÇİLLİLER, Yavuz, “Modern Milliyetçilik Kuramları Açısından 19.Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu Fikir Akımları”, *Akademik İncelemeler Dergisi*, İstanbul, 2015, S. 10, (1-19).

DEMİRCİ, İsmail Hakkı, “ Türkiye’de Tarih Eğitiminin Tarihi” , *Türkiye Tarih Araştırmaları Literatür Dergisi*, İstanbul, 2008, S. 12, (431-450)

DEMİRTAŞ, Bahattin, “Atatürk Döneminde Eğitim Alanında Yaşanan Gelişmeler”, *Akademik Bakış Dergisi*, Ankara, 2008, S. 2, (156-157).

DÖNMEZ, Cengiz, “Atatürk’ün Eğitim ile İlgili Görüş ve Uygulamalarına Toplu Bir Bakış’ ’, *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi*, Ankara, 2006, S.1, (91-109).

GÖKER, Muzaffer, “ Türk Tarih Kurumunun İlmiğ ve İdariğ Faaliyeti ” , *Belleten*, S. 10, Ankara, 1938,S. 10, (13-17) .

GÜNDÜZ, Mehmet, “Milli Eğitim Bakanı Celal Yardımcı ve Eğitim Alanındaki Faaliyetleri”, *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi*, İstanbul, 2019, S.35, (79-108).

GÜNEŞ, Müslime, “Adnan Menderes ve Halkevleri” , *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, İzmir, 2012, S. 25, (141-155).

İNAN, Afet, “Türk Tarih Kurumu 40 Yaşında” , *Belleten*, Ankara, 1971, S.140, (519-529).

KARA, Hidayet, **ÇATMA**, Bahattin, “Modern Kimliğin Oluşumunda Türk Kimdir Tartışmaları ve Türk Ocağı Kurultayı (1924)”, *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Muş, 2017, S. 2, (339-360).

KAPLUHAN, Erol, "1921 Maarif Kongresinin Türk Eğitim Tarihindeki Yeri ve Önemi", *Yalova Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yalova, 2014, S.8, (123-134)

KARAKÖK, Tunay,”Menderes Döneminde (1950-1960) Türkiye’de Eğitim”, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, Zonguldak, 2011, S. 2, (89-97).

KESKİN, Yusuf Ziya, “Demokrat Parti İktidarı ve Günümüze Yansımaları”, *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, , Erzincan, 2012, S. 1,(107-130).

KODAL, Tahir, Mustafa Kemal Atatürk ve Türk Ocakları, *A.Ü. Türkiyat araştırma Enstitüsü Dergisi*, Erzurum, 2004, S. 52, (295-314).

MEŞECİ, **GİOGETTİ**, Filiz, **BATIR**, Betül, “İsmet İnönü’nün Cumhurbaşkanlığı Döneminde Eğitim Politikaları”, *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi*, İstanbul,2008, S. 13-14, (27-56).

ORAL, Mustafa, “Türk Kurtuluş Savaşında Atatürk’ün Tarih ve Millet Anlayışı”, *CYPRUS İnternational University*, Lefkoşa, 2014, S. 79, (41-54).

- ORTAŞ**, İbrahim, “Ülkemizin Kaçırdığı En Büyük Eğitim Projesi: Köy Enstitüleri” , *Pivolka Dergisi* , Ankara, 2005,S. 17 (3-5).
- ÖZBARAN**, Salih, “Tarihçilik Üzerine Bazı Çağdaş Görüşler” , *Tarih Dergisi*, İstanbul, 1979, S.32, (587-606).
- ÖZÇELİK**, İsmail, “Atatürk, Cumhuriyet ve Tarih Şuuru” , *Erdem Dergisi*, Ankara, 1999, S. 31, (179-195).
- ÖZDEMİR**, Yavuz, **AKTAŞ**, Eylem, “Halkevleri (1932’den 1951’e)” , *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırma Enstitüsü Dergisi*, Erzurum, 2011 C.0, S.45, (235-262).
- ÖZTAŞ**, Sezai, "Atatürk Dönemi Tarih Anlayışı ve Tarih Öğretimi" , *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Adıyaman, 2009, S. 2,(94-107)
- ŞAHİN**, Enis, **TUNÇ**, Bilal, “Demokrat Partinin Kuruluş Süreci ve DP-CHP Siyasi Mücadelesi”, *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, Sakarya, 2015, S.2, (31-69).
- ŞENALP**, Leman, “Atatürk Kitap ve Kütüphane ” , *Türk Kütüphaneciliği Dergisi* , Ankara , 1981, S.1, (3-23).
- ŞIVGIN**, Hale,” Ulusal Tarih Eğitiminin Kimlik Gelişimindeki Önemi ” , *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, Ankara, 2009, S. 4, (35-52)
- ŞİMŞEK**, Ahmet, “Tarihsel Romanın Eğitimsel İşlevi”, *Bilig Dergisi*, Ankara, 2006, S 37, (65-80).
- TAŞ**, Sait, “ Atatürk’ün Düşünce Yapısı Etki Eden Unsurlar ” *SDU International Technologic Sciences*, Isparta, 2010, S.2, (72-84).
- UZUN**, Hakan, “Tarih Bilimi ve Tarihte Nedensellik”, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, Kırşehir, 2006, S.1, (1-13).
- UZUN**, Hakan, “ Yazdığı Eserlerde Atatürk’ü Tanımak ve Anlamak: M. Kemal Atatürk’ün Kalsbad Hatıraları”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Ankara, 2016, S.59, (165-180).
- ÜLKÜ**, Candan, “Sanat Eğitimi, Sanat ve Köy Enstitüleri”,*Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S 1, 2008, (37-45).

Tezler

AKDAĞ, Havva, *Tek Parti ve Demokrat Parti Dönemi Lise Tarih Ders Kitaplarının Muhtevası*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) , Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü , Konya, 2005.

AKPINAR, Tahsin, *Atatürk'ün Tarih Anlayışı* (Yayımlanmamış Doktora Tezi) , İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1991.

AYDOĞDU, KANDİL Didem, *Eril Bir Çağdaşlaşma Hikayesi; Halkevleri ve Kadın*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2018.

GÖK, Hacı Veli, *Atatürk Dönemi Kültür Politikaları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi),Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir, 2011.

GÖK, Selver, *1923-1930 Dönemi Orta Öğretim Tarih Dersi Ders Kitapları ve Tarihçilik Anlayışı* , (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) , Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2005.

KÖREMEZ, Bülent, *Demokrat Parti Dönemi Liselerde Tarih Eğitimi Üzerine Bir Araştırma* , (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) , Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü , Konya, 2005,

SULUBULUT,Mustafa, *Eğitim Alanında Türkiye'ye Davet Edilen Yabancı Uzmanlar (1923-1960)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) , Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir, 2014

ŞEKER, Kadir, *İnönü Dönemi Kültür Hayatı (1938-1950)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2006.

TOPRAK, Gül Nihan, *Cumhuriyetin İlk Döneminde Türk Eğitim Sistemi ve Köy Enstitüleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) , Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar, 2008.

YÜCE, Caner, *Demokrat Partinin Eğitim Politikası ve Cumhuriyet Halk Partisinin Muhalefeti* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Afyonkocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar, 2008.

Yayımlanmış Sempozyum Bildirileri

DİNÇ, Erkan, “Tarih Öğretmen Adayı, Öğretmen ve Eğitimcilerinin, Mevcut Lise Tarih Müfredat Programı ve Tarih Öğretiminin Amaçları Hakkındaki Görüşleri”, *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 6-9 Temmuz 2004, Malatya.

GÜLER, Mehmet, “Tek Parti Döneminde Tarih Eğitimi” , *Gelecek Geçmiş Tartışıyor Ulusal Tarih Sempozyumu*, Isparta, 2015.

GÜZ, Nurettin, “Türk Ocaklarının Kapanması/Kapatılması”, *Uluslararası Türk Kültürü ve Medeniyeti Kongresi*, Balıkesir, 2018.

KARAKULAK, Mesut, “Türkiye’deki Üniversitelerde Genel Türk Tarihi: Resmi İstatistiklerin Prizmasından Seçkin Bir Azınlığın Analizi”, *Genel Türk Tarihi Çalıştayı I Tespitler-Sorunlar-Çözüm Önerileri*, Ed: Mehmet ALPARGU, Hat Baskı Sanatları, İstanbul 2018.

YILMAZ, Muhammet Savaş, **BİRBUDAK**, Togay Seçkin "1950-1970 Yılları Arasında Okutulan Ortaöğretim Tarih Ders Kitaplarında Osmanlı Tarihi Konularının Değerlendirilmesi" *Uluslararası Eğitimde ve Sosyal Bilimlerde Yenilikler’ Sanal Sempozyumu Tam Metin Bildiri Kitabı*, Ed: Dr. Serçin KARATAŞ vd, Gazi Üniversitesi Uzaktan Eğitim ve Uygulama Merkezi, 2019.

Gazeteler

ULUS GAZETESİ, “IV. Türk Tarih Kongresi” , (10 Kasım 1948)

Elektronik Kaynaklar

DİNÇ, Sait, “Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihimizde I. Milli Eğitim Şurası (17-23 Temmuz 1939) ve Uygulamaları”, *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, Adana , 2008,(1-40).

http://turkoloji.cu.edu.tr/ATATURK/arastirmalar/sait_dinc_I_milliegitim_surasi.pdf

(07.05.2020)

KÖPRÜLÜ, M. Fuad, *Türk Edebiyatı Tarihi’nde Usûl*,

[https://www.scribd.com/doc/106017608/Koprulu-Turk-Edebiyatı-Tarihinde-](https://www.scribd.com/doc/106017608/Koprulu-Turk-Edebiyatı-Tarihinde-Usul)

[Usul](#)(13.07.2020)

I. Milli Eğitim Şurası, T.C. Maarif Vekaleti.

http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29164549_1_sura.pdf(14.04.2020)

II. Milli Eğitim Şurası, T.C. Maarif Vekaleti.

http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29164619_2_sura.pdf(14.04.2020)

III. Milli Eğitim Şurası, T.C. Maarif Vekaleti.

http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29164646_3_sura.pdf(14.04.2020)

IV. Milli Eğitim Şurası, T.C. Maarif Vekaleti.

http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29164715_4_sura.pdf(14.04.2020)

V. Milli Eğitim Şurası, T.C. Maarif Vekaleti.

http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29164807_5_sura.pdf(14.04.2020)

VI. Milli Eğitim Şurası, T.C. Maarif Vekaleti

http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29164847_6_sura.pdf(14.04.20

PAMUK, Akif, MUÇ, Köksal, “Tarih Eğitimcisi Olarak Salih Özbaran” *Turkish History Education Journal*, 2016, S.1, (24-43).

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/261306>(18.07.2020)

<https://www.ttk.gov.tr/yayinlarimiz/i-turk-tarih-kongresi-02-11-temmuz-1932-ankara/>

<https://www.ttk.gov.tr/yayinlarimiz/ii-turk-tarih-kongresi-20-25-eylul-1937-istanbul/>

<https://www.ttk.gov.tr/yayinlarimiz/iii-turk-tarih-kongresi-15-20-kasim-1943-ankara/>

<https://www.ttk.gov.tr/yayinlarimiz/iv-turk-tarih-kongresi-10-14-kasim-1948-ankara/>

<https://www.ttk.gov.tr/yayinlarimiz/v-turk-tarih-kongresi-12-17-nisan-1956-ankara/>

YAZICI, Fatih, ŞİMŞEK Ahmet, *Türkiye’de Tarih Öğretiminin Dünü, Bugünü*, Mayıs 2013, <https://www.researchgate.net/publication/326781206> (05.05.2020)

EK 1: Ulus Gazetesi'nde yayınlanan, IV. Türk Tarih Kongresi ile ilgili haber

[illegible]

EK 2:İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde Türk Hukuk Tarihi derslerini veren Prof. Sadri Maksudi Arsal' a her ders saati için 25 lira ücret verilmesi

T. C.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ

Karar sayısı
2

Kararname

10775

İstanbul Üniversitesi Hukuk fakültesinde eskiden okutmakta olduğu Türk Hukuk tarihi derslerine yeniden başlamış olan Profesör Sadri Maksudi Arsal'a işe başladığı tarihten itibaren malî yıl sonuna kadar , 1938 malî yılı Maarif vekâleti bütçesinin 4 cetveline dahil 692 inci faslının 7 inci maddesine konulan tahsisattan beher ders saati için 25 lira ücret verilmesi; Maarif vekillığının 22/3/939 tarih ve 42064/1090 sayılı tezkeresiyle yapılan teklifi ve Maliye vekillığının 10/4/939 tarih ve 11166/1/1508 sayılı mütaleanamesi üzerine Muvazenei umumiye kanunun - 5 inci maddesine tevfiқан İcra Vekilleri Heyetince 17/4/939 tarihinde onanmıştır. 17/4/939

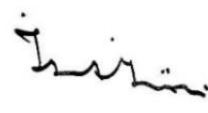
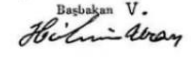
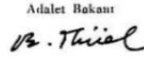
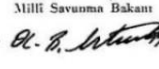
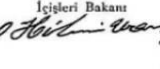
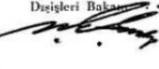
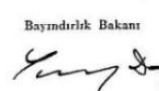
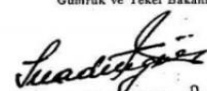
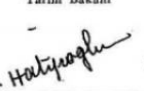
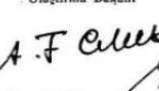
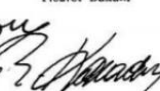
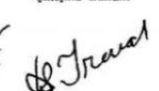
REİSİCÜMHUR

İsmet İnönü

Bş. V. Ad. V. M. M. V. Da. V. Ha. V.
B. K. Aydoğan *Reisler* *40. Tınaz* *Fazıl İytrak* *S. Sarıoğlu*
Ma. V. Mi. V. Na. V. İ. V. ve S. İ. M. V.
E. Celal *Yücel* *—* *G. İ. V. V.* *Dr. H. Akdoğan*
G. İ. V. Zr. V. ve Na. V. V. Mu. Mü. V. Ti. V.
— *Mimik* *A. Çetinkaya* *—*

080	18	01	12	86	32	4
-----	----	----	----	----	----	---

EK 3: Ankara ve İstanbul'daki fakülte ve yüksek okullarda klasik arkeoloji ve eski yazı inkılap tarihi derslerini vereceklerin kadrolarının onaylanması.

T. C. B A Ş B A K A N L I K M U A M E L Â T U M U M M Ü D Ü R L Ü Ğ Ü K a r a r l a r M ü d ü r l ü ğ ü K a r a r s a y ı n ı 3	K a r a r	T. C. B A Ş B A K A N L I K C U M H U R İ Y E T A R L I Y I		
2872 Aylık ücretleri 1945 yılı Millî Eğitim Bakanlığı bütçesi- nin 490 inci " Kanunları gereğince verilecek ücretler ve tazminatlar" bölümünün E cetveline giren 5 inci " Konferans ve devrim tarihi ders- leri ücreti" maddesine konulan ödenekten verilmek üzere İstanbul Yük- sek Öğrenim kurumlarında ve Ankara Fakülteleri ile yüksek okullarında " Türk İnkılâbı tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti rejimi" derslerini oku- tan profesör ve öğretmenlerle, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Enstitüsünde klasik arkeoloji ve eski yazı dersleri öğret- menliklerinde çalıştırılanlara ait ilişik cetvelde yazılı kadroların onaylanması ve bu kadrolarda çalıştırılanların olağanüstü zamandan fayda- lanmaları; Millî Eğitim Bakanlığının 24/4/1945, 10/5/1945 tarihli ve 4205/4/1627, 4205/ 4/2191 sayılı yazıları ve Maliye Bakanlığının 14/7/1945 tarihli ve 1126/4/2583 sayılı mütalâası üzerine, 4741 sa- yıllı kanunun 5 inci ve 4178 sayılı kanunun 7 inci maddelerine uyularak Bakanlar Kurulunca 17/7/1945 tarihinde kararlaştırılmıştır.				
CUMHURBAŞKANI 				
Başbakan V. 	Adalet Bakanı 	Millî Savunma Bakanı 	İçişleri Bakanı 	Dışişleri Bakanı
Maliye Bakanı 	Millî Eğitim Bakanı 	Bayındırlık Bakanı 	Ekonomi Bakanı 	Sa. ve Şe. Y. Bakanı
Gümrük ve Tekel Bakanı 	Tarım Bakanı 	Ulaştırma Bakanı 	Ticaret Bakanı 	Çalışma Bakanı
000 18 01 02 108 45 54				

EK 4:Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya fakültesinde konferans şeklinde ders verecek olan İsmail Hakkı Baltacıoğlu' na ücret verilmesi.

T. C.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ
Karar sayısı
2

Kararname

16646

Ankara Dil ve Tarih,Coğrafya Fakültesinin son sümestrinde okuyan talebeye pedagoji, terbiye tarihi, tedris usulü sahalarında konferans şeklinde dersler verecek olan mülga İstanbul Darülfünunu Terbiye MÜderrisi İsmail Hakkı Baltacıoğlu'na 1941 malî yılı bütçesi- nin 714 üncü faslının 6 ncı konferans ücreti maddesine konulan tahsi- sattan 1/10/1941 tarihinden muteber olmak ve haftada dört saati geçme- mek şartı ile her konferans için 25 lira ücret verilmesi; Maarif Vekil- liğinin 8/9/1941 tarih ve 4/2078 sayılı tezkeresi ile yapılan teklifi ve Laliye Vekilliliğinin 25/9/1941 tarih ve 11117/4150 sayılı mütalea- mesi üzerine,İcra Vekilleri Heyetince 4 Ekim 1941 tarihinde kabul olunmuştur.

REİSİCÜM HUR

İsmail Hakkı

Bş. V. Ad. V. M. M. V. Da. V. Ha. V.
Ma. V. Mf. V. Na. V. İ. V. S. İ. M. V.
G. İ. V. Zr. V. Mü. V. Ti. V.

03 0 18 01 02 96 84 20

EK 5: Sofya’da basılmış olan Mufasssal Ermeni Tarihi adlı üç ciltlik kitap ile ilgili Şam’da basılan Haftalık Mektep Dersleri Kitabı’ nın yurda sokulmaması ve dağıtımının yasak edilmesi.

ÖZGEÇMİŞ

Latife Sungur 1990' da Gaziantep'te doğdu. İlk ve orta öğrenimini Gaziantep'te tamamladı.2008'de Gaziantep Üniversitesi Tarih Bölümünde başladığı lisans öğrenimini 2012 yılında tamamladı. Yüksek Lisans eğitimini Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı'nda yapmaktadır.

VİTAE

Latife Sungur ghe was born on 1990 in Gaziantep. She completed her primary and secondary education in Gaziantep. She completed her undergraduate education in Gaziantep University History Department in 2008, which she started in 2012. She is doing her master's degree in Gaziantep University, Institute of Social Sciences, Department of History.